

WESTNIK

NOTICIERO

XXXII – Januar - Februar - Marec - April 1981

štev. 1.

VESTNIK slovenskih domobrancev in drugih protikomunistov je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. — Izdaja ga konzorcij. Ramón Falcón 4158, 1407 — Buenos Aires. — Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Edición y redacción: Ramón Falcón 4158. Editor resp.: Rudi Bras. Sucursal 7, 1407 — Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans. Ovitek: arh. Jure Vombergar.

Tiska: Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, 1101 Buenos Aires, Argentina

Registro de la Propiedad Intelectual No. 53.342 (23-4-80)

VSEBINA: Ples nesmrtnih duhov (Vladimir Kos) — Ob spominu na naše fante (Andrej Melé) — Carta abierta al Premio Nobel — Odprto pismo Nobelovemu nagrajencu — Našemu Tedniku v Celovcu — General Leon Rupnik: 10. 8. 1880 — 10. 8. 1980 (Pavle Rant) — Zapisnik Milana Zajca — Dr. Meršol — v naši zgodovini (pk) — Pogreb dr. Meršola (Zoran) — Duhovnik Jože šavora in njegova zgodba (Jože Cvelbar) — Demokracija in marksizem (M. Fraga Iribarne) — Kristjan in komunist! — Odmevi iz Drage 1979 — Slovenščina je začela umirati — Slovenski jezikovni babilon — Odtujitev ozemlja SR Slovenije (iz Alternative) — Paberki (Spectator) — Nismo veteranska organizacija (Zoran) — Naše Zavetišče (—i—s) — Društvene vesti — Pisma uredništvu — V spomin — Naši jubilarci — Danuta Mirosława Walesa — Druga plat zvoná — Darovi za Rožmanov zavod — Tiskovni sklad Karla Mauserja — Vestnik se obrača nate!

VESTNIK NOTICIERO SLOVENSКИH DOMOBRANCEV IN DRUGIH PROTİKOMUNISTOU

XXXII — JANUAR-FEBRUAR-MAREC-APRIL — Štev. 1

Vladimir Kos:

Ples nesmrtnih duhov

Tu, na tem koncu sveta,
kjer so bitke jim v žilah,
nočejo cvetja kamelije,
grob da pokriva:
kadar se loči od debla, naénkrat zveni.

Tu, na tej zemlji sveta,
se pokrivajo s češnjo:
padli od vej se cvetovi s pogumno prelestjo
stisnejo k prsti,
do zadnjega tiho žareč.

Tu, na tem robu sveta,
ko sedimo ob ognju,
z licem pomladno premrzlega vetra na oknu,
v njihove zloge razpnem
vojno, Téharje, Rog.

Bitko za bitko
kako smo z junaštvom dobili.
Bitko za bitko
kako smo z lažjo izgubili,
vrženo v svet po zavistnih* nam bratih krvi.

Klanje za klanjem
kako so junaki vzdržali!
Razoroženi —
pred puške in strojnice gnani!
Nimajo groba ne pesnikov svojih Dejanj...

Tu, na otokih sveta,
ko smo zbrani ob ognju,
s tiho pojočim dežjem ob razburkanem morju,
čujemo
ples junakov-duhov naokrog.

Andrej Melé

OB SPOMINU NA NAŠE FANTE

Svet je tak: ob smrti zločinca se razgreje in ga opravičuje, ob krvi nedolžnega sumniči s ponavljajočim „je že kaj naredil“. Barabo izpušča, Boga križa. Krvnika poviša v maršalskega polboga, zvestobo narodu in veri zakoplje 20 metrov pod zemljo.

Toda mi ne smemo biti svet. Zato nam v juniju duša začuti bolečino in veselje. Že 36 leto nosimo v sebi to narodovo pomlad, ki se zarašča v našo zavest in nas obsipa z življenjem.

Leto za leto odkrivamo resnično naravo krvi, ki se je v kraških jamah strnila v kapnike, rastoče iz tal k Bogu in v slavo, ki bodo v prihodnosti narodu kazali na lepoto tega, kar zemlja v sebi posveti: vero in zvestobo do mučenih telés.

Četa teko! Življenje spreminja svojo zunanost, a ideje in pravo slovenstvo s svojo vsebino ostajajo. Danes kot včeraj kot pred 36 leti.

Takrat se je zavedna slovenska mladina borila za svoj obstoj, za obstoj slovenskega naroda, za svoje ideale. Junaško so se borili, ne glede na težave, ne glede na morebitne materialne koristi. V svetu se še takrat niso zavedali važnosti načel za borbo proti komunizmu, a vendar naši fantje niso obupali ter niso odstopili od svojih idealov. Borili so se ter trpeli, da bi mi njihovi potomci živeli svobodno življenje.

Žrtvovali so svoje življenje za svoje ideale. In mi? Kako daleč smo od njihovega zgleda, nimamo pred seboj takih težav kot oni, nismo v vojski, neprimerno bolje se nam godi kot njim.

Zato smo se polenili, ne borimo se več za naše verske in narodne ideale, prepuščamo se brezbriznosti ter uživanju tvarnih dobrin.

Bi se jim še upali pogledati v oči?

Ob spominu na te žrtve brezbožnega komunizma ni dosti samó to, da se jih spomnimo, da smo zanje pri maši, da zapojemo zahvalno pesem... in o njih pišemo in govorimo. Vse to bo brez večjega pomena, če se ne zavemo časa in znamenj; če ne črpamo iz smisla njihovega mučeništva. Smisel našega lastnega življenja, da bomo lahko pogledali v oči dogodkom, ki na nas preže in ki bodo zahtevali od nas odločnosti in budne pripravljenosti... Da bi ne klonili! Kdo je večji od tistega, ki v rani mladosti izpostavi vse

svoje življenje na kocko za dobro naroda in z mučeništvom potrdi to svojo pripravljenost?

Strel, rans, kri: bliskovita poteza smrtnega udarca. A za tem je nekaj višjega...

Prav za to: ni zadosti, da stoje premolčimo minuto, da izpovemo svojo bolečino in se izjokamo...

Mučeniška smrt ima svoj globoki smisel v vseh časih, tudi v današnjem, ko taka pripravljenost prevzame idealnega človeka, mu je opora v trdih preizkušnjah. Tak smisel za žrtve pa ima lahko samo človek, katerega življenje se dokončno ne izteče na tem svetu in ima pogled obrnjen v večnost. Smisel za žrtve, ki je last blaženih in svetih

Tako je smrt teh mladih junakov potrdila zdravo jedro, vsajeno v vernem slovenskem ljudstvu v predrevolucijskem času.

Od satana navdihnjen nauk, oboroženi obsedenci in zlobnost bratomorilcev so naredili narodu nepopisno škodo. Toda v tistih viharnih časih so se vzdignili v našem ljudstvu močni ljudje, svetniki, velike mlade osebnosti.

V zmedbi greha in sovraštva so presijali temo zgledi čistih življenj. To je bil čas hudega očiščevanja. Pa tudi čas poveličanih, čeprav izmaličenih teles.

Božja previdnost je hotela, da so obstale priče, ki še danes izpovedujejo resnico o slovenskem pasijonu.

Na nas je, da nas prevzame njih pričevanje in da ga tudi mi prenašamo in širimo v svet. Samo prevzeti z milostjo takega pričevanja se bomo izkazali dosledne v trenutkih odločitve.

Okoliščine in čas vnašajo v slovensko družbo v svetu težke motnje, za ohranjanje naše narodnosti in odgovornost za le-to. Z isto naglico se zaradi katerih dan na dan pojemata z občutno hitrostjo volja naših ljudi zaradi tega tudi večja odgovornost do izročila, ki ga mi prinašamo seboj.

Zato je potrebno, da ne klonemo in držimo do smrti besedo, ki smo jo dali, ko smo zaprisedli na naše svetinje.

Ideja domobranstva je bila tako slovenska in tako človečanska, da je ideja še vedno zadeva sedanjosti, kajti boj, ki ga je ta ideja spočela, še ni doživel trenutka zmage. Nihče danes ne more zatrditi, da je slovenski narod svoboden. To je tako kot enkrat ena!

Ideja svobode in sporočilo krščanstva sta naše izročilo. Da te ideji prenesemo in uresničimo, nam bo potrebna močna osebnost; zato pa nam je potreba truda in znoja, velike vere in stalnega napora in čuta velike odgovornosti.

Na misel mi prihajajo besede našega pisatelja Karla Mauserja: Ne govorimo o mrtvih iz navade, samo za voljo tega, da spomin ostane, kajti ni spomin, če ne more roditi niti miru ne ubranost.

Spomin je lep le tedaj, če je živ, in če je živ, mora roditi.

Carta abierta

al Premio Nobel de la Paz 1980

Estimado señor Adolfo Pérez Esquivel:

En el momento de escribir estas líneas siguen apareciendo en los diarios las amenazas del "camarada" Breznev sobre una posible intervención armada de la Unión Soviética en Polonia.

Debemos suponer que ya habrá tomado Ud. todas las medidas necesarias para convocar a una conferencia de prensa, a todos aquellos que lo quieren oír, y condenar en forma muy severa estas amenazas inadmisibles de atropello contra la gran mayoría de 36 millones de polacos, que hoy día sueñan con la suerte de poder arreglar por sí mismos los problemas que los afectan. No cabe duda, que una posible intervención de este tipo pueda quebrar en forma definitiva la ya así precaria paz del mundo.

Sin embargo, es otro el propósito principal de esta carta abierta:

Se trata de los derechos humanos, de cuya defensa Ud. tiene fama ganada, y que —bien lo sabrá— no han nacido recién con la aparición de Carter o con los pronunciamientos de Medellín, sino muy pronto después de la aparición misma del Hombre en la Tierra.

No es cuestión, pues, de ir velando ahora por los derechos humanos que en los albores de la Historia violó el bíblico Caín, pero sí, le agradeceremos muchísimo, si un día de estos —cuando las madres de Plaza de Mayo, cuyas legítimas aspiraciones hemos de respetar, le dejen un momento de tiempo libre— se digne y anime a condenar públicamente y en forma bien explícita a todos los regímenes dictatoriales que existen detrás de la cortina de hierro, entre éstos, —desde ya— el de Yugoslavia.

Y en esta referencia particular, nos dirigimos a Ud. quien con la obtención del Premio Nobel adquirió proyección mundial y su palabra, por ende, resuena en el ámbito universal — para que alee su voz juntamente con nosotros, pidiendo justicia y reivindicación moral para miles de nuestros compatriotas asesinados.

Muy pronto, pues, se cumplirán 40 años desde los primeros asesinatos planeados y cometidos por el partido comunista esloveno —ESLOVENIA forma hoy día parte de la así llamada República Socialista Federal de Yugoslavia— contra los líderes nacionales eslovenos, libremente elegidos o reconocidos por el pueblo de Eslovenia. Además, cúmplase en estos días de junio el 36º aniversario de la matanza de más de 12.000 eslovenos, hombres y también mujeres —jóvenes en su mayoría— ocurrida en un lapso muy breve que va del 27 de mayo de 1945 hasta los primeros días de julio de ese mismo año. Esta matanza atroz se ha llevado a cabo sin que hubiera siquiera intento alguno de juicio previo y sin condena, en la forma más secreta posible, con métodos bestiales apenas imaginables y en los "tiempos de paz", es decir, ya alejados de la termina-

ción de la última guerra mundial. La mayor parte de estas víctimas procedía de un territorio con, tal vez, poco más de 300.000 habitantes: es decir que como si —haciendo símil de proporciones— una mano siniestra y diabólica destinara a holocausto algo más de 3 millones de argentinos.

Responsable máximo de este crimen abyecto, sin duda, fue el año pasado fallecido presidente de ese país y, en su tiempo, aspirante al premio Nobel y propuesto para el mismo.

Invitámosle, entonces, para que se una a nuestro clamor, que después de 36 años ya no pide por la vida de estos jóvenes, pero sí reclama le sea otorgado el derecho a las madres y familiares de estos jóvenes, madres que no han sucumbido todavía por el dolor y la congoja, a que puedan visitar y honrar las tumbas de sus seres queridos diseminadas en los lugares más apartados de nuestra tierra, y EXIGE — ANTES QUE NADA, LA CONDENA TOTAL, NO SOLAMENTE POR LA GENTE DECENTE, SINO TAMBIEN POR LOS MAXIMOS ORGANISMOS INTERNACIONALES, DEL COMUNISMO ATEO, CAUSANTE Y EJECUTOR DE ESTE GENOCIDIO. Nuestros mártires han caído en las garras del mismo enemigo, que —gracias a Dios— en la Argentina no pudo triunfar.

Por último, es posible que nuestro PERENTORIO pedido a Ud. de una pública declaración suya al respecto, señor premio Nobel, le suscite cierta reserva mental acerca de la eficacia posible de su colaboración, motivada —antes que nada— por cierta lejanía en el tiempo de los sucesos ocurridos. En tal caso, no deje de advertir que, siguiendo el mismo razonamiento, los crímenes de hoy pronto serán crímenes de ayer y de antaño y es de preguntarse, entonces, con cuanto tiempo de validez retroactiva será lícito, posible y admisible reclamar en el futuro la restitución de los derechos violados.

Nos permitimos solicitarle pronta y pública contestación a nuestra carta y lo saludamos con todo el respeto que Ud. merece.

VESTNIK

8 de abril de 1981

Odprto pismo

Nobelovemu nagrajencu za mir

Spoštovani gospod Adolfo Pérez Esquivel!

V trenutku, ko pišemo tele vrstice, se v dnevnem časopisju kar vnaprej ponavljajo vesti o možnosti oborožene sovjetske intervencije na Poljskem, s katero javno ali prikrito grozi "tovariš" Brežnjev.

Zaradi tega čisto naravno predpostavljamo, da ste Vi že gotovo napravili potrebne korake, da skličete tiskovno konferenco za tiste, ki bi

radi prisluhnili Vašemu glasu, in z namenom, da najstrožje obsodite že samo vsako grožnjo v tem smislu, ki je popolnoma nedopustna in moti večino 36-milijonskega poljskega naroda, ki sanja o tem, da bi mogel enkrat vendarle že sam od sebe razrešiti svoje probleme. Ne more biti prav nobenega dvoma, da bi tak oborožen poseg sovjetske vojske omajal že tako krhek svetovni mir.

Vendarle, to ni glavni namen tega odprtega pisma:

Gre namreč za človečanske pravice, zaradi katerih obrambe ste Vi zadobili svetovni sloves, in ki se, kakor boste pač vedeli, niso porodile šele s Carterjevim pristopom na svetovno pozornico ali pa s poznanimi deklaracijami v Medellinu, ampak kmalu potem, ko se je Človek pojavil na Zemlji.

Tule torej ni vprašanja, da bi se šli potegovat za človečanske pravice, ki jih je bil oskrnil svetopisemski Kajn, pač pa Vam bi bili zelo hvaležni, ko bi se nekega dne — ko Vam bi matere z Majskega trga dovolile minuto oddiha (tudi mi spoštujemo vsako upravičeno skrb in zahtevo teh mater) — potrudili in s korajžjo izrekli javno obsodbo prav vseh diktatorskih režimov, ki se kotijo zadaj za Železno zaveso, med katero spada — jasno da — tudi JUGOSLAVIJA.

In prav z ozirom na ta posamezen jugoslovanski primer se obračamo na Vas, ki ste s podelitvijo Nobelove nagrade stopili na svetovno prizorišče in zradi tega tudi Vaše besede dobivajo večjo težo, da skupaj z nami povzdignete svoj glas in skupaj zahtevamo pravico in moralno zadoščenje za tisoče pomorjenih rojakov.

V kratkem, namreč, bo poteklo 40 let, odkar so se dogodili prvi umori, ki jih je zasnovala in izvršila komunistična partija Slovenije — SLOVENIJA je danes sestavni del takoimenovane socialistične jugoslovanske federalne republike — nad slovenskimi narodnimi voditelji, ki so bili od ljudstva svobodno izvoljeni ali pa dejansko priznani.

Poleg tega pa te dni poteka 36 let od pokola več kot 12.000 Slovencev, moških in tudi žensk — zvečina mladih ljudi — ki je bil opravljen v razmeroma zelo kratkem času — to je od 27. maja leta 1945 dalje do prvih dni v juliju istega leta. Pokol so izvršile partizanske tolpe, brez kakršnegakoli predhodnega javnopravnega sojenja in obsodbe, v največji tajnosti, na tak zverinski način, da si ga človek komajda lahko umisli, in že „v mirnem času“, to se pravi, že v dneh dovolj oddaljenih od konca druge svetovne vojne. Velika večina teh mladih žrtev je bila doma na ozemlju, ki je imelo komajda malo več kot 300.000 prebivalcev: to je tako kot če bi — recimo — neka grozljiva in satanska roka usmerila več kot 3 milijone Argentinecev v skupen grob.

Zadnji in največji krivec tega zavrženega zločina pa je, nedvomno, bil lanskoletni umrlji poglavar tiste države, ki je svoječasnno tudi stremel za Nobelovo mirovno nagrado in je bil za le-to tudi predlagan.

Vabimo Vas, torej, da se pridružite tem našim klicem, ki pač ne prosijo več za življenje teh mladcev, ampak terja z vso silo pravico, da matere in svojeci pobitih — tiste matere, ki jih še ni strla neizmerna bolečina — morejo najti, obiskati in počastiti grobove svojih dragih, raztresenih po najbolj oddaljenih krajih slovenske zemlje: **PREDVSEM PA TERJAJO, DA IZREČEJO DOKONČNO OBSODBO BREZBOŽNEGA KOMUNIZMA, KI JE POVZROČIL TA RODOMOR IN PRI NJEM TUDI OPRAVIL RABELJSKO FUNKCIJO, NE SAMO VSI POŠTENI LJUDJE, AMPAK TUDI NAJVIŠJA MEDNARODNA PREDSTAVNIŠTVA.** Naši mučenci so padli v kremplje prav istega sovražnika, ki v Argentini — hvalabogu! — ni mogel zmagati.

Končno še tole: ni izključeno, da bi se Vam porodili gotovi pomisleki o uspešnosti Vašega sodelovanja, v prvi vrsti zato, ker so se opisani dogodki odmaknili že v časovni razdalji tolikih let. Če je tako, dajte, pomislite samo, da bi po enakem sklepanju vsak današnji zločin prav kmalu izpadel iz dosega Pravice, saj bo že jutri „včerajšnji“ in v nekaj pojutrišnjih dneh imenovan že „davno“ hudodelstvo. Postavilo se nam bi vprašanje, kako daleč nazaj gremo lahko še zahtevati, da se popravijo narejene krivice, pa čeprav bi bile le-te **VNEBOVPIJOČE.**

Dovolimo si prositi za hiter in javen odgovor in Vas pozdravljamo z vsem spoštovanjem, ki ga zaslužite.

8. aprila 1981

VESTNIK

„NAŠEMU TEDNIKU“ v Celovcu, ki pa, žal, se zdi, da ni več naš:

Odrpto pismo, naslovljeno na lanskoletnega Nobelovega nagrajenca za mir smo prevedli na naš jezik med drugim tudi zato, da se z vsebino le-tega seznanijo naši bralci širom zemeljske oble, ki španskega ne razumejo. Predvsem pa smo imeli v mislih članek iz „Našega Tednika“, ki ga tu spodaj poobjavljamo, in njega vsebino prepuščamo našim bralcem v presojo. Argentinca Adolfa Péreza Esquivela, Nobelovega nagrajenca, je predstavil tudi naš list v lanski 8-12 številki.

Ker smo na pragu 36. obletnice pokola slovenskih domobrancev in ker izhaja NAŠ TEDNIK na pragu „domovine“, ga prosimo, da se potegne tudi za pravice pobitih domobrancev in v celoti poobjavi slovenski prepis ODPRTEGA PISMA. S tem bo pokazal korajžo, ki so je koroški Slovenci, že vedno izpostavljeni šovinističnemu pritisku avstrijskih nacistov in brez učinkovite podpore s strani marksistične matice, ki ji je narodnost deveta briga (berite samo Kardelja in druge!) — tako potrebni. Prosimo za to objavo, ker se ne spomnimo, da bi kdaj že NAŠ TEDNIK o tem SLOVENSKEM problemu razpravljal.

Pod naslovom „NAGRADA, KI JE JUNTA NE MARA“, je NAŠ
TEDNIK v svoji številki 46/80 priobčil tole:

Ko je norveška vlada pred dnevi objavila ime dobitnika letošnje Nobe-
love nagrade za mir, je bil Argentinec Adolfo Pérez Esquivel tako malo
znan, da ga je uradna norveška tiskovna agencija sprva imela za Brazilca.
Toda vojaški oblastniki v Argentini so zelo dobro vedeli, kdo je prejel
nagrado. Od vlade nadzorovana televizija je sporočila samo, da je „nek
argentinski arhitekt prejel Nobelovo nagrado“, ni pa povedala, da gre za
nagrado za mir in da jo je prejel Pérez Esquivel zavoljo svojih zaslug
v boju za človekove pravice v Latinski Ameriki. Kasneje je glasilo argen-
tinskih vladajočih krogov Gente zapisalo, da je mirovna nagrada „izgubila
veljavo“ in se takoj vprašalo: „Zakaj prav sedaj? Zakaj Argentina? Zakaj
prav njemu?“

Komite za podelitev Nobelove nagrade je v obrazložitvi poudaril, da
je podelil nagrado Esquivelu zato, ker le-ta „vnaša svetlobo v temo“ kot
predsednik organizacije za mir in pravico v Latinski Ameriki, se trudi in
koordinira boj za človekove pravice na tej celini. Perez Esquivel, sedaj
star 48 let, se je šolal za arhitekta in je bil mnoga leta profesor kiparstva
na argentinski nacionalni umetnostni akademiji. Toda leta 1971 se je pri-
družil gandistični skupini, ki se je zavzemala za popolno nasilje (sic NT!) kot
„sredstvo za osvoboditev“. Leta 1974 so ga izbrali za predsednika organizacije
za mir in pravico.

„Ni nobenega dvoma, da se morajo politične in gospodarske razmere
v Latinski Ameriki spremeniti,“ pravi Pérez Esquivel, „vendar le s po-
močjo nenasilja. Samo na tak način bo mogoče iz sedanjih struktur zgra-
diti bolj humano družbo.“

Za sedaj je Pérez Esquivel, umirjen in tiho govoreč človek, še bolj
kabinetni organizator kot voditelj. „Je tiste vrste človek, ki se ni dvignil
nad množice,“ pravi nek brazilski borec za človekove pravice, „vendar so
njegove besede in odločitve podprte z veliko moralno močjo, ki jo je
mogoče opaziti v vsaki besedi, ki jo izgovori.“

Pérez Esquivel je zaradi svojega prepričanja veliko pretrpel. Zapirali
so ga med njegovo misijo v Braziliji leta 1975 in v Ekvadorju leta 1976.
Ko so argentinski vojaki zrušili predsednico Isabelo Peron leta 1976, je
Pérez Esquivel pravkar zapustil domovino in se odpravil na dolg preko-
morski obisk borecem za človekove pravice v Evropi. Ko se je čez nekaj
mesecev vrnil, se je napotil na policijsko postajo, da bi podaljšal svoj
potni list. Toda tam so ga aretirali. Brez kakršnekoli obsodbe ali vsaj
pojasnila ga je imel režim zaprtega štirinajst mesecev in velikokrat je bil
podvržen raznim oblikam mučenja, kakor je Esquivel sam povedal. V
mračnem birokratskem jeziku argentinskega varnostnega aparata pravijo,
da je bil zaprt „po odredbi izvršilne oblasti“.

General Leon Rupnik

10. 8. 1880 - 10. 8. 1980

Nekaj let nazaj sem napisal članek z naslovom Trikrat z generalom Rupnikom. Eno tistih srečanj je bilo ob Milstattschem jezeru konec maja 1945, ko sem obiskal generala in njegovo spremstvo v družbi prijatelja Čironta Zupana. O tem obisku je prijatelj dr. Stanko Kociper pred nedavnim poročal. Četudi sem bil takrat navaden študent in domobranec z vpisno številko 45 — prijavil sem se v pisarni Evgena Rupnika — sem v generalu gledal in še danes gledam vrhovnega poveljnika domobranstva, ki je take-rekoč iz nič ustvaril Slovensko domobranstvo.

Tisti „nič“ smo bili vsi, ki smo že od leta 1941 naprej odločno odklanjali komunizem in njegovo OF, pretolkli vso pokvarjeno dobo italijanske fašistične kolaboracije s slovenskim komunizmom na škodo slovenskega naroda, vedoč že od prvega dne naprej, da ne gre za osvoboditev naroda, ampak za uvedbo stalinovske diktature na Slovenskem. „Nič“ so bili vsi, ki so se rešili iz Turjaka in posameznih postojank; „nič“ so bili takšni preprosti kmečki fantje in možje, pa dijaki in akademiki, ki jim ni bilo treba obiskovati nikakih tujih filozofskih šol, da bi prišli do zaključka: če sem napaden, se moram braniti! „Nič“ so bili nekdanji poklicni vojaki — častniki in podčastniki, ki so prevzeli vodstvo prostovoljcev od leta 1942 naprej. Vsem tem „nič“ je bilo skupna samo ljubezen do slovenske zemlje, do narodnih izročil, šlo jim je za ohranitev vere in dosego resnične svobode, ko bosta izginili s površja črna in rjava srajca.

Z nastopom domobranstva se je rodila resnična slovenska vojska, katere poveljstvo ni bilo niti v Bihaču, Jajcu, Beogradu ali kjer koli drugod, ampak v Ljubljani; vojska, ki je nosila slovensko zastavo brez vseh našitkov; vojska, ki ni imela političnih komisarjev, ki bi vzgajali moštvo v eno ali drugo strankarsko linijo. Bili smo samo domobranci. In vsem je bil poveljnik general Rupnik.

Pérez Esquivel, katerega špartansko skromno pisarno krasijo fotografije njegovih idealov — aktivističnega brazilskega nadškofa Doma Helderja Camare, Martina Luthra Kinga in Mohandasa Gandhija — se tem trditvam smeji. „Nikoli nisem podpiral terorizma,“ trdi. „Vedno smo nasprotovali in razkrinkali nasilje vseh vrst. Zavračamo ubijanje že v načelu, tudi polkovnikov in ljudstvu sovražnih uradnikov vojaške oblasti. Nimamo nikakršne zveze s političnimi strankami kakršnekoli barve, še manj z vojaškimi skupinami... Delujemo v duhu nenasilja, v katerem vidimo možnost za osvoboditev.“

Nekajkrat sem že zapisal in ponavljam, da se je z domobranstvom — slovensko vojsko rodil tretji dejavnik v naši slovenski stvarnosti: poleg političnih strank in Cerkve se je pojavila vojska. Pogosto se sprašujem, kako bi bilo, ako se ne bi kolo zgodovine zavrtelo, kot se je brez naše krivde, z vlogo slovenske vojske od leta 1945 naprej.

V zdomstvu smo se našli redki preživeli. In se spet zbrali kot bivši borci. Beseda „bivši“ me vedno moti, ker smo še vedno v boju. Vsakdo po svoje, vsakdo na svojem kraju. Tudi beseda „borci“ mi ni posebej všeč, ker predstavlja nekakšno veteranstvo, včasih celo preuranjeno. Zato se mi zdi oznaka svobodnjak najbolj primerna. In kot takšni bi morali kot nekdanji domobranci danes nastopati. A ni generala, ki bi nas vse spravil pod isto streho. To boli.

Kakor je general Rupnik s svojo osebno žrtvijo doprinesel najboljše, kar je v danih razmerah bilo mogoče, v prid slovenskega naroda, tako bi tudi svobodnjaki danes morali nadaljevati njegovo pot: boj gre naprej in strniti je treba vrste! Še posebej zdaj, ko ves svet prihaja do istih zaključkov, ki smo jih mi že pred štiridesetimi leti jasno videli pred seboj. Kako težko je bilo pred letom 1973 razlagati dijakom razvoj naše revolucije, razloge za in proti, pa posledice in razpoloženje očetov domobrancev; danes je sila preprosto: v tej deželi so mladi na lastne oči in ušesa videli in slišali ponovitev dogodkov iz let 1941-45 in jim je tako naš boj neprimerno bližji kot pa nekoč. Tudi tukaj so imeli generale, se spominjajo padlih in so odločeni, da do ponovnih komunističnih pobojev ne bo prišlo več.

Takšna bi bila tudi vloga slovenske vojske v letu 1945 v očetnjavi. A takrat bi ves sovjetofilski tisk in vsi agenti pa različni državniki planili proti nam, češ da delamo proti „zaveznikom“ — kakšnim „zaveznikom“: Sovjetom s Kardeljem in drugimi na čelu?

Gorje premaganim, je bilo staro reklo. Ko bi nas slovenski partizani vsaj premagali, pa niti tega niso zmogli! Zato pa danes nima nobenega smisla opravičevati stvari in dejanj, ki so bila takrat čisto pravilno narejena v korist naroda, amak samo skleniti: kakor smo bili eno pod generalom Rupnikom, tako skušajmo biti čim prej spet eno samo borbeno telo. Kajti le tako bomo zmogli v zdomstvu uresničiti zamisel o tretjem dejavniku.

In s tem bomo najlepše počastili spomin generala Rupnika.

1-5-1981

Pavle Rant

**KAJ NAM MAR JE SMRT
DA JE LE SOVRAG NAŠ STRT!**

**ZA SLOVENSKO DOMAČIJO,
ZA NAŠ DRAGI DOM IN ROD!**

(Pesem slovenskih domobrancev)

Z A P I S N I K

MILANA ZAJCA,

rojeneda 8. oktobra leta 1925 na Velikem Gabru št. 3, DOMOBRANCA, vrnjenega iz Vetrinja in izdanega v smrt, ki ga je božja roka rešila iz množičnega groba, in danes v svobodi PRIČA o trpljenju in smrti DOMOBRANCEV, ki v Kočevskem Rogu pričakujejo dan svojega VSTAJENJA in vstajenje SLOVENSKEGA NARODA.

ZADNJE BORBE PRED UMIKOM NA KOROŠKO

2. maja 1945 so partizani izvršili napad na Kočevje s strani Rudnika ob 6.30 uri. Po nekaj minutah ropota ubita dva partizana in en kurir. 61. četa, ki ji je bil komandir kapetan Šabič, je dobila precej komunističnih dokumentov. Z brzostrelkami in topništvom so napadali do 11. ure. Ob 11. uri je prišla neka ženska z belo zastavo na nemško komando, s pismom, za katerega vsebino domobranci nikoli niso točno zvedeli. Po pripovedovanju četnega narednika 61. Zajca Jožeta, ki je bil govoril z nekim nemškim vojakom, so zahtevali od Nemcev, naj se mirno umaknejo na nemško ozemlje, domobranci pa naj prepuste svoji usodi. Med premirjem, ki je trajalo od 11. ure do 17. ure se je večji del nemških enot, ki so bile po vaseh ali po hribih okoli Kočevja, umikal skozi Kočevje proti Ribnici. Ob petih popoldne se je vrnila ženska po odgovor, ga tudi dobila, vendar ne vem, kakšnega. Po 17. uri so partizani začeli s topništvom obstreljevati Kočevje, odgovarjali pa je domobrantsko topništvo, postavljeno na Rudniku. Že popoldne pa se je opazilo neko sovražno razmerje med domobranci in Nemci, kateri so patroljirali vsak zase. Ko so okoli 24. ure zasledile domobrantske patrole, da so se Nemci brez napovedi umaknili iz svojih bunkerjev, so takoj obvestili ostale domobranci za umik. Ta se je izvršil tako, da se je domobrantska artilerija morala boriti z napadajočimi partizani. Domobranci, ki so artileriji s konji prihiteli na pomoč, so rešili tri topove. Oklopni vlak je narednik Romanjuk Miro tri dni pred napadom odpeljal v Ljubljano, rekoč, da gre v popravilo. Odpeljal je tudi skoraj vso posadko, ostalih trinajst pa se nas je priključilo 61. četi, Veliko pa sta nam pomagala dva tanka, ki sta imela mešano moštvo domobrancev in Nemcev. Okoli 1. ure ponoči je bilo že skoraj vse Kočevje zasedeno po partizanih, borili so se le še bunkerji blizu vodovoda, ker jih ni bilo mogoče obvestiti. Ko so zaslišali harmoniko in kričanje v mestu, se jim je zdelo preveč sumljivo in so prišli za nami. Malo od Stare Cerkevje proti Ribnici so nas ustavili domobranci, ki so šli nam na pomoč. Vodil jih je major Cof, ki je bil komandant stiškega bataljona, vendar je poveljeval tedaj domobrancem iz posadnih čet Ribnice, Lašč in (...). Dali so nam povelje, da znova zasedemo Kočevje, tako da smo se pomikali s tankom na čelu proti

Kočevju, vendar smo naleteli na prehud odpor, ki bi zahteval preveč žrtev in smo se začeli umikati. Padel je ob tej priliki eden naših. Na umiku proti Ljubljani smo v Grosupljem srečali ostale oklopničarje. V soboto popoldne (...) je poslal poročnik Gomiršek eno lokomotivo v Velike Lašče po vojaško opremo, ki je bila naložena na več vagonih. Lokomotivo sva spremljala dva domobranci: jaz in Hočevar Tone. Pri vlaku je bilo še nekaj domobrancev, ki so bili že pripravljene zapustiti vlak in Lašče in se umakniti čez hribe v Ljubljano. V Grosupljem smo prenočili, v nedeljo 5. maja je imel kurat tam mašo, pri kateri smo bili trije ali štirje domobranci, potem pa smo se počasi pomikali proti Ljubljani. V Ljubljani smo stali na kolodvoru do 8. maja zvečer, odrejeni za spremstvo ranjenikemu transportu, katerega smo tudi spremljali.

UMIK NA KOROŠKO

8. maja zvečer smo odšli iz Ljubljane določeni za spremstvo ranjenikemu transportu. Nedaleč pred Otočami smo morali napolniti lokomotivo z vodo na ta način, da smo se postavili v vrsto od Save do proge in si podajali vrče. Pred odhodom nam je komandant nemškega oklopnega vlaka, ki je bil v zaščito nemškimi ranjencem, naredil kratek nagovor, v katerem nam je obljubil vso pomoč, da se priborimo do Amerikancev, ker ve, da se mi borimo proti komunistom. Ko smo dospeli pozneje na postajo Otoče, je isti komandant, po činu major in čigar imena ne vem, zahteval, da predamo orožje na povelje Titove vojske. Tudi poročnik Gomiršek je bil zato, ker so obljubili komunisti, da brez orožja lahko mirno potujemo proti Avstriji, drugače nam bi zamirirali most. Domobranci takega povelja nismo mogli ubogati, zato smo razdrli minometalce in težke strojnice, lahko orožje pa vzeli s seboj in se napotili čez brv na Savi in šli proti Brezjam. Na Brezjah so pravkar postavljali mlaje za sprejem partizanov, pa smo nenapovedano prišli mi. Podrli in posekali smo vse mlaje in slavoloke pa še vozove, na katerih so jih imeli naložene. Tam smo primorali nekega civilista, da nam je pokazal pot proti Tržiču. Med potjo so nas nekajkrat obstreljevali, najbrž terenci, ki so pa takoj utihnili, ko smo mi odgovorili. Tržič je bil natrpan domobrancev in beguncev, srbskih dobrovoljcev, Grkov, ki so bili v nemški vojski itd. Prenočili smo v Tržiču in drug dan nadaljevali pot čez prelaz. Določeni za zaščito smo šli čez Ljubelj in ne skozi predor. Prenočimo malo pod vrhom in nadaljujemo drug dan zjutraj pot proti Borovljan. Proti večeru smo prišli do Drave, vendar nam Angleži, ki so stražili most, niso dovolili prehoda. Šele drug dan smo mogli iti čezenj. Na drugem bregu smo na ukaz odložili orožje. Med odlaganjem so se partizani vozili mimo nas in se smejali, angleški vojaki pa so nam pobirali ure in prstane. Na Vetrinjskem polju, kjer smo se utaborili, se je formirala artilerijska divizija iz artilerijskih baterij iz Grada, Velikih Lašč, Kočevja, tankovske posadke, oklopnih vlakov Grosuplje-Velike Lašče in Kočevje (Borovniški in rakeški sta

bila namreč ukinjena januarja 1945.) Svoje taborišče smo imeli poleg go-renjskega polka. Vadili smo zelo veliko, vse do zadnjega.

29. maja smo se pripravili za odhod, meneč, da bomo šli v Italijo. Nam se je zdelo nekam sumljivo, ker je poročnik Gomiršek pred odhodno molitvijo rekel: Molimo za srečno pot, ker ne vemo, kam gremo. Ker smo računali na topove, smo polovili konje in mule in odpotovali z vso komoro. Pred od-hodom nas je general Krener vprašal, kam s konji, in smo odgovorili, da je bila pač taka komanda. Pomikali smo se po isti poti, koder smo prišli, ob kupih odvrženega orožja. Angleži so nas spremljali z oklopnimi avtomobili in jeepi. Čez Dravo smo šli čez isti most kot smo prišli. Potovali smo od osmih zjutraj do petih popoldne. Hrano smo imeli s seboj, Tngleži so nam dali namreč sladkor, kekse in konzerve. Med potjo smo peli, vendar je bil vtis klavrn.

ANGLEŽI NAS IZROČE KOMUNISTOM

V Področici smo naleteli na Titove partizane; večinoma Bosanci in mobilizirani proti koncu 1944. leta, kot so nam sami vedeli povedati. Nas niso grdo gledali, morda ker smo imeli kraljeve kokarde. Rekli so nam, da so prišli po konje in vozove, ki smo jih mi odpeljali. Kmalu je pripeljal vlak in se ustavil nekaj sto metrov pred postajo. Izstopijo partizani in gre-do v gozd. Mi brž obvestimo našo komando, ki odgovori, da se nam ni niče-sar bati, ker smo mi na angleškem transportu. Začeli so nas nakladati na vagone, tudi konje smo naložili. Ker se Angležem ni zdelo dovolj hitro, so nas začeli biti in suvati s kopiti na precej surov način. Za častnike je bil rezerviran poseben, oseben vagon, pa niso mogli vsi noter. Z menoj v vagonu (živinskem) je bil tudi nadporočnik Martinc. Ko so zapirali vagone, so imeli Angleži puške pripravljene na strel. Tedaj so se približali partizani in nam začeli groziti s smrtjo. Vlak se je pomaknil proti tunelu, kjer se je ustavil za pol ure. Partizani so začeli razbijati po vagonih, jih odpirati in nam s silo pobirati obleko, ure, opasače in druge vrednostne predmete. Martinc jih vpraša, s kakšno pravico, ker smo v angleškem transportu, pa so se mu smejali.

V KRANJU

V Kranju so nas prisilili izstopiti. Bilo je hujše kot na sodni dan. Pe-ljali so nas iz Kranja malo ven v neko taborišče iz lesenih barak. Spravili so nas na dvorišče tega taborišča in medtem ko smo čakali, kaj se bo še zgodilo, so pripeljali 17 letnega domobranca Komana Franceta, študenta, doma iz Dravelj, mu z brzostrelko izbijejo zobe in ga dalj časa fizično in živčno mučijo, potem pa mu partizanski komisar, ki je izjavil, da je doma iz Vrhnike in se je boril na Primorskem, požene rafal v glavo, potem ko se mu je popreje brzostrelka zataknila. Zatem vpraša še nas prisotne, če se da kdo prostovoljno ustreliti. Moram pripomniti, da je bil Komanov France

čisto m'ren in ni rekel besede. Mrliča je morilec pustil ležati tamkaj do jutra. Ko je naslednjega dne komandant Kranja na konju prišel v taborišče s psom, je pes začel vohati mrliča, nakar je komandant jedko pripomnil: Čudno se mi zdi, da hoče pes vohati izdajalsko kri. V začetku ukaže mrliča vreči v latrino, potem pa se premisli in ga da zakopati kar tam na dvorišču nekaj metrov proč od nas. Kmalu zatem se je začelo preiskovanje in pretepanje. Iz vseh krajev so prihajali partizani iskat znane domobrance, da so jih tam preteпали in mučili. Najbolj divje je postopal Maretov Tone iz Novega mesta, posebno z Novomeščani.

1. junija 1945 so nas v spremstvu tankov in topov odpeljali iz taborišča čez mesto Kranj. Iz ljudstva so padale na nas psovke kot na izdajalce in morilce in veliko je bilo povpraševanje, kje smo pustili škofa in Rupnika. Ko so nas pripeljali oz. prignali na kolodvor, so nas začeli nalagati na živalske vagonne med pretepanjem z bikovkami, zmerjanjem in grožnjami. Naložili so nas od 60 do 80 v vsak vagon, tako da smo bili popolnoma nabiti v njih.

VOŽNJA V KOČEVJE

Po kratki vožnji je vlak dospel do reke Sore, kjer pa je bil most porušen, zato so nas raztovorili in sprejeli kot že navada, pri vratih vagonov z bikovkami, sovskami in kletvami. Prišli smo na cesto, ki vodi iz Kranja v Ljubljano. Tam so nas prevzeli pod stražo hrvaški partizani, ki so z nami lepo postopali in nam tudi dali vode, ki smo jih prosili. Tako smo prišli peš do Šentvida, kjer so nas zaprli v Zavode, kamor so potem hodili komunisti iskat svoje žrtve. Od tam so odpeljali policijskega oficirja Hlebca. Jaz ga osebno nisem poznal, povedal pa so mi drugi domobranci, da je bil popolnoma pretepen, šel pa je vendar ponosno in pokoncu. Od štirih do petih poldne pride vlak iz Ljubljane in nas naložijo nanj prav tako kot v Kranju. Šli smo po skupinah, oficirji skupaj, podoficirji skupaj, navadni domobranci spet skupaj, vsi pa v eni koloni z istim transportom. Do šiške je peljal vlak tiho, brez kričanja in zmerjanja s strani partizanov. Tam se je ustavil za kakih 20 minut; približali so se neki civilisti in ko so spoznali v nas domobrance, so nas obsuvali s psovskami. Straža pa jih je napodila proč od transporta. Ko se je vlak spet premaknil, smo si želeli, da bi zavil proti štajerski in odtod dalje v Rusijo, vsaj tako so nam pravili neki komunisti v Kranju. Pa smo se zmotili. Na Ljubljanskem kolodvoru. Tam so nas zopet izložili. Takega sprejema nismo pričakovali: kot bi se svet podiral: kričanje, vpitje, razbijanje po vagonih, še hujše pa pretepanje, prav res, da se ne da popisati. Na obzidju klavnice in tam okrog je bila množica ljudi, mi pa smo tekli, kolikor smo mogli. Jaz sem vlekel za seboj Crkovnika Poldeta, ker je bil v Kranju že tako stepen, da ni bil več pri močeh. Ker je bil most čez Ljubljano porušen so nas gnali na drugo stran, kjer so imeli že pripravljen drug vlak. Ko smo se kobacali na vagonne, je skoraj vsak, ki se je z

rokami prijel za ročaje, da bi laže prišel nanje, dobil udarec po roki in tako smo eden drugega pehali, da bi bili čimprej noter. Ko so nas zaprli v vagon, je bilo še pri dnevu; čakali smo tam kako dobro uro; začelo se je mračiti in zaslišali smo zvoniti avemarijo, nakar smo vsi zbrani zmolili angelsko češčenje; partizani pa so razbijali po vratih in vpili, da nam tudi Marija ne more več pomagati. Kmalu zatem se je vlak premaknil. Vozil je precej počasi, vendar še prehitro za nas, ki smo že slutili našo usodo, čeprav smo bili natrpani kot žveplenke. Na postaji Žlebici vpraša Hočevar Tone železničarja zavirača Franceta Menarta, doma iz Borovnice, ki ga je spoznal po glasu, kam nas peljejo. Ta pa mu odgovori, da pač tja, kamor izdajalci spadajo. Ta Menart se je prej vedno štel za našega pristaša, bil pa je očitno zaupen komunist, saj nas je spremljal takorekoč na morišče. Lačni, žejni in izmučeni pridemo v Kočevje natančno ob sončnem vzhodu, nekako ob petih zjutraj. Ko so se odprla vrata vlaka, smo se z vso naglico pognali ven, ker smo že vedeli, kakšen sprejem nas čaka. Bili so srbski in hrvaški partizani pri vratih in so se nam čudili: šta se plašite? Postrojili so nas po štiri in štiri in nas je bilo toliko, da so bili prvi že v mestu, ko smo bili drugi še na postaji. Računam, da okoli 1600. Z nami so hodili isti križev pot nekateri četniki in hrvaški domobranci. Gnali so nas v poslopje Kočevske gimnazije. Hrepeneče smo iskali požirek vode, pa ga nismo mogli dobiti. Poleči smo se morali tako na gosto, da nismo imeli kam stopiti. Še prej pa so nas natančno preiskali. Čez kakih deset minut pokličejo našo in sosednjo sobo na zajtrk. Na stopnicah srečam Lesarja Janeza iz Zagorice, ki mi pove, da so tudi moji trije bratje na dvorišču gimnazije. Res je bilo kakih 100 domobrancev na dvorišču, med njimi tudi moji bratje: Tone, Nace in Stane; Jože je bil pa še v stavbi. V konzervne škatle so nam natresli nekaj fižola in pesnega listja, ne kuhano in ne slano. Jestu pa nam niso pustili. Nismo še vsi dobili tiste vode, že je padla komanda po štiri in štiri. Tam je vprašal Teneta Žgajnarja, doma iz Dobrega polja, komunistični oficir Moretov Žane iz Novega mesta, kdaj je šel k domobrancem. Na odgovor, da 8. septembra 43, je dobil tak udarec, da se je kar opotekel. Ti ne boš več puške nosil, mu pove. Začnemo marširati čez kočevsko mesto, koder je bilo partizanov, da je kar mrgolelo. Domobranski bunkerji so bili vsi porušeni in razkopani. Civilistov ni bilo videti nikjer. Le neko dekle, ki je stalo pred visoko železniško hišo je z žalostnim obrazom motrilo naš sprevid. Po Kočevju smo korakali po glavni ulici, nato čez Rinžo, mimo cerkve, mimo gradu in v sokolski oziroma rokodelski dom. Pred domom je stala lopa, v kateri smo opazili, ko smo šli mimo, cele kupe vojaške obleke, kar nametane in s krvavimi madeži. Poglej, pravi eden, pa nobeden si ni upal omeniti, kaj naj to pomeni. Gremo v stavbo in jaz pridem v prvo sobo na desno. Nasproti sobe, kjer sem bil, je bila druga soba, v kateri je bilo nastrižene cel kup žice v kosih približno tri pedl dolgih. Kup, lahko rečem, je bil en meter visok. Partizani so v posloppju še nekam lepo z nami postopali. Prišli so v stavbo tudi moji bratje. Kmalu nato pa se postavijo stražarji na vrata in

se začnejo surovinsko, da ne rečem po živalsko obnašati. Znova so nas pregledali, oddati smo morali že tako prazne nahrbtnike, obenem pa so nas med hudim pretepanjem začeli vezati po dva in dva. Jaz sem imel pri sebi zavojček cigaret Morava. Partizan, ki me je vizitiral, jih je našel. Prosim ga, naj mi jih pusti in mi ugodi. Ko pa me zveže, pa mi jih spet vzame in reče, češ saj greste v angleški logor, kjer bo vsega zadosti. Istočasno se zaslišijo kamijoni, ki so se bližali stavbi in takoj zatem nas začnejo nakladati nanje.

NA MORIŠČE IN V GROB

Zvezali so vsakega z žico tako, da so bile roke na hrbtu, žica pa se je zajedla v meso, lakti pa so nam tako stisnili skupaj, da je pošteno bolelo. Jaz sem se toliko časa izmikal, da sem bil iz cele sobe zadnji zvezan. Navezan sem bil skupaj s Hočevarjem Tonetom, doma iz Ambrusa, za mano pa je bil Žgajnar Tone, doma iz Dobrega polja. Ko smo bili zvezani, so tolkli po nas, nam grozili s streljanjem in repetirali brzostrelke. Edino, kar mi je še ostalo, je bila svetinjica Matere božje in Srca Jezusovega, ki sem jo pripel v žep na srajci. Priporočil sem se tudi Materi božji v varstvo. Kamion je zapeljal v vhod stavbe, tako da nihče ni mogel drugam kakor na voz. Pri kobacanju na voz so nam pomagali z vpitjem, pretepanjem in suvanjem. Tiste, ki so morali na potrebo kar tam, so jih stražili z brzostrelko v roki. Jaz sem bil naložen na drugi kamion, bilo jih je pa šest na dvorišču. Ko so komunisti pri prvem kamionu videli, da je bilo skoraj nemogoče zvezanim priti na kamion, so potem podstavili tnalno, da nam je bilo lažje. Na vsakem kamionu so bili štirje partizani, ki so nas spremljali in urejali z bikovkami. Ukazovali so nam, kako se vstati. Bilo je nekaj nečloveškega: se vsedeta po dva čez celo širino kamiona, druga vrsta se je morala vleči na trebuh in tako so nabasali eno vrsto na drugo. Kot polena. Zatem so potegnili avto na kraj, menda zato, da so naložili še ostale (ki jih je bilo vsega skupaj šest). Jaz sem hotel videti svoje brate in sem jih res opazil: Dvojčka, Tone in Nace sta bila zvezana skupaj, Stane pa je bil zvezan s Kržišnikom Lojzetom, doma iz Kostanjevice. Mene so bratje opazili, ker sem se vzel, kolikor sem mogel. Nje so naložili na četrti kamion in so mi z nasmehom povedali vse, kar so hoteli: naj bom miren, ko se vidimo na drugem svetu, bo že boljše. Res pa je, da je bilo tistega 2. junija 1945. leta tako krasno spomladansko-poletno jutro, kakršnega jaz še nikdar prej nisem videl. Kamioni so se premaknili, tako da je šel prej zadnji (šesti) zdaj prvi. Šli smo čez Kočevje, čez Rudnik, žalne, potem po cesti Kočevje-Črnomelj-Bela Krajina. Vožnja je trajala približno 30 do 40 minut. Med vožnjo so bili po nas in morali smo prepevati. Zadnja pesem, ki so jo peli slovenski domobranci, na poti v smrt, je bila „Češčena si Marija“, ki pa ni bila po volji krvnikom. Oni so si želeli „Nabrusimo kose“ ali pa „Triglav, moj dom“, ki jo pa tudi nismo hoteli. Kamioni niso vozili z veliko hitrostjo. Ko smo prišli iz ravnega

polja v gozd, se je avto nekajkrat ustavil in to za nekaj minut, ker cesta ni bila široka, top az ato, ker so se srečavali z drugimi kamioni, ki so se že vračali. Na njih sem skozi ograjo kamiona opazil obleko že pobitih soborcev. Ko smo se bolj približali morišču, smo zaslišali streljanje strojnic, pušk in treskanje bomb, še bliže potem divjo vpitje krvnikov in končno klicanje na pomoč, saj drugi že ne bi mogel več pomagati. In tudi slišati ne, ker je bil ves gozd na gosto zastražen z zanesljivimi komunisti. Zdihovali pa so tudi tisti, ki so bili na dnu in so morali vzdržati težo vseh, ki so bili naloženi navrh. Tedaj se je oglasil domobranec, doma iz Notranjih gor pri Brezovici, oče petih otrok, kakor je sam dejal, tolažeč nas, naj bomo mirni, čeprav gremo v smrt, saj tudi on vse vdano prenaša. Lahko pa zase rečem, da se smrti že nisem bal, pač pa le mučenja komunistov. To vse se je godilo na prvo soboto, 2. junija 1945. leta. Zato je tudi spregovoril že omenjeni Hočevar Tone, rekoč: včasih smo za prve sobote pristopali k sv. obhajilu, danes pa nas bo obhajala sama Marija. Celo partizani so utihnili pri teh besedah, ne da bi kaj pripomnili.

V strahu smo pričakovali, kaj se bo zgodilo, ko pridemo na mesto. Nič dobrega, vendar je bilo vse hujše kot smo si mislili. Avto je vozil po vijugasti cesti, ponekod so bili majhni klanci. Ustavi se v ozki dolini, po kateri se je vila cesta z majhnim naklonom. Tedaj se odpro vrata kamiona in med strašnim kričanjem nas vlečejo za noge iz kamiona, skoraj omrtveli od pritiska, ker smo ležali eden na drugem. Komunistični krvniki so imeli svoj posel natančno porazdeljen: ena skupina je imela nalogo z veliki noži prerezati jermene ali vezalke na čevljih in nas sezuti. Pri tem pa ni bilo važno, če je pri takem poslu zadel tudi v nogo. Po bližnjem grmovju in drevju je viselo vse polno opasačev, s katerimi so nas po dva in dva povezali v kolono. Prvo, kar me je strašno pretreslo, ko so me vrgli s kamiona na tla, je bil prizor: nekaj metrov proč je sedel popolnoma gol domobranec, okoli njega pa se je vrtil partizan z velikim krivim nožen in ga rezal, da mu je v curkih kri tekla po telesu. Bil je slep ker mu je bil oči že poprej izrezal, na hrbtu je bil zvezan, prenašal je vse popolnoma tiho, ni bilo slišati besede pritožbe, sedel je, a bil je vzravnan, z glavo pokonci.

Partizani so bili brez bluz, rokave zavihane, v rokah so imeli velike nože nekateri, drugi kole, s puško ali brzostrelko čez rame. Taka je bila vrsta, ki nas je tepla. Imeli so dolge lase in divji pogled, govorili so južnajško, srbsko ali hrvaško. Nože, ki so bili krivi, so imeli nasajene na precej dolgih ročajih. Oficirji pa so jih priganjali, da so nas čimbolj bčili in mučili. Mi smo krenili s ceste na levo, med potjo smo se morali vsedati pa spet vstajati, korak nazaj, korak naprej, in vpiti na komando: „kopa, jama, seno, slama“. Zakaj to, še danes ne vem. Stražili so nas razporejeni v dveh vrstah, po gozdu pa je bilo tudi drugače vse polno partizanov, ki so nas sramotili in preteпали. Nekateri pa so pred jamo, kjer so nas

streljali, nosili zaboje municije. Nekateri izmed nas so prišli do jame že skorajda nezavestni. Kakšne tri metre pred jamo so nas razvezali in vsakdo izmed nas si je moral hitro sleči vso obleko, le nekaterim se je posrečilo ohraniti kakšen kos na sebi. Potem ko smo bili goli ali skorajda goli, so nam spet zvezali roke na hrbtu, zatem pa so nam partizani kazali z noži in koli pot v grob. Na kraju, kjer so nas slačili, je bil tudi en Italijan, ki je kričal na nas, da smo fašisti, ker so nekateri domobranci nosili črne srajce: to so bili namreč oklopničarji. Jaz sem se slekel do golega, le srajco sem pridržal. Nekateri izmed nas so pritekli do jame razmesarjeni in brez oči, kajti s tistimi krivci so suvali kar v glavo tako, da se je nož zapičil in zataknil v živo meso, potem pa so vihteli ročaj sem in tja, da so nekaterim glave popolnoma izmaličili. Take smo potem morali mi, napol mrtve, vleči do jame za sabo. Pot do jame so napravili tako, da so posekali grmovje, ki je prej jamo obraščalo, tako smo tekli po tistih štorih in si porezali noge. Pred mano je tekel Hočevar Tone, pot je bila vijugasta, in v trenutku ga je zmanjkalo pred očmi. Kakšen bo grob, si nisem nič predstavljal, le streljanje sem slišal. Ko me sunejo, da tečem, sem se podvizal, ker so me suvali z obeh strani. Pritečem do jame in zapazim skupino partizanov, ki so streljali v jamo po napol živih domobrancih in metali noter bombe, da se je bliskalo in grmelo kot bi bila huda ura. Nas je ostalo živih v jami šestnaest. Ležali smo v jami v stranskem rovu, vsi na kupu, ker nas je zeblo, da so nam roke kar šklepetale, čeprav je bilo meseca junija... Poleg tega smo bili še brez obleke, žejni in lačni. Jama je bila pri vrhu veliko ožja kot pa na dnu. Na dnu je tudi ležal debel hlod lesa, približno 80 cm v premeru. Mi, ki smo bili še pri moči, smo vsakega mrliča, ki je imel kaj na sebi, slekli in se sami oblekli ter ranjene obvezovali. Roke smo razvezali vsakomur, če se je le dalo, edino če so bili preveč na sredi jame, ne, ker so partizani streljali noter. Bili so med nami tudi duhovniki-kurati, ki so peli pogrebne pesmi in molitve, da je bilo res nekaj pretresljivega poslušati tiste glasove: v slovenščini in latinščini. Veliko umirajočih je molilo na glas, kolikor se je dalo, za morilce, ponavljajoč Kristusove besede: Odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo. Preklinjanja notri ni bilo slišati. Streljanje je trajalo 2. junija, 3. junija (v nedeljo) celi dan, v ponedeljek 4. junija pol dne neprenehoma, popoldne pa bolj poredkoma. Žrelo jame so stražili podnevi in ponoči, tudi ponoči so streljali v jamo s strojnimi in metali vanjo bombe in gas (?). Vpitje umirajočih je bilo nepopisno. Petega junija je zavladala zunaj popolna tišina. Nas šest, ki smo bili laže ranjeni, in smo še lahko hodili, smo čakali trenutka, ko bi lahko zlezli iz jame. Tretjega dne smo namreč našli še drug postranski rov, ki je bil dolg kakih deset metrov, vendar po njem ni bilo nikakega izhoda. Enemu izmed nas se posreči, da pripleza do robu jame, tam pa ga zagrabi trije partizani in vprašajo: šta si ti, Rupnikovec ili Nedićevac? Odgovori jim: domobranec sem. Čez kakih deset minut je tiho, brez strela, padel mrtev v jamo. Zaklali so ga. Tako nas je ostalo še

pet, da smo lahko hodili. Z Mravljetovim Vinkom sva si napravila zaklonišče ob steni nekega kapnika, tako da sva si napravila steno iz petih, šestih mrličev. Mi, ki smo bili še živi v jami, smo komuniste dobro videli, ker jim je sonce svetilo v obraz, mi pa smo bili v temi. Vendar nismo preveč zijali, ker smo se bali, da nas opazijo. Mi se potegnemo nazaj v rov in čakamo, kaj bo. Govorili nismo veliko, več smo premišljevali. Tudi moliti se nam že ni dalo, le angelsko češčenje smo zmolili skupaj od časa do časa in molitev „Spomni se, o premila“. Te molitve prej nisem dobro poznal, ko pa sem jo slišal druge moliti, sem se je takoj naučil. Kmalu potem, ko so vrgli nazaj v jamo zaklanega domobranca, se je zaslišalo zunaj kopanje in je bilo videti, da bodo rob jame zaminirali, kot smo tudi pričakovali. Ni minulo pol ure, že je zagrmelo in v jamo so se valile velike skale in kamenje na umirajoče domobrance. To se je ponovilo štirikrat, kajti vsega skupaj je bilo pet detonacij. Enemu izmed nas je počila mrena v ušesu zaradi pritiska. Vse to se je zgodilo 5. junija dopoldne. Nam rova ni popolnoma zasulo, ker je bila jama na dnu jako široka, trupla so bila pokrita s kamenjem, pa vendar ne popolnoma, slišalo pa se je še vedno hropenje in težko dihanje domobrancev. Potem so nametali noter neke bombe, ki so zadimile, da se ni prav nič videlo. Prišluškovali smo iz rova, da bi videli, če je še kaj možnosti za rešitev ali ne. Ko se nam je zdelo, da se že noči, smo se začeli pripravljati, da bi prišli ven iz jame, prepričani da je to zadnja noč, ko se še lahko rešimo; preveč smo bili že namreč izčrpani. Drugače pa se že nismo preveč vznemirjali, lahko rečem, da smo bili popolnoma mirni, čeprav smo računali, da ostanemo lahko kar tam, popolnoma zakopani. Le eden izmed nas je bil bolj nestrpen. Tisti večer vem, da sem skušal priti iz jame, pa komaj sem se premaknil, sem izgubil zavest. Prebudil sem se šele drugega dne, vem pa, da sem med tem časom bruhal vodo. Prepričan sem bil, da so se ostali rešili in da sem sam ostal med mrtvimi, pa se zaradi tega nisem razburjal. Začnem po vseh štirih lesti naprej in pridem kmalu bolj na svetlo. Medtem najdem Mravljeta, ki je ležal ob skali mrtev, zatem drugega in še drugega: vsi mrtvi. Eden, doma iz Rudnika pri Ljubljani, imena mu ne vem (v jami so ga kar preprosto klicali „Rudnik“) je bil pa še živ in je čakal pod odprtino jame, če bi mogel ven. Zagleda mene in se začudi, ker je bil prepričan, da sem že umrl. Pove mi, da je zunaj še vedno straža in da od časa do časa mečejo noter bombe. Tisto jutro so na tiste skale vrgli noter tudi tri ranjence. Dan je potekel v čakanju na rešitev iz jame, žejo sva si gasila tako da sva srkala kapnike in si močila usta z lastno vodo. Tudi nekaj mesa od mrtvih domobrancev sva zaužila. Dokler še ni bilo zaminirano, se je nad goro trupel dvigal dim in sopara, ker sta se parila kri in znoj. Kri je tekla v taki količini po truplih, da je bilo slišati kot žuborenje potoka. Tisto popoldne sem jaz napisal na kos časopisnega papirja, na rob, ki ni bil tiskan, katere skupine domobrancev, so bile pobite v jami; svinčnik in papir smo dobili od mrtvih domobrancev, ki smo jih razvezali in so imeli to skrito v spodnjem perilu, če ga je kdo še imel na sebi. Na ta način je Mravlje pri

enem dobil še tritisoč lir, ki sem jih jaz potem prinesel ven in izročil tisti prvi hiši, ki mi je pomagala in rešila življenje. Začelo se je nočiti; nagovorim Rudnika, da poskusiva priti ven, pa ni mogel, ker mu je postalo slabo. Jaz se vzpnem na drevo, ki jim je po nesreči padlo v jamo. Bilo je že temno, ko sem s težavo prilezel ven. Bilo je ob izhodu toliko muh, da sem imel občutek, da me hočejo spraviti nazaj v grob, tako so se zaletavale vame. Slišal nisem nič, ker mi je po glavi vse šumelo. Pred jamo je bila obešena ena oseba za noge na enem grmu, ognil sem se ji in zdrsnil v dolino. Ne da se povedati, kako sem dihal osvežujoč zrak. Hodil sem vsevprek po gozdu, srečaval sem divje merjasce, ki pa mi niso nič hudega storili, tudi bal se nisem, strah sem imel samo pred komunisti. Drugi dan popoldne od štirih do petih pridem nad vas Koblere. Med potjo sem si gasil žejo z roso rastlin, hranil pa s kislo deteljico. V Koblerah pri Kočevju je bilo v vasi polno komunistov; počakal sem, da se je znočilo in v mraku približal vasi. Dobil sem v neki hiši vodo, jajce in krompirja. Od tam sem šel proti vasi Otavice, kamor sem prišel okoli dveh ponoči. Prišel sem k zelo dobri družini, kjer sem počival in se zdravil pet dni. Iz jame sem prišel v sredo 6. junija okrog devete ure zvečer. Potem sem se skrival po dolenjskih gozdovih do 1. aprila 1946. Tedaj sem se podal čez Ljubljano, Brezovico, Vrhniko in Horjul na Trnovski gozd. Mejo sem prekoračil med svetim Gabrijelom in Sv. Mihaelom in prišel v Gorico 4. aprila. Tam sem bil zaslišan od angleške policije. Zaslišanje je trajalo štiri ure, potem mi dajo 300 lir in rečejo, da me peljejo v Udine. Izdali so mi tudi dokument s številko 44515 (Movement de civilians).

P. S.:

V sredo od 6. na 7. junij (četrtek) so peljali en transport domobrancev na Kočevje; naslednje jutro pa so šli ljudje ob progi in pobirali predmete, ki so jih domobranci metali iz vagonov (fotografije, imena), ko so se vozili mimo rojstnih vasi. — Z menoj v jami je bil tudi neki Oražem, doma iz Ribnice, ki pa se ni umaknil z domobranci. Ostal je doma in se šel javit komunistom. Ti so ga imeli nekaj časa v službi, potem pa so prišli in vse bivše domobrance odpeljali z nami vred na morišče.

NAŠO ZEMLJO PORDEČILA

JE SLOVENSKA, NAŠA KRI...

ZA SLOVENSKO DOMAČIJO

ZA NAŠ DRAGI DOM IN ROD!

Dr. Meršol – v naši zgodovini!

9. maja 1945 zgodaj popoldne sem bil z družino že onstran ljubeljskega predora v Podridi na Koroškem. Tukaj pa smo zvedeli, da so most čez Dravo v Borovljah zasedli partizani, da love begunce in podobno. Po isti poti, po kateri smo sem prišli, smo se umaknili nazaj k sv. Ani nad Tržičem. Nočilo se je, iskal sem prostor, kjer bi z družino prenočil. Zašel sem v lovski dvorec barona Borna. Bil je čisto prazen, brez vsakega gospodarja. Po sobah so bile postelje, mize, stoli, umivalniki. Nastanili smo se. Na noč pa je prišel v hišo suhljat mož z družino. Ne da bi mi mogel že kaj reči, sem mu povedal, če že išče prenočišča, naj z menoj deli veliko sobo, v kateri so bile še prazne postelje. Mož se mi je predstavil: **primarij dr. Valentin Meršol**. Predstavil mi je tudi gospo. To je bilo moje prvo srečanje z njim in z njegovo družino in ostali smo dobri in zvesti prijatelji skozi vsa begunska leta.

Vstali smo in s strahom pričakovali razpleta dogodkov. Dne 10. maja je Rupnikov bataljon vrgel in prepodil partizane z boroveljskega mosta, jih vpričo Angležev razpršil in odprl pot beguncem in domobrancem v Celovec in naprej. Dr. Meršol nas je isti dan zapustil, ker so ga domobranci na povelje generala Krennerja odpeljali v Celovec v pomoč Narodnemu odboru... Ker je dobro znal angleško, je bil posrednik in tolmač med Narodnim odborom in angleško zasedbeno komando.

Potem sva se našla na Vetrinjskem polju, v veliki tovarniški dvorani, kjer smo zopet stanovali skupaj do preselitve v Lienz.

Moža pa imam takole v spominu: po zunanosti srednje velik, suhljat, preprosto opravljen in vedno izredno čist. Preprost v občevanju z ljudmi in spoštljiv do vsakega. Po značaju, kljub zunanji skromnosti, odločen, neustrašen, absolutno uravnotežen in izredno miren. Tudi najsilnejši dogodki niso skalili njegove mirnosti. Imel je umirjen, pa zelo dostojanstven nastop. Tudi robot angleški oficir je bil do njega zelo spoštljiv. Bil je mož globoke in žive vere in je v vsem svojem življenju in ravnanju to vedno kazal. Angleži, ne vsi, so se iz naše vernosti radi ponorčevali, vojak je pač vojak, a nikdar v navzočnosti dr. Meršola. Svojo duhovno moč in silo je črpal iz evharističnega življenja. Srčno je bil izredno plemenit, vedno in z vsakomer ljubeznjiv, pozoren na človekove potrebe in težave. Te lastnosti so se kazale ravno v njegovi zdravniški praksi.

Nič čudnega tedaj, da si je mož takih lastnosti pridobil neomajno zaupanje beguncev, pa tudi Angležev, ki so prišli z njim v stik. Nikdar nismo iz ust Angležev o dr. Meršolu kot človeku in zdravniku slišali pikrih opazk in neugodnih sodb. Nasprotno z njim in o njem so vedno govorili z največjim spoštovanjem.

Menim, da je prav, da tu pokažem na nekaj zelo tragičnih, toda

odločujočih dogodkih za naše ljudi. Po predaji domobrancev Titovim partizanom, je prišla vrsta na civilne begunce.

Pustimo sedaj govoriti dr. Meršola samega, opazujmo pa njegov značaj in njegove lastnosti, o katerih je že bilo govora. Takole poroča:

„31. maja, na dan sv. Rešnjega Telesa ob drugi uri pop. smo se major Barre, Mis. Balding, šofer in jaz odpeljali z avtom v Podljubelj, kjer je bila ženska bolnišnica. Tam smo obiskali vse begunke, ki so bile tam radi boleznih ali poroda... Okrog 5. ure popoldne smo se vrnili v taborišče. Pri pisarni nas je čakal g. Krištof, tolmač pri Lt. Amesu, ki je sporočil, da naj major Barre čimprej pride h komandantu vojaškega taborišča, ker gre za vrnitev civilnih beguncev Slovencev v Jugoslavijo. Tedaj sem prvič zvedel za namero, da bodo tudi civilni begunci vrnjeni. Čim sem to slišal, sem dejal majorju Barreju: „Torej je vendarle res, da Angleži vračajo begunce v Jugoslavijo v mučenje in smrt? Prej so poslali vojake, zdaj pridemo pa še mi civilni begunci na vrsto. Dosedaj nismo verjeli, da so Angleži zmožni laži in varanja, dejstva pa to nečastno dejanje potrjujejo.“

Major Barre je na te besede prebledel in mi naročil, naj ga spremljam k poveljniku vojaškega taborišča. Prišedši tja, me je major vzel v pisarno Lt. Ames, čeprav je ta želel, da bi se razgovarjal sam z majorjem, ker je zadeva tajna. Major mu je pojasnil, da sem voditelj taborišča in kot tak upravičen, da zvem vse, kar se tiče beguncev.

Nato je Lt. Ames vzel v roke neki dopis in rekel: „Imam odredbo, da se jutri 1. junija odpravi iz taborišča 2.700 civilnih beguncev in sicer 1.500 na postajo Pliberk, 1.200 pa na postajo Maria Elend. Pripravljene morajo biti že ob petih zjutraj za odhod. Odpeljani bodo na kamijonih iz taborišča na imenovani postaji, kjer jih čaka vlak.“

Ko sem slišal to naročilo, sem se vmešal v razgovor in odločno rekel: „Angleži torej vendarle pošiljajo slovenske begunce v Jugoslavijo, v roke komunistom, ki jih po dosedaj prejetih poročilih ubijajo. Vaša odredba mi dokazuje, da so bili domobranci vrnjeni v Jugoslavijo kljub vsem zanikanjem in trditvam, da so odpotovali v „Italijo“. Nisem mogel in ne morem verjeti, da bi bili Angleži, katere so Slovenci tako cenili in hrepeneli priti pod njih zaščito ter jim med sedanjo vojno reševali pilote, Angleži, katere sem v prvi svetovni vojni reševal in jim pomagal, zmožni, da svoje prijatelje, ki so nedolžni in katerim so obljubili zaščito in pomoč, pošiljajo v smrt. Prosim Vas, gospod major Barre, da podvzamete vse korake, da se to v bodoče prepreči.“

Lt. Ames je bil vsled mojih besed nevoljen in je jezno pripomnil, da je to odredba komandanta divizije in da se v to jaz ne smem vmešavati. Iz razgovora, ki je sledil med Lt. Amesom in majorjem Barrejem sem razumel, da bi po prvi begunski skupini prišle na vrnitev v Jugoslavijo še druge skupine slovenskih in ostalih jugoslovanskih beguncev v Avstriji, Nemčiji in Italiji.

Lt. Ames je zahteval od majorja Barreja naj izvrši povelje vojaške

komande, major Barre pa je prosil, naj počaka, da gre on z menoj v Celovec na Military Gvt., da posreduje.

Na poti v Celovec sem majorju Barreju očital, da so Angleži prelomili vse obljube in mednarodne obveznosti o azilu za begunce, ker so izročili domobrance in mnoge civiliste Jugoslovanom ter ga rotil, naj pri vojaški upravi podvzame vse korake in napne vse sile, da preostali slovenski in jugoslovanski begunci, civilisti in vojaki, ne bodo vrnjeni komunistom v Jugoslavijo. Major Barre je bil bled in silno razburjen. Videti je bilo, da ga je zadeva zelo pretresla. Po šesti uri zvečer sva se pripeljala na Mil. Gvt. v Celovcu, kjer sva odšla takoj na oddelek za preseljene osebe. Tam naju je že čakal major Johnson, ki je bil telefonično obveščen, zakaj prihajava. Prosil sem ga, naj pomaga rešiti slovenske begunce, kar je po mojem mnenju dolžnost Angležev, saj so nas sprejeli pod svojo zaščito. Naročil mi je, naj počakam v predsobi, sam pa je z majorjem odšel v pisarno. Čakal sem približno 30 minut. Major Barre je od svoje strani podrobno informiral majorja Johnsona o celi zadevi in ga prosil, da podvzame vse korake, da se civilni begunci ne vrnejo nasilno v Jugoslavijo. Slišal sem telefonirati na več strani.

Nato me je major Barre poklical v pisarno. Major Johnson mi je ponudil stol, me par sekund molče gledal, nato pa rekel v prisotnosti majorja Barreja: „Odlučili smo, da civilisti ne bodo poslani proti njihovi volji v Jugoslavijo. Samo tisti, ki to želijo, naj gredo.“

Zelo me je razveselila njegova izjava, ki je prišla zame skoraj nepričakovano hitro. Zahvalil sem se mu s prisrčnimi besedami, češ, da je s tem pomagal rešiti življenje in preprečil mučenje tisočev, da so razmere v Jugoslaviji strašne, gotovo pa niso demokratične. Prekinil me je z besedami: „Nikar me ne poučujte o razmerah v Jugoslaviji, ker jih jaz precej dobro poznam. Zato smo odredili, kot sem Vam povedal.“

Kdor je pazno bral, je mogel videti in spoznati najprej pogum dr. Meršola, ko očita Angležem, da so lagali, varali, celo izdajstvo jim očita. Oficirji so sicer prizadeti, pa nihče mu grobo ne odgovori. Dr. Meršol je skrajno priseben, kar reče, v živo zadene, naglo sklepa in se odloča, ne pozna najmanjšega odlašanja, zahteva takojšnjo odločitev. Strahotna situacija, v kateri se je tudi sam osebno in s svojo družino nahajal, ga niti za trenutek ne zmede, ga ne vrže iz tira. Vedno pa ostane preprost in skromen.

Pa ga je čakala še težja naloga, njega čisto osebno. V ponedeljek 4. junija 1945 je bil napovedan zelo visok obisk v taborišču. Sledimo zopet dr. Meršolovim izjavam. Takole pripoveduje: „4. junija 1945 v ponedeljek okrog enajste ure mi je major Barre sporočil, da pride okrog 12. ure v taborišče fieldmarshall Aleksander sam. Naj bom kje blizu, da bom na razpolago, ker bo najbrže želel z menoj govoriti. Naj mirno odgovarjam na vprašanja, zraven pa lahko povem želje beguncev. Ni bilo časa, da bi sestavil kako pisano spomenico ali pa da bi se posvetoval, kaj naj povem. V mislih sem si sestavil važnejše točke...“

Okrog poldne je bilo javljeno, da fieldmarshall Aleksander prihaja. Bil je lep sončen dan. Pri pisarni, ob poti skozi taborišče, smo ga čakali major Barre, jaz, miss Balding in miss Philips.

Pripeljalo se je kakih 6 avtomobilov z oficirji. Na tretjem se je pripeljal Fieldmarshall Viscount Alexander, Commander in Chief Mediterranean Area, ki je dal ustaviti avto pred našo skupino. Stopil je iz avtomobila, pristopil k majorju Barreju, ki mu je raportiral in nato nas predstavil. Nato je feldmaršal okrog 20 minut govoril z menoj. Bil je izredno ljubeznjiv. Kakor morem naknadno sklepati, je prišel s posebnim namenom, da bi govoril z menoj, kot zastopnikom slovenskih beguncev. Moral je biti že precej obveščen o nas in naših težavah. Imel sem vtis, da želi, da mu sam povem, kaj nas teži in kaj želimo, zato sem kar začel govoriti približno sledeče: „Jaz sem dr. Valentin Meršol, slovenski zdravnik, a ne politik. Služil sem v prvi svetovni vojni 18 mesecev pod angleškim poveljstvom. Kot zastopnik slovenskih beguncev Vas sedaj prosim, gospod feldmaršal, za Vašo dobrohotno zaščito in pomoč za Slovence, ki so prišli preko Karavank, ker so antikomunisti, kakor tudi za ostale jugoslovanske begunce. Posebno pa Vas prosim, da blagovolite odrediti, da slovenski in drugi jugoslovanski civilni in vojaški begunci ne bodo vrnjeni v Jugoslavijo, ker bi bili tam zaprti, mučeni ali celo ubiti. Na podlagi informacij prejetih od oseb, ki so ubežale, vemo, da je mnogo slovenskih domobrancev, ki so bili tekom zadnjega tedna vrnjeni v Jugoslavijo, bilo mučenih in ubitih brez kakršnegakoli predhodnega sodnega postopka ali sodbe. Ti domobranci se niso nikdar borili proti zaveznikom, nasprotno, oni so reševali zavezniške pilote in pomagali zaveznikom, kjerkoli so mogli. Borili so se samo proti komunistom, ki so se v Sloveniji in drugih delih Jugoslavije obnašali kot roparji in morilci.“

Na te besede je feldmaršal Aleksander vprašal: „Odkod vi veste, da so vaši vojaki bili ubiti?“

Odgovoril sem: „Obveščeni smo potom oseb, ki so ubežale, se vrnile preko gora in podale izjavo.“

Dalje me je vprašal feldmaršal: „Odkod pa ste prišli?“

Pokazal sem zemljevid Slovenije, mesta in vasi Gorenjske, Kranj, Tržič, Ljubelj in cesto preko Karavank do Vetrinja. Na njegovo vprašanje, odkod sem, sem mu moral pokazati tudi mesto, kjer sem rojen.

„Kaj je večina beguncev po poklicu?“

Odgovoril sem mu: „Večina beguncev so slovenski kmetje, ki so ubežali iz strahu pred komunističnimi morilci.“

Nadaljeval sem: „Zahvaljujem se vam, g. feldmaršal, in drugim angleškim oblastem za vso pomoč in podporo do danes. Mi vas prosimo za azil, zaščito in pomoč tudi v bodoče, prosim, pustite nas tu v Vetrinju, ne pošiljajte nas nazaj v Jugoslavijo, kar bi za mnoge med nami pomenilo mučenje in smrt.“

Dr. Meršol ob praznovanju svoje 80-letnice, 24. marca 1974 v Clevelandu. Pred njim na mizi stoji kip Mojzesa, ki je Izraelce izpeljal iz Egipta, in mu je bil podarjen ob tisti priliki.

Feldmaršal je nato rekel: „Kar se mene tiče, vi lahko ostanete tu v Vetrinju. Bodite prepričani, da bomo vam in vašim ljudem pomagali.“

Feldmaršalu Alexandru sem se prisrčno zahvalil za ljubeznjivo obljubo in pomoč.“

Istega dne, 4.j unija 1945 ob sedmi uri zvečer je komandant vojaškega taborišča, Lt. Ames dobil nujno povelje s sledečim besedilom: „Nov armadni postopek glede Jugoslovanov veljaven v bodoče:

1. Noben Jugoslovan ne bo vrnjen v Jugoslavijo ali izročen Jug. četam proti svoji volji.
2. Jugoslovani, ki so se borili proti Titu, se bodo smatrali kot osebe, ki so se predale ter bodo poslani v Vetrinjsko taborišče na razpoloženje, v pričakovanju nadaljnjih navodil.
3. Vse te osebe se bodo smatrale kot preseljene osebe in bodo končno napotene v Italijo.
4. Nobene izpraznitve Vetrinjskega taborišča.“

Š to odredbo feldmaršala Aleksandra so bili rešeni ne samo Slovenci v Vetrinju (ca. 6000), ampak tudi vsi Jugoslovani, kjerkoli na teritoriju angleške armade, pa bodisi da so bili v taboriščih ali izven njih.

Ko je zvečer tega dne dr. Meršol govoril o vsem, kar se je prejšnji in ta dan zgodilo, je med drugim tudi rekel: „Ne preostane nam nič drugega, kakor da zapremo bolečino v svoje srce in ne zabavljamo čez Angleže. Smo pač begunci izročeni na milost in nemilost Angležem. Mi moremo in moramo samo prositi.“

Te besede so na množico zelo pomirjevalno vplivale in smrten preplah je izginil. Vedeli so dobro, da se imajo za rešitev zahvaliti predvsem neustrašenemu, odločnemu pa dostojanstvenemu nastopu dr. Meršola pri nižjih in najvišjih takratnih angleških oblastnikih v Avstriji. Od tedaj je ta mož užival še večje spoštovanje in zaupanje ne samo beguncev ampak tudi Angležev.

Ko danes mirno in trezno premišljujemo te dramatične in tragične dogodke, moramo priznati, da je zasluga dr. Meršola za slovenske in jugoslovanske begunce, ki so se nahajali v katerikoli državi angleške zasedbe, neprecenljiva in da mu bodo moralj zato biti hvaležni še naši potomci.

Mož je bil zelo inteligenčen in se je tega tudi zavedal. Bil je pa tako skromen in nesebičen, da o teh stvareh ni niti govoril, kaj še, da bi iz tega iskal sebi kakih osebnih ali družinskih koristi.

Ko stoji pred feldmaršalom, govori mirno, brez najmanjšega očitka, kar je v tem pogledu imel povedati, je že povedal in to je prišlo na ušesa tudi najvišji angleški gospodi, spoštljivo in vdano prosi, nujno prosi, pa ne samo zase, za družino, ne samo za svoje drage Slovence ampak za vse Jugoslovane, za Hrvate in Srbe. Kot človek je bil vedno tudi velik altruist.

Spomnim, da sem izjave dr. Meršola zbral iz Koledarja Svobodne Slovenije iz leta 1951 strani 52, 53 in 54.

V taborišču je bil v vsem begunskem življenju popolnoma enak drugim beguncem razen v delu. Nekateri niso delali nič, nekateri zelo malo, mnogi mnogo in težka dela, dr. Meršolov delovni dan pa je bil od 5.zjutraj do dveh po polnoči vsak dan. Mož je spal po 3 največ po štiri ure. V prehrani ne zanj ne za njegovo družino nobenih priboljškov. Tako kot vsi drugi. Isto v obleki. Vem, da so mu nekateri angleški oficirji v tem pogledu hoteli pomagati. Vsako razliko je odločno odklonil.

Za bolnike in za zdravje beguncev pa je bil ves zavzet in je storil ne samo vse, kar je bilo mogoče, rekli bi tudi nemogoče. Iztaknil je zdravila ki jih ni bilo nikjer dobiti. Opazil je tudi najmanjši higienski nedostatek. Prve mesece je po vseh bolnicah iskal bolne in ranjene domobrance.

Strašen udarec zanj, za družino in za begunce pa je bila avtomobilska nesreča v jeseni 1946. leta: Ko je s poveljnikom taborišča v Lienzu na Tirolskem maj. Ryderjem Jungom obiskal skavte na taborenju se je na povratku major, ki je vozil, zaletel v drevo. Smrtno poškodovan je bil poveljnik, težko poškodovan dr. Meršol in lažje šofer Luka Milharčič. Poveljnik taborišča major Jung je čez par dni umrl, dr. Meršol je sicer okreval, toda močne posledice nezgode so ostale vse do smrti.

Kljub temu, da je težko opravljal službo, je bil kot zdravnik neutrudljiv. Spremljala pa ga je poslej neka čudna duševna sprememba, postal je še mnogo bolj pobožen in govoril je samo o mrtvih domobrancih. Tako govoril, da se je videlo, da duševno silno trpi. V nočnih urah se je celo sam s seboj o tem na glas razgovarjal, tako da smo se resno bali za nje-

govo duševno zdravje. Stanje se mu je v tem pogledu znatno zboljšalo s časom, nikdar pa ga ta težki spomin ni zapustil.

Dr. Meršol zdaj pri Bogu uživa svoje zasluženo plačilo. Prepričani smo, da ga je bogato poplačal. Mi tukaj in kjerkoli že smo, smo še vedno njegovi dolžniki. Oddolžimo se mu! Posnemajmo njegov zgled: neumorni v skrbi in delu za družino, skromni, ljubeznivi in spoštljivi drug do drugega. Vedno dostojni do tistih, ki nam niso po volji, do vseh pa odkriti in pošteni. Ne pozabimo, da smo tudi v zdomstvu ena sama velika slovenska družina, da smo dolžni skrbeti za njen gospodarski, kulturni, narodni in duhovni razvoj in napredek. Ostanimo verni in zavedni Slovenci! Ohranjujemo v naši narodni skupnosti hvaležen spomin na mrtve domobrance. Oni so umrli, da mi danes živimo v svobodi!

pk

POGREB DR. MERŠOLA

Pogreb je pokazal, kako je bil pokojnik pri ljudeh spoštovan in priljubljen. K pogrebni sv. maši se je zbralo ogromno ljudi, čeprav je bil delavnik. Somaševalo je 13 duhovnikov. Pel je pevski zbor, pomnožen s člani Korotana. Zelo lep in globok govor je imel g. župnik **Jože Božnar**, ki je poudaril izredno globoko vernost pokojnika. Dejal je: „Mnogo se nas je danes zbralo pri tem bogoslužju, da se z molitvijo in pesmijo poslovimo od človeka, ki je po božji previdnosti odigral izredno vlogo v življenju tisočeri v najhujši dobi naševa naroda.“ Dalje je govornik omenil: „Za primarija Meršola je bila dejansko vera vse. Dobro se spominjam najinega prvega srečanja pri glavnem vhodu naše cerkve. Neka druga oseba mi ga je predstavljala, začenši z akademskimi naslovi. In ko je ta utihnila, je rajni gospod na rahlo zamahnil z roko: „To ni važno, važno je, da smo vseh Bogu in Mariji.“ „Ves njegov edinstveni odnos do Boga, do bližnjega, do materialnih reči, ta — po domače rečeno — čudaški slog življenja, je vzbujal med nami začudenje in nemir. Zakaj? Mislim, da zato, ker je nam na tih, a vendar na slno prepričljiv način oponašal lastnosti, katere so se grdo razbohotile med nami, kakor hitro smo bili na varnem in siti: naši medsebojni prepiri, neiskrenosti, domišljavost, zavist, častihlepnost in lakomnost. Kdo je potem bil bolj čudaški: on ali mi?“

Končal je govornik svoj govor z besedami: „Bil je velik, ker je imel globoko vero in je po njej dosledno skušal živeti. Brali ste, kako bogato ga je umsko in нравno obdaruil Bog, a je z vsem tem po evangeljsko kupčeval samo, da je lahko služil Bogu in bližnjemu.“

V pogrebnem zavodu je spregovoril **ing. Likozar** in zlasti poudaril pokojnikovo zaslugo za rešitev civilnih beguncev, ki so bili na vetrinjskem polju, česar mu ne bomo nikdar pozabili.

Krsto so nosili pokojnikovi sinovi (dr. Valentin, dr. Joško in inž. Stan-ko) ter g. Jože Melaher v imenu Narodnega odbora za Slovenijo, Frank šega za Društvo slovenskih protikomunističnih borcev, katerega član je bil

rajni primarij, ter F. Dejak za Tabor. Ob grobu je spregovoril g. Melaher, omenil pokojnikove zasluge in zasluge njegove generacije za velik napredek slovenskega naroda zlasti po prvi svetovni vojni. Govornik je poudaril, da veličina pokojnikovega dela in dosežkov ni bila v bučnih nastopih, marveč v ponižnosti in tih skromnosti. Zlasti pa je bil dr. Meršol ves ljudski, ko je bil na vetrinjskem polju upanje preganjanih in brezpravnih begunskih množic.

Po pogrebu je bila v Baragovem domu skromna pogrebščina, katere so se udeležili mnogi prijatelji pokojnika ter člani obeh borčevskih organizacij.

ZORAN

Duhovnik Jože Šavora in njegova zgodba

Slovenski duhovnik, ki je doživljal in preživel katakombe naših časov, je v knjigi PRED VRATI PEKLA odprl delček muk — duševnih in telesnih —, ki so jih pod komunistično stalinistično sadistično satansko knuto slovenskih krščenih tiranov prenašali duhovniki in laiki v ječah Ljubljane, Maribora in drugje. Takole pripoveduje: Duhovnik, sama plemenitost ga je bila in ga je še, je v razjedajoči samoti doživljal tak gnus nad samim seboj, da je metal ob tla duhovniški ovratnik v grozni bolečini, da je zločinec. Notranje razdejanje je včasih pritiralo njegovo razboljenost do samomorilnih misli. — Drug duhovnik je živel v vsakdanjem pričakovanju, da ga bodo razrezali na drobne koščke; bila je fiksna ideja. — Zdrav kmečki mož je v samici buden in pri belem dnevu videl, kako teče skozi njegovo celico voda, ob njej je vrba in pod njo na kose mesarijo njegovo ženo. Pomiril se je šele tedaj, ko je zvedel, da žena nikdar ni bila zaprta. — Dekle se je duhovniku po zaporu zahvaljevala, češ da je prišel v njeno samico ječe in ji povedal nekaj tolažilnih besed. To ji je dalo moč, da je vzdržala. A duhovnik do tistega dne ni vedel, da je sploh bila zaprta (Pred Vrati Pekla, str. 36)j

Če imamo pred očmi take resnične zgodbe duhovnikov in laikov, ki so šli skozi slovenske katakombe ljubljanskih in drugih ječ in trpeli duševno, telesno, živčno, potem bomo lahko razumeli naslednjo zgodbo.

Moj sošolec v zavodih sv. Stanislava v št. Vidu, član križniškega reda, g. JOŽE ŠAVORA je bil mnogim znan kot tajnik od komunistične vlade podpiranega duhovniškega društva. Pred nekaj leti je g. Jože umrl. Kot duhovnik — ordiniran leta 1932 — je bil vesten, delaven, zavzet za mladino. Med vojno je deloval med delavsko mladino. Ko so komunisti pod lažno firmo OF začeli varati ljudi, Jože ni bil eden tistih maloštevilnih OF-arskih duhovnikov kot npr. pisatelj Finžgar. Bil je odločen tudi proti zapeljivi propagandi pri vzgoji mladine. Ni se bal. Ni se tresel. Trden v načelih brez strahu.

Prišla je doba komunistične „osvoboditve“. G. Jože je bil obtežen z „zločini“ proti narodu, ker je mladini kazal katoliška ne komunistična načela; bil je strup za narodno „svobodo“; z eno besedo: bil je po svojem poklicu in delu in vplivu „narodni hudodelec“. Kot osemdeset odstotkov drugih duhovnikov, je tudi Jože moral v slovenske katakombe — ječe. Ko je prišel ven iz ječe, ni bil več prejšnji samostojni delavni neustrašeni duhovnik, ampak testo, ki so z njim delali, kar so hoteli. Nihče izmed nas, ki živimo zunaj slovenske meje in ki smo Jožeta poznali, ni vedel, kaj se je z njim zgodilo.

Naj bo zgodba o šavoru napisana njemu v spomin — nam, ki nismo šli skozi univerzo komunistične hudobije v razumevanje in sočutje do duhovnikov in laikov, ki so trpeli v slovenskih katakombah — obenem pa živ dokaz, česa je zmožen krščeni odpadli slovenski človek, ki se je udinjal komunizmu.

Poznamo iz zgodovine trpljenje prvih kristjanov. Mnogo so trpeli. A verjetno niso trpeli duševno in živčno tako hudo kot naši duhovniki in laiki v komunističnih ječah. Sv. Pavel, apostol, je bi več let zaprt. Gotovo ni bilo lahko nositi verige leta in leta. A smel je imeti obiskovalce; pisal je pisma verskim občinom, s svojim delom in učenjem v ječi je spreobračal pagane h krščanstvu. Pogani so imeli do njega nek čut človečnosti.

V slovenskih katakombah hujše kot pomanjkanje svobode, obiskov, knjig, zvez z zunanjim svetom je bilo zaničevanje, sramotenje, prezir, življenje brez vseh pravic. Prve kristjane so mučili pogani. Kdo je uničeval zavest človečnosti našim duhovnikom in laikom v slovenskih ječah Ljubljane, Maribora? Bili so slovenski ljudje — sodniki, stražarji, vidni nosilci komunistične oblasti, ljubljanske vlade — sami bivši katoličani, ki so se predali in prodali satanizmu komunizma.

Zgodba g. Jožeta šavora je bila delno že opisana pred leti. A takrat nisem upal navesti vira informacij. Sedaj lahko govorim o viru.

Ko je bil pred več leti na obisku v Clevelandu nadškof dr. Jože Pogacnik iz Ljubljane, sem šel k njemu prav zato, da bi poizvedel, kaj se je zgodilo s šavoro. Ne jaz ne drugi pismo Jožeta obsojali. Lahko je metati kamenje preko plotja, ko si na varnem. A tega nismo storili. Ko sem vprašal nadškofa glede šavora, mi je takoj rekel: Prosim, naj nihče ne meče kamenja nanj. Moj odgovor je bil: Tega ne delamo in ne bomo delali, a vsi, ki smo Jožeta poznali, bi radi vedeli, kaj je povzročilo tako spremembo pri njem. Nadškof, ki je bil sam v ječi preko šest let, je povedal: Bilo nas je precej v eni sobi. Kdor je bil v ječi, ve, kako monotono je življenje. Brez stika s svetom, brez knjig, ne moreš sobe zapustiti brez dovoljenja, sramotenja, zafrkacije, malo upanja, da se bodo vrata v svobodo odprla. Vse duši enolično življenje. Živci popuščajo. Bolj kot pomanjkanje dobre hrane, ubija negotovost, zasliševanja, poroge, da si nič, da si brez pravic, da si „zločinec“. V takem ozračju je živel tudi šavora. A korajžen kot je bil, iznajdljiv, znal je dobiti stike. Hotel je dnevno enoličnost pretrgati; zbiral je novice, kaj se godi po svetu. Jože je hotel posnemati

dr. Lojzeta Kuharja, ki nam je pred vojno vsako soboto pol ure na radiju razlagal mednarodni položaj. Tako je hotel Šavora nam tedensko z novicami pretrgati monotono življenje v ječi. Kje je Šavora dobil, staknil novice, nadškof ni vedel.

K temu nadškofovemu pripovedovanju lahko tole dodam: Iz vsega tega kar je „Šavora delal, je razvidno, da Jože ni bil boječ. Drzen je bil, korajžen je bil v svoji iznajdljivosti. Ljubezen do sobratov ga je silila, da je tvegala precej in hotel z novicami pretrgati živčno dnevno napetost, prinesiti vsaj nekaj drugačne hrane, kot so jo morali uživati pri zasliševanjih in pikrih dnevni h sramotenjih.

Nadškof je povedal: Jožetova iznajdljivost in tedenska poročila o dogodkih izven ječe v naši sobi niso ostala neznanca vodstvu ječe. Kaj se je zgodilo? Šavora so vzeli ven iz naše sobe in iz ječe. Dolgo časa nismo nič vedeli, kaj se je pravzaprav z njim zgodilo. Poslan je bil iz Ljubljane v Makedonijo v kamnolom. Ko se je po daljšem času vrnil nazaj v našo ječo, ni bil več prejšnji samostojni veseli Šavora.

Tako nadškof Pogačnik.

Kako je bilo možno delavnega, veselega, korajžnega mladega duhovnika popolnoma spremeniti v duhovnika brez volje, takorekoč v drugačno osebnost? In tak je menda ostal vse življenje do svoje smrti.

Prepričan sem, da ni napačna tale razlaga. Če imajo komunisti boljše razlago, naj jo pošljejo napisano s podpisom. Težko delo v kamnolomu brez močne hrane more za nekaj časa uničiti telesno moč, a ne njegovega duha in njegove osebnosti. Hitler je posnemal Stalina v uničevanju svojih nasprotnikov s strupom v hrani, injekcijami, ki so uničevale telesno moč in umsko razsodnost. Še sedaj Stalinovi nasledniki uporabljajo Stalinove metode. Iste metode še sedaj rabijo po vseh komunističnih državah. Tako so gotovo delali tudi s Šavoro. Strup v hrani, poniževanja, grožnje, sramotenje, prezir, da si izdajavec, zločinec, izvržek človeške družbe, in razne kazni, ki jih je zmožen le satan, so Šavora popolnoma strle. Gotovo niso s Šavorom delali nič milejše, če ne še hujše, kot je opisano v knjigi PRED VRATI PEKLA. Na strani 70 beremo: „Večna zasliševanja, neprestane šikane, stalno mučenje. To je bilo v načrtu 'kazensko poboljševalnega zaveda'. In če koga, je bilo treba 'prevzgojiti' in 'poboljšati' duhovnike. ... Kajti komunisti nočejo preanjati Cerkve, nočejo mučencev, nočejo katakomb, nočejo ovaduštva, zunaj zaporniških zidov pa organizirajo društvo naprednih duhovnikov.“ Na strani 68: „Šli smo v bunker... kletni prostori brez stekel v oknu, s cementnimi tli. Vanj so nas postavili brez vsega... bil je zimski čas... sem drgetal od mraza, brez spanja, brez miru, tudi brez ogorčenja. Srečal sem v bunkerju fante in može, ki so po cel teden ali cel mesec trpeli. Dobil sem mladega fanta, ki je na kolkih imel rane do živega mesa, ves kost in koža. Po vrsti obupani. In dobra spoved ali bodrilna beseda so jim bile okrepčilo.“

T o so bile slovenske katakombe — mučilnice. Kdo jih je naredil? Slovenski komunisti. Kdo jih je vodil? Slovenski komunisti. Pa govore, kako

krut je bil Hitler. Hitler se je učil pri Stalinu. Slovenski komunisti so bili tudi učenci Stalina. Dobri učenci, ki jih je vesel satan-hudič.

G. JOŽE ŠAVORA je pred nekaj leti zapustil solzno dolino in se v večnosti pridružil prijateljem, katere so komunistični zločinci pod vodstvom slovenske komunistične vlade s strelom ali krampom ali ognjem uničili življenje... pridružil se je nadškofu Vovku, ki so ga komunisti polili z bencinom in živega zažgali v Novem mestu... pridružil svojemu predstojniku Učaku, ki je umrl na posledicah mučenj... pridružil hromemu pisatelju Velikonju, ki je pred komunističnem sodiščem zaklical: Živel Kristus Kralj... pridružil kaplanu Francetu Kunstlju, ki so mu komunisti pred smrtjo odsekali obe roki... pridružil Nahtigalu in Cvaru iz št. Ruperta, ki sta si morala sama izkopati grob, preden so ju s krampom pobili... pridružil šentjernejskemu župniku Cerkovniku, ki so ga ustrelili zaradi zločinov, ki jih nikdar ni zagrešil, češ da je učil, kako naj režejo z noži otroke in žene... pridružil se mnogim drugim našim mučencem.

Naj v spomin Jožetu Šavori in tisočem, ki so morali iti skozi slovenske katakombe, ustvarjene v času komunistične „osvoboditve“, izpišem iz Dolenčeve MOJA RAST, napisana delno v novomeški ječi (str. 155):

„Tisti, ki sedaj po nedolžnem trpimo, smo nekako novo plemstvo Slovenije, ki nosi težo dneva tudi za druge. Bodimo tega vredni! Naj z ženo živiva tako, da ne bova delala prevelike sramote veri, ki njeno dragocenost in osrečujočo moč pač človek prav posebno občuti v ječi! Naj nikomur ne otežujeva poti do sreče. V tem smislu sem k molitvi za ženo dodal še: Da prava plemiča bova postala.“

Slovensko plemstvo duhovnikov in laikov, mladih in starih, prekajeno v slovenskih katakombah v letih komunistične „osvoboditve“. Eden izmed slovenskih plemičev je bil tudi mladi duhovnik JOŽE ŠAVORA.

Jože Cvelbar

Demokracija in marksizem

Precej neopaženo je šla mimo nas izjava glavnega urednika sovjetske Pravde, ki je ob neki priliki rekel, da „ljudstvo v Sovjetski Zvezi trpi na pretirani demokraciji.“ V svetovnem tisku ni bilo vidnih komentarjev glede tega.

Seveda pa na splošno te izjave nihče ne sprejema resno. V prvi vrsti, jasno da, jo odklanjajo takoimenovani novi filozofi: Glucksmann na primer, zatrdi, da bre: marksizma sploh ni koncentracijskih taborišč, in Levy prav tako opozarja (čuli smo ga na televiziji), „da ni socializma brez teh taborišč niti brezrazredne družbe, ki ne bi slonela na očitnem dejstvu terorja. Levy, ki definira marksizem kot opij (mamilo) za ljudstvo, sklene svoje razmišljanje z ugotovitvijo, da je borba proti marksizmu v prvi vrsti boj

proti terorju in zatiranju: to je tako kot da bi v marksizmu teror našel svoje posvečenje.

Pri vsej stvari pa je zanimivo to, da celo zahodni marksisti ne verjamejo več v neko ljudsko demokracijo, ki naj bi bila doma na Vzhodu. Seveda jim prav za prav ne preostane nič drugega, posebno še, ker poseg ruskih tankov v Vzhodnem Berlinu, Budapešti in Pragi ne more imeti nobenega opravičila. Da se pokaže na vsaj navidezen odmik od takih metod, ki se jih je poslužil Vzhod v omenjenih posegih, so iznašli krilatice „evropskega komunizma“, izraz ki ga je prvi uporabil leta 1975 jugoslovanski častnikar Frane Barbieri in je prevladal nad izrazom „neokomunizem“, ki ga je predlagal Italijan Arrigo Leri.

Te „eurokomunistične“ stranke pa imajo v resnici eno samo stvar, ki jim je skupna: so namreč stranke, ki delujejo v deželah Zahoda in se vedno nahajajo v opoziciji, medtem ko so si pa vse druge politične stranke edine v tem, da je treba na vsak način preprečiti, da pridejo te evrokomunistične stranke na vlado. Tako so te stranke primorane, da se zatekajo k taktikam, ki naj jim pokažejo izhod iz take situacije.

Tam okoli leta 1975 ali 76 se je zdela skoraj neizogibna zmaga komunizma v Italiji. Italijanska komunistična stranka je namreč iz 27,2 odstotkov glasov, ki jih je dobila leta 1972 porastla kar na 34,4 v letu 1976. Vendar pa se je stanje kmalu potem spremenilo: pri zadnjih občinskih volitvah je KPI v 255 občinah, katerih vsaka šteje več kot pet tisoč prebivalcev, izgubila eno četrtno svojih glasov od leta 1976, na sploh pa se je število njenih glasov zmanjšalo za 10 odstotkov, tako da se je povrnila na raven iz leta 1972, to se pravi, na stanje, ki ga je imela v začetku svoje ofenzive za „zgodovinski kompromis“.

V Franciji se je tudi zdela neizogibna zmaga združene levice tik pred zadnjimi volitvami (članek je bil napisan še pred volitvami 10. maja, pri katerih je zmagal F. Mitterrand — op. ured.) in z zmago le-te vstop KP v vlado po več kot tridesetletnem ostracizmu. Tiste volitve je levica zgubila in že obstoječe razpoke med socialisti in KP so se še poglobile (potem ko je KP socialiste izdala), tako da je francoska komunistična stranka zapustila evrokomunistične pozicije in se je spet uvrstila v moskovske vrste, vključno v vprašanjih, ki se tičejo zasedbe Afganistana po sovjetskih četah. Tako da se francoski komunisti že spet nahajajo ne na levi, ampak na Vzhodu.

Kar se tiče zunanje politike, razen nekaterih redkih izjem, ko se jim zde potrebne obsodbe kakšne le pretirane napadalne akcije kremeljskih oblastnikov, so si vse komunistične stranke edine. Evrokomunizem je torej le nekako zdravilo za notranje potrebe. V očeh vseh je Kuba popolnoma upravičeno stopila na afriška tla: za vse sta Giscard in Hassan tipična imperijalista: vse komunistične stranke so si edine v tem, da je OTAN nekaj slabega. V resnici je tako, kot pravi G. Amendola, da „evrokomunizem prav za prav ne obstoji“ ali pa, kakor piše G. Chiaramonte, ni drugega kot „prazna beseda“.

Pojdimo zdaj z našo analizo v začetke in osnove marksizma. Marksizem, ki se je spočel v 19. stoletju, je prevladujoča ideja tega stoletja — trdi Levy — in istočasno največja zapreka za razcvet stoletju lastne kulture. Vendar nas tako široko razpreden vpliv, ki ga trenutno izvajajo, ne sme varati, da ne bi znali odkriti njegove sedanje krize. Prav tako kot se je razsvetljenstvo (iluminizem) končalo z Robespierrom, prav tako je marksistična razvojnost dočakala svoj konec s Stalinom. Jasno pa, da ni marksizem edino zlo, s katerim je svet obtežen, niti iz njega ne izvirajo vse druge ujme tega sveta. Ne iščimo pač preveč enostavnih razlag; Kajn je ubil Abela, ne da bi prej prebiral Marksa, čeprav sem in tja kakšen marksist razlaga tisti zloglasni spor kot nekaj konflikt med pastirskimi in poljedelskimi interesi. (V tistem prepiru je pomrla ena tretjina vsega moškega prebivalstva na svetu, kot ve povedati neki srednjeveški zapis); Arabci so nas nabrisali nič kolikokrat, še preden je Lenin sploh odprl usta. Marx in marksizem torej nista kriva za vse hudo, kar se dogaja na svetu, in je verjetno, da bi ruske carske armade tudi danes iskale prehoda preko Afganistana na indijske planjave in do južnomorskih pristanišč.

Prav tako je zmotno šopirjenje marksistov, ko si umišljajo, da razpolagajo z neko splošno metodo, ki jim omogoči tolmačenje kateregakoli dejstva ali dogodka ali pa da imajo v svojih rokah splošen vzorec za kakršnokoli recept. Neka pravkar izišla in smešna zgodovina španske literature poskuša z marksističnimi metodami najti razlago za znamenit pojav dveh velikih osebnosti: svete Tereze in Svetega Janeza od Križa. Pravtako tudi stoletno sovrašтво med Grki in Turki kot tudi ne osebni tragediji Thorpeja ali Trudeauja nimajo prav nobene zveze z marksističnimi nastavki ali pobudami.

Potrebno je torej, da vsako stvar postavimo na svoje mesto: to se pravi, v pravo življenjsko razsežnost, v kateri se ne ujmeta niti ne marksistična ortodoksnost kot tudi ne stališča nekaterih antimarksistov, ki niso bili brali niti Marxa, Lenina ali Maoja. (Pisec tega članka se očitno giblje v tem primeru samo na ravnini teorije brez ozira na nje praktične učinke, kar njegovim trditvam ne daje zadostne trdnosti — op. ured.)

Je že precej let od tega, kar prebiram Marxa (sem prebral skoraj vse gá) in vrsto drugih marksističnih piscev različnih struj: preživel sem tudi dve leti v Londonu, kjer je Marx prebil večji del svojega življenja in je zasnoval večino svojih teorij. Zato menim, da imajo Angleži svoj prav, ko ne puste, da bi se prenesli Marxovi zemeljski ostanki na Rdeči trg v Moskvi, kajti v tistem mestu niti takrat niti zdaj Marks ne bi mogel spisati svojih del, še manj pa bi se izognil, čeprav minimalnega, obiska v Sibiriji.

Ko govorimo o marksizmu, moramo ločiti tri stvari: Marxovo doktrino in doktrino njegovih najožjih sodelavcev (najvažnejši, seveda, Engels); raznovrstna politična gibanja in režimi, ki so poiskali svoj navdih v marksizmu in na koncu pa vlogo marksizma v današnjih revolucionarnih podvigih.

Z ozirom na prvo (Marxov marksizem), je to gospodarstveni in politični nauk, resda močan, vendarle eden od tolikih: pri svoji analizi postavi svoj

poseben poudarek na ekonomski faktor. Vendar je treba pripomniti, da se v zgodovini ni izpolnila nobena od velikih Marxovih napovedi: niti proletarci niso v kapitalističnih deželah še bolj osiroteli, ampak nasprotno večina le-teh danes razpolaga s svojimi avtomobili; niti se ni miselnost o potrebnosti razredne borbe med njimi zaostрила, ampak se danes vse bolj splošno pristopa k skupni mizi za sklepanje kolektivnih pogodb ali odvijanje parlamentarnih debat; prav tako tudi ekonomije kapitalističnih dežel ni več toliko in nujno odvisna od svojih klonij. Marksizem je dosegel svojo zmago v poljedelskih in zacstalih deželah kot so Rusija, Kitajska in Kuba in tudi v teh deželah ni vzrastla kakšna delavska demokracija, ampak samo ostre diktature z eno samo edino stranko.

Iz prvotnega marksizma so se razvile številne „šole“ kot ruska, kitajska, jugoslovanska itd., vsaka s takoimenovano svojo potjo v socializem. Proti pričakovanju pa ni prišlo do nekega miroljubnega sožitja med Rusijo in Kitajsko ali pa Albanijo in Jugoslavijo, marveč vse drugo, odnosi med njimi so taki kot med psom in mačko.

Vendarle še vedno prebostaja bajka o nekem odrešujočem marksizmu, pa se bosta vsak čas popolnoma razblinila: besede seveda še vedno (posebno ned nami, Španci), ohranjajo poseben magičen pomen.

Socialistična gibanja se vedno bolj osamosveščajo in počasi odlepljajo od svojih marksističnih priveskov; napak, ki so jih zagrešili v tretjem desetletju tega stoletja se dobro zavedajo, in je malo verjetno, da bi zopet zapadli v sklepanje nekakšnih ljudskih front: njih želja in stremljenje je nek demokratični način upravljanja obstoječega stanja, kar je na robu tega pa prepuščajo komunistom in drugim marksistično-leninističnim skupinam.

Vsi pa vemo, kaj je „na robu tega“. Želimo pa pojasniti, da zasluži spoštovanje vsak socialistični sistem življenja v duhovni svobodi in resnični demokraciji, za katero bi se odločil španski narod in bi tak tudi pripomogel k utrditvi ustavne države.

Vse kar je zunaj tega, pa je popolnoma druga stvar. Marksizem in demokracija sta kot ogenj in voda: nezdružljiva in nestrpna eden do drugega. **NE POZNAMO NITI ENEGA PRIMERA, KJER SO KOMUNISTI NA VLADI, DA NE BI BILE VSE DRUGE POLITIČNE SILE POPOLNOMA IZLOČENE.** Ne ve se niti za eno komunistično vlado, pod katero bi obstojala svoboda govora in tiska in svobodno postavljanje kandidatov (V Jugoslaviji socialistično zvezo vodi komunistična partija, ki je na vrhu, ergo... ima jugoslovanski režim vse te značilnosti komunističnih režimov! op. uređ.) Marksizem zahteva celotno in obvezno gospodarsko načrtovanje, v eni roki in pod eno komando združen ves vzgojni sistem in način javnega obveščanja, odpravo vsakršne zasebne lastnine in zasebnih podjetij.

Jasno je, da nikoder ne postavi strogo takih zahtev, dokler seveda ne zaseže oblasti. Zato napravlja razločke med malimi in velikimi podjetji, med malomeščanstvom krajevnega značaja in med agenti multinacionalnih

družb, med malim kmetom in velikim zemljiškim posestnikom. Ko pa pridejo na oblast, pa vse doleti enaka usoda.

Marksizem in demokracija, ponavljam, se izključujeta eden drugega. In dandanes bi morali izobraženci skrbeti bolj za to, da se svet ne razsuje, kakor pa da se reformira. Kritiki pa pomisliti malo več na to, kaj lahko pride, ne da bi pri tem pozabili kazati na napake obstoječega reda. VSI PA SE ZAVEDATI, DA SO POTA V SUŽNOST, IZ KATERE NI POVRATKA!

Manuel Fraga Iribarne,
predsednik Alianza Popular Española

KRISTJAN IN KOMUNIST!

„Jaz sem krščanski komunist,“ je izpovedal 24 decembra leta 1972 duhovnik ERNESTO CARDENAL časnikarju čilenskega dnevnika „La Nación“ Rubénu Lau-ju, to se pravi, v tistem času, ko je bil Allende še tamkaj na oblasti.

Ko se je papež Janez Pavel II. mudil na obisku v Mehiki, je ta nikaragvajski duhovnik, danes minister za kulturo v sandinističnem režimu, zbujal pozornost s svojim sodelovanjem na tako imenovani „vzporedni konferenci“ v Puebli. Seveda, v spremstvu dveh sandinističnih gverilcev.

Ni dolgo tega, pa smo brali v „The Catholic News“ naslednjo izjavo prav istega duhovnika:

„Kot duhovnik se imam za nekega preroka v svetopisemskem smislu, ki so imeli za svoje poslanstvo kazati na krivice, ki so se godile, in kot pesnik-poet sem prerok revolucije, ki jo naznanjam.“

Ta nikaragvajski minister ve povedati tudi tole:

„Pred kratkim sem bil v Rimu in sem govoril s kardinalom Agostinom Casaroli-jem, tajnikom vatikanske države, ki mi je rekel, da je za Vatikan nikaragvajski primer nekaj posebnega in predstavlja izjemo v predpisih in vodilih, ki jih je postavil sedanji papež. Casaroli mi je zagotavljal, da je to neka posebna izkušnja, neka povsem nova zamisel.“

Medtem pa, seveda, dogodki in dejstva dokazujejo iz dneva v dan, da se ta novi sandinistični „poizkus“ prav nič ne razlikuje od kubanskega primera, razen te razlike, da ima režim iz Manague precejšnjo podporo s strani duhovščine.

Človek se potem vprašuje: ali je tudi ta padel na limanice, ki jih rdečkarji nastavljaajo za socijalno pravico prav zavzetim kristjanom, češ da je socijalno čuteč človek nujno komunist, ali pa — se samo dela, kot mnogi volkovi v ovčjih oblačilih?

Odmevi iz DRAGE 1979

1. in 2. septembra — natančno 40 let potem, kar je izbruhnila zadnja svetovna vojna — je DRAGA priredila svoje 14. študijske dneve. Na to prizorišče svobodnega slovenskega parlamenta, ki ga vsako leto pripravijo slovenski tržaški izobraženci, prihitijo prijatelji slovenstva iz koroških in primorskih zamejskih krajev, iz čezmorskih središč slovenskega zdomstva pa tudi obiskovavci iz matične domovine.

Iz Zbornika predavanj v DRAGI/79, vestno posnetih na magnetofon, kot tudi debat, ki so se sukale okoli obravnavanih tem, smo izbrali nekaj prav značilnih mest, ki bodo prav gotovo zanimale tudi tiste bralce, do katerih ta Zbornik ne seže. Saj je tudi nam, žal, precej pozno prišel v roke.

Prirediteljem DRAGE domobranci in drugi protikomunisti, zbrani okoli VESTNIKA, pristržno čestitamo za to svobodno slovensko tribuno v svetu in ji želimo še veliko mero uspehov in veliko poguma, ki ga je na meji zaslužjene domovine treba imeti.

V DRAGI/79 so stopili na to tribuno trije predavatelji osebno: to so bili prof. France Vodnik iz katoliških vrst, ki je prišel od doma oživljat Bohinjski teden iz leta 1939, kjer so „napredni“ katoliški akademiki, iz kluba Zarje povečini, postavili pod vprašaj ves naš slovenski in katoliški značaj družbenega sistema pred zadnjo svetovno vojno. Večina Zarjanov je v dobi komunistične OF odigrala precej klavno vlogo v „prid“ slovenskega katolicizma. Prof. Vodnik je v svojem predavanju zavzel do prirediteljev Bohinjskega tedna izpred štiridesetih let zelo pozitivno stališče, ki pa je seveda nujno izzvenelo v dokaj ostro obsodbo Mladcev Kristusa Kralja in akademikov zbranih v klubu, ki je izdajal glasilo Straža v viharju. Oboji, Mladci pod vodstvom profesorja Tomca in Stražarji, katerih mentor je bil prof. Erlich, so takrat prirediteljem Bohinjskega tedna ostro nasprotovali.

V drugem predavanju je duhovnik dr. Oskar Simčič obdelal vprašanje „Narodnosti v teologiji in Cerkvi proti letu 2000“, predavanje ki je k debati pritegnilo vrsto izobražencev ki so vsi poudarjali izredno tehtnost in globino podane snovi, ki je imela to odliko da je pobudila še kopico drugih, prevažnih vprašanj.

V tretjem predavanju pa je Sergij Pahor, ki ga tako kot nas skrbi usoda slovenskega naroda in je zanj očitno zavzet z dušo in telesom, očrtal in opisal Slovenski matični, zamejski in zdomski trenutek. Izzven te ekspozicije je dokaj črnogled in, žal, dejansko utemeljen, kar bi moralo prav nas vse, ki nam je slovenstvo pri srcu, pognati še v večjo delavnost za njegov dobrobit.

Ko tako zbiramo, prebiramo in odbiramo poročila o dejanskem stanju slovenstva, katerega biološke, moralne in kulturne korenine so danes načete

predvsem znotraj meja takoimenovane slovenske republike, nujno prihajamo do zaključka, da je edinole možna rešitev pred dokončnim propadom ta, da si Slovenci svojo lastno usodo čim hitreje in popolnoma vzamemo v svoje roke. Kdor naivno računa na trdoživost slovenskega rodu, „znabiti da bo ob koncu tega stoletja — naj nam bo dovoljena parafraza Prešernovih stihov — lahko samo še molče zatrobental memento mori!“

Na tako porazno stanje opominjajo ne samo glasovi iz zamejstva, ampak predvsem (zdi se, da brezupna) opozorila celo v domovinskem tisku, ki jih komunistična partija pač dovoli, ker kažejo zgolj na gola dejstva, ne upajo pa si dvigniti obtožilnega prsta proti glavnemu krivcu te zle slovenske usode, še manj pa, da bi nakazali resno pot: proč izpod jarma komunistične stranke in jez proti utapljučemu priseljevanju, ki ga pa lahko postavi samo lastna država. Kdor pozna Kardeljevo marksistično teorijo o vrednosti in pomembnosti (bolje rečeno: nepomembnosti) narodnosti, ta si ne more delati utvar o kakršnikoli narodnoobrambni politiki niti ne slovenske, še manj seveda jugoslovanske partije. Kadar se zaznajo precej osamljeni primeri, ko pridejo take domoljubne pobude ali predlogi s strani kakega člana ali privrženca komunistične stranke, se to pač dogaja — nezavedno ali hoče — proti duhu partije.

Kako torej usiha volja slovenskega naroda, bodo naši bralci lahko razbrali iz zapisov, ki jih ponatiskujemo v pričujoči številki pod naslovi kot PRIIMKI, SLOVENSKI JEZIKOVNI BABILON, SLOVENŠČINA JE ZAČELA UMIRATI in ODTUJITEV OZEMLJA S. R. SLOVENIJA!

Naj nam bo prizanešen tale razpis v zvezi z omenjenim predavanjem Borisa Pahorja. Da se povrnemo torej k Dragi/79.

Poleg omenjenih ekspozicij teh treh, osebno prisotnih predavateljev, sta se povabila prirediteljev odzvala pismeno tudi tržaški škof Dr. Bellomi, ki v svojem lepem pozdravnem pismu naniza nekaj lepih in globokih teoloških misli, pa z obširnim pismom tudi dr. Bogo Grafenauer, bivši Mlavec, ki pa je pristal na marksističnih pozicijah in ki s svojim nejasnim komentarjem o Bohinjskih dnevih leta 1939 napravi precej mučen vtis. Morda je njegovo zadrego še najbolje razložil njegov nekdanji prijatelj, ki se je bil prijavil k debati okrog tega pisma in je naslovil nanj dve ali tri vprašanja moralnega značaja.

Zbornik DRAGE/79 je vreden branja in študija zaradi tem, ki so se obravnavale, in zastavljenih vprašanj; ni pa manj zanimiv tudi zaradi luči (in senc!), ki jih vrže na osebnosti in osebe in dogodke iz polpreteklih in današnjih dni.

Iz te DRAGE/79 prinaša VESTNIK daljše odlomke ali celotne zapise tistih mnenj, ugotovitev ali ugovorov, ki najlepše predstavljajo tudi stališče borcev okoli VESTNIKA in so nam zato tudi najbolj pri srcu. Kdo naj nam to zameri? Nekatere vrstice, ki jih objavljamo, pa bodo tudi prav v spomin.

in slavo svetlih likov dveh slovenskih duhovnikov: LAMBERTA EHLICHA, mučenca za našo stvar iz maja 1942 in FRANČKA KRŽNIKA, lansko leto v avtomobilski nesreči (nesreči?) tragično preminulega domoljuba in oporečnika KP-ji.

Pojdimo k predavanju prof. Franceta Vodnika, iz katerega posnemamo tri misli: osnovna misel — ki je napovedana že v naslovu predavanja — je misel o nekakšnem predhodništvu in identiteti idej, ki so bile napovedane na Bohinjskih tednih in jih je potem razglasil in potrdil 2. vatikanski cerkveni zbor. Lepo je slišati, ko Vodnik takole govori o osrednji misli predavanj iz Bohinjskega tedna:

(V vednost mladih in ne tako mladih bralcev: na zadnjem Bohinjskem tednu so predavali: Fran S. Finžgar, Janez Janžekovič, Edvard Kocbek, France Koblar, Stanko Gogala, Janez Fabijan, France Vodnik, Stanko Cajnar, Jakob Šolar, Andrej Gosar, Bogo Grafenauer in Josip Kržišnik.)

Osrednja misel je bila posvečena človekovi osebi, „tej najvišji obliki duhovnega bivanja, z njenimi pravicami in vrednotami“. Človek ni samo svojsko, edino razumno bitje v naravi, in vsak človek je nedotakljiva oseba s svojo posebno nalogo. Temi o osebi so pridružili temo o človekovi svobodi, saj je svoboda najvidnejše znamenje njegovega bistva in dostojanstva. Govorili so o njegovi notranji, etični svobodi in odgovornosti, in o svobodi človeka kot družbenega bitja. Skušali so odgovoriti na vprašanje, kako urediti življenjsko anarhijo družbe, da bo res v skladu s človekom, a tudi nasprotno, kako naj človek včleni v družbeni organizem, saj mu edino družba nudi potrebne pogoje za življenje. Pri tem so zavračali razna desničarska in levičarska totalitarna gibanja „južnega, severozahodnega ali severovzhodnega značaja“, kakor jih je označil eden izmed predavateljev. Pri tem naj omenim, da antimarksizem, ki ga je poudarjala vrsta govornikov, ni istoveten z antikomunizmom, kajti ta postavlja nasproti eni totalitarnosti drugo, medtem ko smo mi zavračali — in zavračamo — sleherni totalitarizem v imenu človeka, v imenu človekovih pravic, v imenu demokracije in humanizma. A vedeti moramo tudi, da sta se takrat „pojma marksizem in stalinizem še prekrivala“ (Pravnik). Miselnost predavanj v Bohinju oziroma člankov v zborniku „Bohinjski teden“ ne nasprotuje samo političnemu totalitarizmu, ampak vsaki ideološki ekskluzivnosti, tudi verskemu integralizmu.

Zanimiv in težko sprejemljiv je razloček, ki ga Vodnik vnese med pojma „antimarksizem“ in „antikomunizem“.

Druga misel tega predavanja se nanaša na praktične nasledke, ki naj bi jih ti tečaji v duhu Bohinjskega tedna vnesli v duhovno razpoloženje krščanske mladine — ko pravi:

In še enega ne smemo prezreti: kako zelo so ti tečaji — kajpada v povezavi s celotnim našim gibanjem od „Križa na gori“ do „Dejanja“ — vplivali na vzgojo in na oblikovanje duha tedanje krščanske mladine. Gotovo je, da sta tudi oba Bohinjska tedna ta mladi rod duhovno navajala in pripravljala na to, da je mogel, ko je prišel čas, stopiti v skupno fronto ne glede

na svetovnonazorske razlike. Neizpodbitno dejstvo je, da so tudi pripadniki te mladine v vrstah krščanskih skupin v našem osvobodilnem boju junaško pričevali „za slovenstvo, človeškost in krščanstvo hkrati“, kakor je zapisal o sebi Kocbek. (Svoboda in nujnost, str.272).

Ob priznanju, ki ga je bil ta Bohinjski teden deležen, pa ne smemo prezreti nasprotovanja in odpora do vsega, kar je bilo z njim v zvezi. Tu se ne bom spuščal v podrobnosti, ker je to obširno in žalostno poglavje. Omenim naj le dve stvari. „Zarja“, ki so jo kar naprej spravljali v zvezo z „Dejanjem“ in jo obtoževali komunizma, je bila črtana iz seznama pomožnih sil „Katoliške akcije“ v Sloveniji.

Tretja posebnost pa je oznaka Bohinjskemu tednu nasprotnega tabora, kateremu predavatelj ni posvetil dobre besede. V zvezi z zatrjevanju duhovno širino in strpnostjo Zarjanov (in drugih) nas prizadene tale oznaka:

Najhujše je bilo v tridesetih letih, ko sta se pojavili v našem javnem življenju dve novi udarni mladinski organizaciji. To so bili tako imenovani „Mladci“ in „Stražarji“. Prvi, ki jih je vodil prof. Ernest Tomec, so se imenovali po listu „Mi mladi borci“. Drugi, katerih voditelj je bil dr. Lambert Ehrlich, pa so dobili ime po svojem glasilu „Straža v viharju“. Čeprav sta se obe struji večkrat borili druga proti drugi, a to je bil predvsem boj za uveljavitev in prvenstvo, ju je povezovala miselna ozkost in nazorska nestrpnost.

Kdo od vidnih Zarjanov (če ne štejemo sem Jakoba Šolarja) je kdaj že javno obsodil zločin, ki so ga nad dr. Ehrlichom in stotinami slovenskih kristjanov zagrešili komunisti in jih je podpirala tista stran, ki je poudarjala nedotakljivost človekove osebe in podobno — to je vprašanje, ki ga zdaj predavatelju zastavljamo!

K debati o temi so se oglasili, med drugimi, Martin Kraner, Vinko Beličič, Franček Križnik in Stanko Žerjal, ki so takole razvijali svoje misli:

Martin KRANER:

Sem morda eden redkih „Mladcev“ iz časa od 1934-1941, oz. do 1942, tukaj vidim samo še enega ali dva bivša „Mladci“ in pa še nekatere „Stražarje“ in upam, da se bodo oglasili k besedi.

Predavanje prof. Vodnika sem dodobra razumel in sicer tako, kot sem poznal njega, kolikor je včasih javno nastopal (pustimo ob strani njegovo delo na kulturnem področju). Tu bi samo nekaj omenil in se ne bi niti oglašil, če bi mi ne dal poguma prijatelj Tone, s katerim sva tudi skupaj delala, ne v organizaciji, ki je sličila „takratnim nekaterim bojevniškim organizacijam“, pač pa je ta organizacija delala apostolsko, saj tako je bilo v njenem programu jasno napisano in ta program je potem potrdil tedanji škof: naj povem to, česar predavatelj ni povedal, da so bili „Mladci“ od takratnega škofa priznani kot uradna Katoliška akcija. Nekaj me je zadelo: Grafenauer nam ni nikdar na nobenem sestanku „Danice“, „Zarje“, „Akademske

zveze“ (sem eden izmed redkih zadnjih odbornikov Akademске zveze) v obraz rekel, da smo člani fašistične organizacije. Tu v tem pismu pa pravi, da smo bili „Mladci“ fašistična organizacija. In rad bi vprašal predavatelja, katere organizacije je mislil, ko je rekel, da so „Mladci“ in „Stražarji“ sličili nekaterim bojovniškim organizacijam. Rad bi slišal imena teh.

Potem pa še nekaj: Zgleda tako, kot da „Mladci“ in „Stražarji“ niso pustili drugim nekako do besede. Zdi se mi, da to ne bo držalo, kajti če so lahko imeli predavanja in so se tistih predavanj lahko udeleževali in svobodno govorili in debatirali in če smo imeli „Mladci“ in „Stražarji“ tudi take tedne, in predavanja, na katerih so se obravnavala razna vprašanja in smo tam lahko govorili in so lahko govorili tudi drugi, je jasno, da ni bilo ne na strani „Mladcev“, ne na strani „Stražarjev“ nikakega diktatorskega ali ne vem kakšnega zadržanja napram drugim. Da, bili smo si idejno nasprotni, nasprotja so vedno bila, so in bodo, zlasti ko se je po letu 1937, oziroma že od 1935. leta naprej začelo pluralistično gledanje na družbo, tudi znotraj katoliških vrst, da smo lahko eni kot drugi, tako mi kot krščanski socialci, v takratnem že pluralističnem razvejanju svobodno debatirali, kar pa danes v matični domovini, žal, ni več mogoče. Zdaj bi samo rad ponovno vprašal predavatelja, katere bojovniške organizacije je mislil, če je tudi on mislil, da smo bili fašisti, kot je tukaj Grafenauer jasno napisal. Hvala lepa.

Vinko BELIČIČ:

Gospoda predavatelja prof. Franceta Vodnika poznam že 45 let, ko sem se kot mlad ljubljanski visokošolec srečal z njim pri „Domu in svetu“. On je bil urednik, jaz pa sem bil nastopajoči mlad pesnik, literat. On je v svojem lepem in preglednem predavanju, ki sem ga spremljal z vso pazljivostjo, osvetlil tisti čas, ki sem ga jaz, deset let mlajši od njega, tudi doživljal z vso svojo mladostno razgibanostjo; samo, da sem jaz doraščal v organizaciji, ki jo je on nocoj v predavanju večkrat omenil, v „Straži“.

Reči moram, da bi ob njegovem referatu, ob njegovi podobi tistih let in tistih trenj med slovenskimi katoličani, rad slišal nekak koreferat, ki bi mogoče njegovo, po mojem nekoliko enostransko gledanje, osvetlil še z druge strani. Vtis imam — in mislim da tudi kdo med vami — da je iz njegovega predavanja razvidno, kako velik pluralizem je takrat vladal med slovenskimi katoličani. Bili so krščanski socialisti, bili so „Mladci“, bili so „Stražarji“, bilo je torej polno teh organizacij, vsi smo molili, vsi smo hodili k maši, brali katoliški tisk, hodili na duhovne vaje, hodili na tečaje, tudi „Straža“ je imela svoje tečaje in tudi mi smo imeli odlične predavatelje in eden najuglednejših je bil prof. Janžekovič, potem pa tudi prof. France Veber in mnogi drugi.

Bil je torej med nami neki pluralizem, reči pa je treba, da je bil človeški element v nas včasih premočan in zato je seveda prišlo do trenj. Vsak je imel nekako pred seboj svoj ideal katoličana in Slovenca in dobro

vemo, da je bil škof nad vsemi. K škofu so prihajali duhovniki te in one usmeritve, teološki profesorji, znanstveniki, znani ljudje, idealni visokošolci in škof je moral večkrat prav z veliko težavo razsojati, ker so bila trenja, kot pravim, močno razgreta, tako, da je včasih že mejilo prav na neko mržnjo, na neko sovraštvo, tako da smo se med seboj izogibali. Toda jaz mislim, da je bil tedaj vsega tega kriv tedanji čas.

V predavanju prof. Vodnika bi jaz večkrat rad slišal besedo „komunizem“, kajti kaj je nas Slovence v tridesetih letih tako zelo begalo? Kaj nas je tako, bi rekel, pehalo v organizacije, v neko disciplino, v neko načelnost, v neko priznavanje avtoritete? Bil je to samo strah pred komunizmom. Takrat se ni govorilo o marksizmu, takem ali takem, ampak o komunizmu, in komunizem je bil en sam, komunizem je bil tisti v Sovjetski zvezi, katerega je takrat predstavljal Stalin. — In mi smo dovolj vedeli kaj se tam dogaja, kako je tam z gospodarskim življenjem, s kulturnim življenjem, z verskimi življenjem, kakšni so tam procesi proti komunistom, ki so krenili na kaka druga pota itd. In tistega komunizma smo se bali. Jasno, potem je bil tukaj tudi fašizem. Mi, kot Slovenci, smo vedeli, da sta nam oba nevarna: kot kristjanom predvsem komunizem, kot Slovincem predvsem potujčevalni fašizem, ož. nacizem.

Ne bom več dolgo govoril. Poglejmo sedaj nazaj po štiridesetih letih. Mnogo od tistih naših vzgojiteljev, voditeljev, prijateljev, tovarišev, je danes mrtvih, ali so razpršeni po svetu. To velja za „Danico“, za „Zarjo“, za „Stražo“ in za „Mladce Kristusa Kralja“. Kakšna so bila naša pota? Eni so krenili v partijo in so se tam včlanili ter so tam danes ugledni ljudje. Drugi so ostali na svojem mestu v domovini in vztrajajo pri tistih vrednotah, ki so se pokazale na Bohinjskih tednih. Koliko jih je padlo, o tem ne bom govoril. Koliko jih je razpršenih po svetu v begunstvu, tudi to je vprašanje, ki se ga ne dotikam. Gre sedaj samo za to: če bi človek vse tiste igralce na odru v tistih letih od 1930 do 1940, od tega mladinskega gibanja do propada prve Jugoslavije, postavil v vrsto, bi moral pri vsakem nekaj zapisati. Tako smo izmed tistih, iz „Zarje“, iz mladinskega gibanja, iz „Mladcev“, iz „Stražarjev“, iz „Daničarjev“ in tako naprej, prišli tisti, ki smo še živi, vsak do svojih šestdesetih ali sedemdesetih let. Vsak naj se vpraša, ali je ostal zvest sam sebi, ali je bil pripravljen za svoje prepričanje tudi kaj pretrpeti.

Franček KRIŽNIK:

Mislím, da je treba najprej pozdraviti sploh to idejo, da letos razpravljamo v „Dragi“ o Bohinjskih dneh. Doma namreč vsako leto obhajamo leto jubilejev. Zbralo se je osem ljudi in že je partijski kongres in že ga celo leto proslavljamo. In to je leta in leta. Vsako leto se najde nekaj, da od 1. januarja do 31. decembra proslavljamo. Zdi se, kot da je pred vojno imela v Sloveniji besedo samo ena skupina, da so bili samo komunisti pametni in so vedeli

kje je rešitev narodnih in sploh kulturnih vprašanj, vseh drugih ljudi pa v Sloveniji ni bilo, posebno kristjanov ne, pa tudi krščanskih socialistov ne, tudi Bohinjskega tedna ni bilo. Zato vse priznanje letošnji „Dragi“.

Drugič: Primerjava med Bohinjem in „Drago“, jaz bi o tem res ne mogel izreči sodbe. Nekdo mi je že rekel, da nimam pravice o tem govoriti, ker na Bohinjskem tednu nisem bil. Zato ne bom govoril, pač pa bi tiste, ki so bili na Bohinjskem tednu in v „Dragi“ prosil, da bi oni povedali v čem je razlika med „Drago“ in Bohinjem in v čem so mogoče skupne točke, da ne bi jaz posiljeval zgodovine in ljudi, ki so pač v tej zgodovini sodelovali.

Tretjič: Ko sem bral Prunkovo „Zgodovino socializma“, bral „Bohinjski teden“, poslušal ustna pričevanja dr. Stanka Canjkarja in raznih drugih ljudi kot dr. Janžekoviča o Bohinjskem tednu in sploh o življenju pred vojno, se mi je zdelo eno vprašanje bistveno. Toda sprašujem se, zakaj se je potem velik del udeležencev Bohinjskega tedna, tudi njihovih predavateljev, priklonil levemu totalitarizmu? Namreč predavatelj je jasno rekel, da se je takrat marksizem v marsičem in jaz bi skoro rekel v vsem, prekrival s stalinizmom. Ali je bilo takrat upravičeno se upreti tistemu marksizmu, ki je bil dejansko stalinizem, ker drugega ni bilo. Zakaj je bilo jugoslovanskim in slovenskim komunistom leta 1948 dovoljeno upreti se stalinizmu, leta 1941, 1942, 1943, 1944 in 1945 pa tak upor ni bil dovoljen slovenskim katoličanom? Moram priznati, da so bile velike in osnovne ideje Bohinjskega tedna, krščanskih socialistov na Slovenskem zares prodorne. Bile so tiste, ki so kazale pot naprej. Toda, kot je že rekel dr. Humar, te ideje niso imele svoje organizacijske oblike in so zato postale plen socializma in tega mi nihče ne bo mogel ovreči. Če bi bile te ideje toliko močne, da bi se bile, kot so nekateri krščanski socialisti nameravali (n. pr. Aleš Stanovnik), tudi organizacijsko uresničile, potem bi se mogoče — pravim mogoče — izognili tudi levemu totalitarizmu.

Treba je reči, da so o tem, pa vsaj o tem, imele takomnenovane desničarske katoliške organizacije, ki so bile gotovo fašistoidne, nekrščanske, nestrpe do drugih gledanj, so imele vsaj prav v tem, da so opozarjale na to, da je komunizem tudi slovenski krščanski socializem izrabil za to, da je sam prišel na oblast. Tega mi nihče ne bo mogel dokazati, da to ni res. Ker danes ni krščanskih socialistov v Sloveniji nikjer v javnem življenju, vsaj v političnem ne, razen tistih, ki so se potem vpisali v partijo. Usoda Kocbeka in vseh drugih nam je dovolj znana in dovolj zgovorno govori. Že gospod predavatelj je priznal, da so bili veliki utopisti. In ti utopisti hočemo kristjani tudi ostati, namreč v tem, da se bomo še vedno naprej borili za to, da bi Slovenija, pa ne samo Slovenija, tudi ves svet bil kraj, kjer bi lahko vsi ljudje, čeprav različnih gledanj, živeli v mirnem sožitju, da bi bili vsi med seboj enakopravni, da bi v vsaki družbi lahko vsak človek — ne glede na to, kako misli — imel dostop do vsake službe, do vsakega mesta, do vsake funkcije v tej družbi. To mislim, da je sporočilo Bohinja tudi za nas, v Sloveniji,

kajti Bohinj ni samo sporočilo za zamejstvo, za zdomstvo, Bohinj je lahko v tem pogledu sporočilo tudi za nas, ki skušamo mladi, v drugačnih okvirih, v katerih živimo, učiti se — na napakah celotnega katoliškega tabora, ne samo na napakah „Mladcev“ ali „Stražarjev“, tudi na napakah „Zarjanov“, tudi na napakah krščanskega socializma, tudi oni niso bili brez napak, da ne bi zãaj tu živčno nekaj branili, kar se braniti ne da. Vsako gibanje, vsak ÷lovek ima napake, kdor napak ne prizna, ta ni iskren. Skušamo pa — in mi doma bomo imeli tudi svoje napake — graditi svet prav gotovo po nekaterih idejah „Mladcev“, po nekaterih idejah „Stražarjev“, pa tudi po mnogih idejah „Zarjanov“, Bohinjskega tedna, zlasti na ideji, da bi si vsi Slovenci bili med seboj zares bratje, da bi ne prihajalo do ideoloških ekskluzivnosti, da bi vsak ÷lovek pri nas, ne glede na to, ali je komunist, ali je ateist, ali je nihilist, ali je kristjan, ali je mormon, ali je protestant, da bi vsak ÷lovek bil v tej druŹbi zares doma, da bi naša domovina bila res vsem domovina. V tem je za mene in za marsikatero moje prijateljce sporoãilo Bohinja. Hvala lepa.

Stanko ŹERJAL:

Prof. Ehrlich, sveti moŹ, asket. S tem pa ni reãeno, da morda ni bil malce preveã ekskluzivist. Vsa ÷ast njegovemu spominu, zares asket. Da se je streljalo na kriŹ v Akademskem domu, to je bil rajni Ivan Rob, ki je moralno zašel v dekadenco in prof. Lambert Ehrlich ga je kljub temu branil pri odboru Akademskega dobrodelnega druŹstva katoliŹkih akademikov, da je le ostal Źe pet mesecev v Cirilovem domu na hrani in stanovanju. Za hvaleŹnost mu je pa potem napisal v Akademskem glasu sonet, kjer je zapisal: „...dr. Ehrlich z njimi ropota“, namreã s katoliŹkimi akademiki. — Za zgled da ni bilo tako hudega ekskluzivizma, naj bo primer spomenice, ki je bila spomladi leta 1932, po tistem burnem tednu katoliŹkih akademskih organizacij, skupaj s stareŹinstvom, nekaj Źtudijski teden, spomenica, ki je bila potem poslana papeŹu o razmerah na Primorskem. Gospod Zemljak, ki je bil takrat predsednik Akademске zveze bi vedel o tem zgodovino in jaz tudi kaj, Najprej so bili pri stareŹinstvu ljubosumni, da ne bo kaj heretiãnega. Tekst, ki je tedaj pripravljen, je bil dan Ehrlichu in Grivecu v cenzuro. Res je, da je bil Ehrlich hujŹi cenzor kot pa Grivec. IŹãem kje bi dobil prepis, bile so tri ali Źtiri kopije, slovenski in latinski prevod leta 1938, iz Vatikanskih arhivov ga je teŹko dobiti. To je dokument, ki bi dokazal, da med slovenskimi katoliãani („Zarja“, „Danica“, „Borba“ ter „Savica“ plus „StareŹinstvo“ so ga sestavili skupaj) ni bilo tako silne napetosti. To sem sproŹil kot mlad akademik prav zato, ker sem vedel, da laiãni glas v Vatikanu bolj sliŹi-jo kakor pa glas klerikov, duhovnikov in Źkofov. O Źkofu RoŹmanu, mimorede naj bo povedano, da je bil ta moŹ, toliko oklevetan, da je bil to tisti slovenski Źkof, ki je vse jugoslovanske Źkofe pridobil za to, da so ponovno in ponovno intervenirali v Rimu, pri samem Sv. Oãetu zaradi naŹih razmer in tudi dosegli.

Sergij Pahor pa je v svoji ekspoziciji izrekel tudi tele besede, ki so bile že zgoraj predmet našega komentarja:

Drugi vidik, ki ga pri tem pregledu stanja v Socialistični republiki Sloveniji moramo vzeti v poštev, je vprašanje narodne zavesti doma, ki je seveda drugačna in drugače vpliva na osebnost posameznika kot pa v zamejstvu ali zdomstvu: ne gre za narodnoobrambno zavest, ker skupnost ni ogrožena, temveč za prepričanje, da mora vsak posameznik tudi prispevati k razvoju naroda, spoznati najprej samega sebe, gojiti svojo kulturo, podpirati slovensko industrijo. Ne vem, če je bila ta zavest kdaj prej ukoreninjena, gotovo je, da je danes močno padla, predvsem zaradi neke masifikacije, zaradi katere sta tudi slovenska kultura in znanost začeli izgubljati svojo specifičnost in svojo značilnost. V Jugoslaviji se na primer sedaj trudijo, da bi po nekem enotnem kriteriju organizirali šolke programe v vseh republikah. Če se ne motim, se je prav predčerašnjim končal tak simpozij v Arandželovcu. Do izraza prihaja težnja, da bi se v programih iz zgodovine ustavili s poučevanjem domače, slovenske zgodovine že v osemletki. To je, po mojem, podcenjevanje nacionalnega momenta v vzgoji, ki prihaja do izraza tudi v javnem življenju sploh. Nepoznanje lastne preteklosti nam gotovo siromaši narodno zavest, krči nam korenine, iz katerih bi dobivali navpiha tudi za zavzetost za sedanjó narodno stvarnost in nas vse bolj potiska v svet anonimnega in končno tudi tujega svetovljanstva. Tako prihaja vedno bolj do izraza težnja po vse občutnejšem potiskanju v nekak enotni jugoslovanski prostor, kar je pač gospodarsko-trgovsko utemeljeno in opravičljivo, ni pa sprejemljivo z vidika narodnega interesa. Če torej RTV Ljubljana oddaja na mesec po tri kmetijske oddaje v srbohrvaščini, in le eno v slovenščini, je to pač razumljivo, če gledamo na zadevo samo z vidika delitve dela in stroškov, toda nujno siromaši slovensko publicistično ustvarjalnost in gotovo ne krepí narodne zavesti. Normalno je že tudi, da na radiu in televiziji sploh ne prevajajo posegov in intervjujev v srbohrvaščini. In tako se moramo vsak dan bolj soočati z vdiranjem tujega žargona v vsakdanjo govorico tudi preprostejšega slovenskega prebivalca. Sam sem bil na primer priča telefonskemu razgovoru tajnice neke ljubljanske delovne organizacije, ki se je opravičevala telefonistu v hišni centrali, ker je zavrtela napačno številko: naravno, seveda v srbohrvaščini.

Sicer pa prihaja glede tega zgled z najvišje ravni — primer iz Bohinjske Bistrice je dovolj zgovoren. Kako naj se potem zgražamo, če se naši znanci in morda tudi sorodniki iz Slovenije čudijo, da zamejci pošiljajo otroke v slovenske šole ali če emigrant učí otroka slovenščine. To, oprostito, ni samo pomanjkljiva informacija!

V debato, ki se je raztegnila po Pahorjevem razmišljanju, je spet s svojo bistrumno analizo vstopil (zdaj, žal, že pokojni) Franček Križnik, rekoč:

Diskutant prof. Pahor je naslovil nekaj vprašanj marksistom, mislim, da se bodo sami oglasili, jaz sem tu zato, ker sem se pač prvi javil, ne bi pa želel dajati odgovorov v imenu marksistov, hotel pa bi dati par odgovorov, ki se tičejo marksizma in narodnostnega vprašanja. Prof. Boris Pahor je omenil Edvarda Kardelja, njegovo teorijo o spajanju, oziroma izginotju narodov. Ta teorija, ki je tudi razvidna iz zadnje številke „Zaliva“, pa tudi drugih dokumentov, pač ni Kardeljeva izvirna misel, saj z drugimi besedami ponavlja to, kar je že davno prej pisal Lenin. Tu bi opozoril na bistveno lastnost marksizma in ta je v tem, da marksizem narodnostno vprašanje, kakor vsako drugo vprašanje, ki je krizno vprašanje v takoimenovani stari kapitalistični družbi, podreja svojemu strateškemu in taktičnemu načrtu, to je prevzemanju oblasti. Narodnostno vprašanje je za marksizem sekundarno. To ni nekaj izvirnega, pristnega, kar bi imelo svoje življenje, kar bi bilo treba v tem obsegu tudi rešiti. Torej, marksizem vedno in povsod podreja narodnostno vprašanje razrednemu boju za oblast. In potem lahko zoaj, popolnoma grobo rečeno, razlikujemo dve fazi. Prva je pred revolucijo, torej pred prevzemom oblasti. Če ste brali Lenina, zlasti njegovo „Levičarstvo, otroška bolezen komunizma“, pa tudi uradno ali poluradno zgodovino Jugoslovanske zveze komunistov, vidite, da je tam jasno postavljena zahteva, da mora partija, oziroma marksizem, izkoristiti vsako, najmanjšo razpoko v starem sistemu, ki njemu služi, da bi prišel na oblast; s tem tudi narodnostno vprašanje. In marksizem je bil toliko pameten, iznajdljiv, mnogo bolj kot vsa buržuazija, tudi slovenska, hrvaška ali katerakoli druga, tudi drugje v Rusiji, da je videl, da kapitalizem dejansko boleha na hudi bolezni, to je narodnostno vprašanje ter ga je spretno izkoristil v to smer, da se je postavil za glavnega zagovornika narodnostnih pravic. Naloga partije je (tako pravijo citati iz Zgodovine Zveze komunistov Jugoslavije), da postane prva zagovornica narodnostnih pravic. In to tukaj vidimo, kako je to taktično pogojeno.

Skoraj do leta 1935 se je Stalin, ki je bil — to mu moramo priznati — velik poznavalec narodnostnega vprašanja, zavzemal za razbitje Jugoslavije. Tako ni bilo čudno, da so v zaporih sedeli skupaj ustaši in komunisti, ker so vsi delali na tem, da je treba Jugoslavijo razbiti in vzpostaviti neodvisno hrvaško državo. Ko so videli, da ta taktika ni dovolj učinkovita, da narodi na teritoriju Jugoslavije vseeno želijo ostati skupaj, so spremenili taktiko in to zlasti od l. 1937 naprej in so šli na stališče Jugoslavije treba je ohraniti Jugoslavijo. To stališče se je pač potem po potrebi spremenjalo. V glavnem je osnova to, da partija, oziroma marksizem, dokler ne pride na oblast, zagovarja narodnostne pravice. Ko pride na oblast, je pa drugače. Naj navedem dva primera, ki bosta to moje trditev morda nekoliko osvetlila.

V nekem pismu, ki je v zborniku „Dokumenti slovenske revolucije“, pravi Kardelj takole: „Če pridejo v Italiji na oblast komunisti, potem za

nas narodnostno vprašanje ne obstoja, ker ni važna kje so meje, važno je, da zmaga partija, to se pravi najbolj napredna avantgarda delavskega razreda. Takrat teh vprašanj sploh ne bomo postvljali. Če pa bi prišli na oblast reakcionarni elementi, to se pravi, če bi ostala na oblasti meščanska demokracija, potem bomo postavili zahteve po najbolj zahodnih mejah, ker gre za to, da razširimo oblast delavskega naroda. Narodnostno vprašanje je torej podrejeno razrednemu vprašanju.“

Drugo, na to je opozoril srbski zgodovinar Vinaver v zbornikih „Pri-
lozi za historiju socializma“ na temelju dokumentov iz Lenina: Gre za to, da se je tudi Lenin zavzemal za samoodločbo narodov, ter je do te samoodločbe v začetku nastajanja Sovjetske zveze dejansko tudi prišlo. Nekateri narodi so se odcepili in ustanovili svoje države itd. Brž ko je centralna sovjetska boljševiška oblast postala dovolj močna, je poslala svoje čete v tiste države, ki so se osamosvojile, in jih ponovno priključila Sovjetski zvezi, oziroma Rusiji. Takrat je bilo konec narodnostne samostojnosti. Drugič: zavzema se za samostojnost držav, oziroma narodov v okviru Sovjetske zveze. Treba je priznati, da je tu res prišlo do neke določene večje samostojnosti, kot je bila ta npr. v Carski Rusiji ali analogno, pri nas je danes samostojnost posameznih republik gotovo večja, kot je bila ta samostojnost pred vojno. Tega razvoja ni mogoče zanikati. Res pa je — in na to opozarja Vinaver — da s tem hkrati tako Lenin, in z njim pozneje ves marksizem, že zanika idejo o samoodločbi narodov, ko ustvarja centralistično partijo. Kajti partija v Moskvi, partija v Beogradu, kjer je centralistična, odloča o usodi vsega naroda in vsa državna oblast je praktično v rokah partije. To je ravno novi centralizem, kateremu so potem podrejene takoimenovane samostojne republike; zopet ne moremo govoriti o neki avtentični samostojnosti narodov. Lahko rečemo, da marksizem, in to vidimo v praksi, tako v Rusiji, kot v Jugoslaviji, teži za tem, kar je napovedoval Kardelj, k spajanju narodov. Zato danes ne pričakujemo, da nam bo marksizem rešil narodnostno vprašanje. Tega nima v programu, to ni v njegovem interesu. V Rusiji imamo primer rusifikacije, v Jugoslaviji primer srbizacije, kakor to imenujemo. Gre za to, da se majhni narodi stopijo, da zginejo v višjih narodnih enotah. Torej marksizem je, kakorkoli gledano, nesposoben, da bi rešil narodnostno vprašanje.

Potem bi imel še eno zadevo, ki bi jo rad omenil. Vprašanje med totalitarizmom in meščanskim demokratičnim sistemom, če smem tako reči. To se vedno postavlja v nekoliko črno-beli tehniki, kajti mi mladi se včasih sprašujemo kakšna je razlika med totalitarcem Stalinom pa med demokratom Churchillom, ki se pogajata v Jalti za usodo tolikih narodov? Kje je potem ta demokracija, ki ji niso več mar narodnostne pravice? Kje je Wilson, ki je izdal tisto slavno listino o svobodni odločitvi narodov, ki jo je potem pregazil, prelomil z londonskim sporazumom leta 1915. Pravim, drug problem, koliko je ta meščanska demokracija avtentična, zares demokratična, če imate Slovenci v zamejstvu vsa ta leta opravka z nasil-

nim poitalijančevanjem in na drugi strani s ponemčevanjem. Ali je demokracija res samo za tisti krog enega naroda, ki velja? Ali njena pravila ne veljajo za narode, za druge narode, ki v tej državi trenutno živijo? To se mi zdi, da je eden velikih očitkov, da ta demokracija ni pristna, saj je v velikih potezah podobna totalitarizmu.

Za konec teh „Odmevov iz Drage 39“ (ne: na Drago) velja omentii še kratke besede Vinka Suhadolca, ki jih je povedal v zvezi s pismom prof. Boga Grafenauerja:

Vinko SUHADOLC:

Boga Grafenauerja dobro poznam, ker sva bila osem let sošolca v gimnaziji. On je sin številne, po starem rečeno klerikalne družine in je bil vedno precej na klerikalni liniji. Zato se nekoliko čudim, da je napisal tako pismo. Spomnil sem se sedaj na članek nekega drugega mojega prijatelja, ki sem ga bral v petkovi številki ljubljanskega „Dela“, in kjer je tudi neko izgovarjanje in tako opravičevanje, ne svoje idejne trdnosti, ampak da je zvesto sledil direktivam svojega načelnika v uradu. Meni se zdi, da to pismo približno enako izzveni. Žal mi je, bil je moj sošolec in tudi moj prijatelj, vendar moram reči, da se mi zdi to njegovo pismo nekoliko klavrno glede na njegovo tedanje predavanje in mnenje. To se pravi: od leve na desno in od desne na levo — vsak po svoje.

Kar cela definicija in ne samo neke določene osebe!

Slovenščina je začela umirati

Največja prijateljica je resnica. Žalostna je tista o umiranju slovenščine, ki jo je izrekel Maver (urednik tržaške Mladike), sklicujoč se med drugim na zapis Bojana Štiha v letošnjem Prešernovem koledarju: „Slovenščina je začela umirati in njeno slovo od družine razvitih evropskih jezikov zdaj lahko spremljamo le še z globoko bridkostjo v sebi številni so vzroki za umiranje slovenščine. Najprej novodobni ilirizem, ki ga uveljavljajo priseljenci z juga. Ob tem izgubljeno zdomstvo, ki vsako leto prinaša med nas lažnivo domovinsko hrepenenje in tuje govorne navade. Nato razkroj pouka slovenščine v osemletkah. Potem nejezikovna, neslovenska in nekulturna vzgoja rodu v tehničnih šolah, ki so že itak nosilec razčlovečenja človeka. Nič manj stalno zmanjševanje kulturne ravni prebivalstva v industrijskih središčih. Množična občila kot zastrupljevalec jezikovne zavesti in samozavesti. Poenostavljena politična ‚slovenščina‘. Vse to in še marsikaj drugega povzroča pred našimi očmi umiranje slovenščine.“

Ali bo res izumrl jezik, ki ga govori ljudstvo pod Triglavom že toliko stoletij? Zdomci se po petih, šestih letih vračajo domov, otroci več ne znajo slovensko, mladi in tudi odrasli izobraženci berejo stripe in plehko leposlovje kot „Dr. romane“, časopise prelistamo, pogledamo naslove. Kdo neki bo spet prebudil v mladini ljubezen do branja in do slovenskega jezika?

Zakaj ne beremo? „To je samo znak naše zanikrnosti, vesplošne kulturne zanikrnosti, in to velja za vsa področja, ne le za področje kulture“ (Mrak). Vzameš v roke, kar ti je drago, kar te privlači. „Če slovenske revije v Sloveniji nimajo toliko naročnikov, kot bi človek pričakoval, to razumem takole: Ni zanimivo, ni privlačno, bralec v listih ne dobi tistega, kar pričakuje“ (Beličič).

„Televizija je pomembno sredstvo sporočanja. Ljudje vedno manj berejo, radi pa sedijo pred televizijo. V Jugoslaviji poslušajo hrvaške in srbske neprevedene govore, pri nas pa poslušamo italijanske. Pri nas v Italiji ni hujšega potujčevalnega sredstva; to je tisto, kar ljudi kvari... Cerkev v Sloveniji bi se morala bolj moško zavzeti za televizijo, mi na Tržaškem pa je ne bomo imeli, dokler ne bomo večji uporniki, pa ne v afganistanskem pomenu besede“ (dr. Štoka).

Po Družini prinesla NAŠA LUČ.

Slovenski jezikovni Babilon!

Partizanski konvertit, pisatelj Jože Javoršek je sicer zelo pogumen in dovolj prostaški, večkrat čezmerno brezobziren, kadar kaže na resnične ali dozdevne napake posameznikov in družbe, in bi bil v svojih spisih in pamfletih lahko zares prepričevalen (o nagibih in iskrenosti svojega „pričevanja“), ko ne bi... ko ne bi imel tistega boleznega tabuja o nedotakljivosti partije. Da bi se pa te nesrečne hiše iznebil, bi se pa moral oborožiti z res pravim junaštvom.

Kljub temu, pa bo, se nam zdi, zanesljiva tale njegova radiografija, ki jo mi posnemamo iz NAŠE LUČI, pa je bila prvokrat naslikana v Ljubljanskem dnevniku.

Slovinci smo v bistvu redkobeseden ali vsaj težkobeseden narod. Vsekakor je čista resnica, da se velika večina naših ljudi izraža z muko, da nima na zalogi utečenih stavkov, ki bi vreli iz ust ob najmanjši priložnosti. Za smislom se lovimo, za čisti izraz trpimo, a svojo najglobljo resnico vlečemo z besedami na dan, kot bi jo vlekli z grabeži.

Bili smo pač narod podložnikov in hlapcev, ki že zaradi svojega družbenega stanja nikdar ni „prišel do besede“. Naše družbeno življenje se ni odvijalo ne na dvorih, ne v skupščinah, ne v klubih, ne v salonih, ampak kvečjemu v gostilnah, kjer pa je beseda stekla šele potem, ko se je jezik dodobra nemočil v pijači.

Dediča govorcev iz časa vojne se je preselila v sodobno politično življenje, predvsem pa v nove samoupravne odnose in ustanove. S podružbljanjem politike je pogovorni politični jezik prešel iz ust peščice poklicnih politikov in strokovnjakov med množico, v delegacije, v delavske svete in skupščine. Nastal je pravi pravcati jezikovni Babilon. Takih skrpucal, nesmislov, takih okorelih in papirnatih izrazov, takih prešuštnih besednih zvez, besednih po-

silstev in frfotanj še ni slišalo slovensko uho, odkar zveni slovenska beseda pod Triglavom.

V naših osnovnih šolah je pouk materinščine kljub izjemni ljubezni, ki ga vanj vlaga učno osebje, v resnici na zelo trhlih nogah. Šolska berila in predvsem časopiski (Ciciban, Pionir itd.), ki naj bi bili osnova pouka, so zdrsano in kaj malo kleno branje. Namesto da bi strani šolskih beril polnile besede naših klasikov, se srečujemo s pisci sumljive vrednosti, ki so prišli iz nikomur znanih razlogov pred oči naših najmlajših. Jezikovna pravila (slovnica), ki naj bi bila stalno okostje slovenščine, so postala španska vas. Malokdo, ki pride iz osnovne šole, zna pravilno pisati ali pozna vsaj srčiko slovenske omike. In kakšna je mladinska literatura, s katero se tako radi hvalimo! Prevodi najbolj znanih prevajalcev so polni jezikovnih spodrs-ljajev, da bi morale biti prav knjige za otroke primer jezikovne popolnosti.

Zato gredo pota slovenščine pri naših ljudeh v smeri, ki nikakor niso izraz ponosne samozavesti. Največ ljudi se prepusti sodobni jezikovni razpuščenosti (lumpenproletarskemu jeziku), kjer ne veljajo nikakršna lepotna merila in nikakršne čustvene ali miselne terjatve. Jezik postaja banalen, surov, razpuščen, neoseben. Zanimivo je, da ga slišimo celo v gledaliških in da so ga polne knjige sodobne slovenske literature, kar mu odpira pot v „višje“ družbene plasti (na primer med puhloglavo razpoložene izobrazence).

Druga smer je družbenopolitični jezik, ki ga kljub vsem naporom še zmeraj nismo očistili vsestranske navlake in ga najbrž še dolgo ne bomo. Glavna napaka tega jezika so tujke. Tisti, ki v svoj govor natlači na cente tujk, verjetno ni zadovoljen z lastnim jezikom, in se pač hlapčevsko uklanja tujemu izrazoslovju. Zato so tiste tujke, ki imamo zanje domače besede, izraz posebne vrste petelinjenja, kar je seveda miselna maškerada brez slehernega smisla in haska. Ker pa je govornica današnje družbene zavesti zvezana z burnim družbenim razvojem, s tehnološko revolucijo in razvijanjem posebnih ved in strok, je treba oblikovati nove pojme in besedne zveze. Pomanjkanje vsesplošne, zlasti pa jezikovne kulture je krivo, da nova govornica pogosto zveni tuje in je včasih do slaboumnosti nerazumljiva.

Na vse smeri našega pogovornega jezika pa vpliva tudi srbohrvaščina. O njenem vplivu redko govorimo, ker se bojimo, da bi nas kdo obsodil šovinizma ali pa spodkopavanja bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov. Pri nas se iz leta v leto bolj pogosto dogaja, da nam marsikje ponujajo srbohrvaščino kot vsesplošni jezik na Slovenskem. Vzemimo za primer množico natakarkjev, ki se ne potrudijo naučiti se nekaj najpreprostejših slovenskih stavkov (a se guliijo nemško noč in dan, ko grejo na delo v Nemčijo). Na Slovenskem pa terjajo, da iz prijaznosti, uslužnosti, razumevanja, ljubezni ali kaj se ve česa zamenjamo kratkoma lo jezik svoje republike. Ti ostanki nekdanje gospodovalne pameti in unitarizma se ugodno vežejo z našim neizkorenljivim hlapčevstvom, zato seveda srbohrvaščina čedalje bolj prepreza tudi naš pogovorni jezik. Morali pa bi prepričati vse, ki prihajajo k nam živeti, da je njihova sveta dolžnost seznaniti se vsaj za silo z jezikom Trubarja, Prešerna in Cankarja...

Odtujitev ozemlja S R Slovenije

O tem, da bi pomenila industrijska prosta cona na Krasu ekološko katastrofo in nesmiselno zapravljanje prostora, ko pa je na razpolago prostor pri Miljah, se veliko razpravlja. Le malokdo pa ima na slovenski strani pogum opozoriti na to, kaj bo pomenila naselitev 50.000 priseljencev (vsaj 12.500 delavcev in njihove družine, po študiji prof. Amodea v knjigi „La zona franca industriale sul Carso: ipotesi per uno studio di fattibilità“, 125 strani, Trst, 1978) okrog cone na italijanski strani in še enkrat večjega števila delavcev in njihovih družin, po ogromni večini gotovo priseljencev iz južnih jugoslovanskih dežel, na jugoslovanski strani (za 200 predvidenih tovarn, toda tako nizko število delavcev na tovarno je seveda smešno po jugoslovanskih merilih in bo gotovo veliko večje). Tam bi se tako izoblikovalo jedro srbsko govoreče etnične skupine, ki bi se pridružila tistim približno 150.000 priseljencem z juga, ki že zdaj bivajo v Sloveniji. To bi nanesele že okrog 15 odst. vsega prebivavstva v Sloveniji in bi močno spremenilo narodnostni, rasni, jezikovni in kulturni sestav prebivavstva na južnem Primorskem in seveda tudi v vseslovenskem merilu. S tem se hoče etnično prikleniti Slovenijo na jug. Prav tako si ni upal še nihče opozoriti na dejstvo, da je bilo o ozemlju, določenem za industrijsko prosto cono na jugoslovanski strani, odločeno tako pri sklenitvi osimske pogodbe kot pri ustanavljanju cone, ne da bi bil kdo kaj vprašal SR Slovenijo. Cono bo upravljala zvezna medrepubliška komisija, imenovana od zvezne skupščine v Beogradu in v kateri bo Slovenija zastopana samo toliko kot vse druge republike in avtonomni deželi. Ni znano, da bi bila „skupščina“ SR Slovenije kdaj razpravljala o dejstvu, da je tako razpolaganje z njenim teritorijem v nasprotju s slovensko in jugoslovansko ustavo, ali da bi imela slovenska javnost kdaj priložnost javno razpravljati o tem. To pomeni dejansko odtujitev dela slovenskega ozemlja oziroma njegovo podreditev direktni zvezni upravi. Ko so bili nekateri slovenski intelektualci opozorjeni na to dejstvo, so se grenko zasmeli: „Kdo se pri nas meni za ustavo!“

V. Z.

(Iz Alternative)

PRIMKI

Boleč je bil fašistični zakon, ki je zaukazal nasilno spremeniti in umetno prikrojevati primke slovenskih in hrvaških ljudi na takratnem fašističnem teritoriju. Namen je bil jasen: popolnoma izbrisati vsako sled slovenstva in iz naših ljudi napraviti pristne Italijane. Ljudstvo se je takrat žilavo upiralo vsemu, a proti temu zakonu niso mogli ničesar. Danes pa se zdi, da tisti zakon žanje popolno odobravanje naših ljudi. Da se razumemo! Po osvoboditvi nam je bila dana možnost, da svoje primke zopet ponášimo in tega se je takrat in še danes poslužujejo nekateri posamezniki. Veliko pa je takih, ki se bojijo ali ki se nočejo posluževati teh

okolnosti in se pri tem predvsem sklicujejo na prevelike stroške (sic!). Spet drugi pravijo: takrat so nam nasilno spremenili priimke, zato naj nam jih zdaj z novimi ukrepi zopet povrnejo v prejšnjo obliko. Ali pa bo tak ugovor držal? Staro pravilo pravi: če hočeš, lahko vse narediš. Tako je, mislim, tudi za ta postopek, ki daje možnost, da si zopet pridobiš izvorni priimek.

Včasih si le kdo zmisli, da se posluži možnosti menjave priimka (nekateri bi radi poslovenili tudi ime) in vprašuje na desno in levo. Bi bili tako prijazni, da bi objasnili, kam se je treba obrniti ali kakšen postopek je pri vsem tem potreben? Hvala za prijaznost!

(Podpis)
(Mladika, 8/80)

PABERKI

Ves svetovni tisk je pred časom objavil novico, da je bil šef angleške protišpionaže, sir Roger Hollis, od leta 1939 naprej agent sovjetske špionaže (KGB). Od leta 1956 do 1965 je imel polno oblast proste jage nad vsemi sovjetskimi agenti. Pet let po upokojitvi so ga klicali na razgovor, a ni ničesar priznal, odgovori sami pa zasliševalcem tudi niso bili povsem všeč.

Tako je zdaj Roger Hollis, ki ga je kraljica za njegove „zasluge“ leta 1960 povišala v plemiča, povečal že znano skupino izdajalcev angleškega naroda. Philby, Burgess, Mac Lean in Blunt, ki ga je razkrinkala sedanja predsednica Margaret Thatcher.

Potem se pa čudimo, kakšno politiko je peljala Anglija med vojno. Še malo bodo brskali, pa bodo morda ugotovili, da je bil tudi Roosevelt v sovjetski službi...

Pripadniki Vzhodnoberlinskega ministrstva za državno varnost (MFS) so danes trdni oporniki sandinističnega gospodstva v Nikaragvi in tako ravnaajo s političnimi priporniki z neprimerljivo grozoto. To je povedal 38-letni berlinski trgovec Horst Peter Kolterman, ki je po 18 mesecih zapora spet prišel nazaj v domovino, kakor piše Peter Achtmann v *Argentinisches Tagesblattu*. In nadaljuje: „Pol leta so me vsak drug dan zasliševali po 12 ur na dan. Pri tem so me pretepali in obrcavali.“ Kolterman je do poletja 1979 vodil neko potovalno agencijo v Managui. 29. julija so za zaprli, češ da je „Somozov agent“ in „v službi zahoda“. Kljub protestnim pismom nemškega poslaništva so mu vse imetje zaplenili in danes se sandinistični policaji vozijo z njegovimi avtomobili. „Od prvega dne naprej je bilo grozno. Nikaragvajci in Kubanci so me tolkli in zasliševali, menjajoč se vsakega toliko časa. Moral sem gledati v pošastno močne žarnice in pri tem prenašati udarce, samo da bi podpisal priznanje.“ Kot posebno podivjanega šefa zasliševalcev je omenil nekega Henrika Schmidta, ki je pritisnil revolversko cev na glavo, potem pa drugam streljal. „Ta Schmidt je bil v za-

četku leta 1970 osumljen terorističnega delovanja in zaradi tega v Hamburgu zaprt, a izpuščen. Danes je načelnik policije v Managui,“ je zagotovil Koltermann.

Po njegovem mnenju je danes v zaporih okrog 40.000 oseb, Amnesty International pa govori samo o 10.000. Šele decembra 1979 ga je lahko obiskal nek član poslaništva, pri čemer je Kolterman uporabil priliko, da je poslal pismo sorodnikom. Objave v tisku in poseg nemške vlade so končno dosegli, da so Koltermanna letos 27. januarja spustili.

„Zakaj sem bil zaprt, še danes ne vem,“ je zaključil Koltermann.

Ung Sophal, kambodžanski učitelj, je verjetno prvi, ki je pobegnil iz koncentracijskega taborišča, ki ga imajo Vietnamski v Pnom Penhu. Življenje si je rešil tako, da so ga potem, ko je najprej moral prestati vse vrste mučenja in njegovi zasliševalci niso s tem ničesar dosegli, začasno poslali v bolnišnico na okrevanje. Sredi neke viharne noči, ko je zmanjkalo elektrike, je iz bolnišnice ušel.

Ungovi problemi so se začeli, ko je za božič 1979 povabil k sebi na dom — je kristjan — nekaj prijateljev, med njimi tudi štiri ali pet uradnikov, doma z Zahoda. Ker je v Kambodži, ki jo imajo zasedeno Vietnamski, prepovedano imeti stike z zahodnjaki, so ga 6. januarja 1980 aretirali. Star je 36 let in oče treh otrok. „Obsodili so me, da sem bil na sestanku s člani CIA (ameriška obveščevalna služba, n. op.). Najprej so me spraševali o božičnem slavlju, potem pa o mojih zvezah z ZDA in princem Sihanoukom (danes v izgnanstvu, n. op.). Potem so mi zavezali oči in rekli, da mi dajo deset minut časa, da vse priznam, sicer bom šel skozi vso proceduro zaslišanja.“ Ker ni ničesar priznal, so ga vrgli v samotno celico, kjer sta bila še dva druga pripornika. „Celica je bila vedno v temi in tako roke kot noge sem imel privezane. Trikrat na dan so me zasliševali in vedno stavljali isto vprašanje: za koga delam — za CIA, Sihanouka. Vedno sem jim odgovarjal: delam za Boga.“

Zaporniki nimajo niti pravice do sodniškega postopka in še manj do odvetnikov.

Ko je bil enkrat na svobodi, je počakal toliko dni, da se je počutil dovolj močnega: šel je iskat družino in z njo skupaj odšel v svobodo.

Odkar sta Reagan in Haig pokazala zobe, kot se spodobi, je Castro nenadno začutil potrebo, da je iz Abesinije odpoklical 1000 vojakov, ki jih ne misli nadomestiti. To naj bi pomenilo, kot menijo, da znotraj Kube nekaj ni v redu, ali pa je Castra začela skrbeti morebitna blokada, bodisi morska ali zračna.

Krščanski demokrat José Napoleón Duarte, ki danes vodi Salvador, je pred kratkim podal zanimive izjave. Navajamo samo nekatere:

Vprašanje: S kom se je težje pogovarjali, z levico ali z desnico?

Odgovor: Mislim, da z obema enako, kajti obe strani sta nespravljivi. Obe iščeta samo oblast zaradi oblasti same in nobeno od obeh ne briga mnenje prebivalstva. Desnice ne, zato ker hoče obdržati svoje posebne pravice, leve pa ne, ker hoče vpeljati totalitarni marksizem; tako je z obema težko ravnati.

Vprašanje: Kakšen načrt ima v tem trenutku gverila?

Odgovor: Pred ofenzivo v začetku leta so zamenjali strategijo: iz politične so prešli v vojaško, ravno nasprotno, kar smo naredili mi. Vedno so zganjali politično linijo, zdaj pa mislijo, da je že prišel čas za vojaško. Zato se začenjajo oboroževati, zasedati vasi in kraje, da bi tako izurili gverilce, pobijali ljudi itd.

Vprašanje: In kaj se zdaj dogaja?

Odgovor: Narod jim je pokazal hrbet in hoče mirnih rešitev, ne pa nasilja, tako smo mi začeli z mirnimi rešitvami. Šlo je tako daleč, da danes že ne morejo sklicati 10.000 ali 15.000 oseb, kakor so jih včasih: to jih je pa pognalo v vojaško akcijo, ker so se zavedli, da naroda ne morejo priklicati. To je njihova glavna napaka. Tako se dogaja, da jih vojska uničuje vojaško, narod pa politično.

— — —

Zdaj ko smo pri koritu, pa izrabimo, si je dejal Brežnjev ob 26. kongresu KP Sovjetske Rusije in zato določil, da bodo naslednji njegovi sorodniki prevzeli takale mesta: sin Jurij je v nekaj letih od navadnega šefa za nakupovanje preskočil na položaj ministrskega podpredsednika za zunanjo trgovino in obenem kot tak postal namestni član Centralnega komiteja KP — mesto, ki ga more doseči samo 0,01% sovjetskih državljanov. Brežnjev zet, general Juri Čurbakov, je postal viceminister za notranje zadeve. Mož Brežnjeve hčerke Galine, oficir 44-ih let, je bil določen za „skrb javne varnosti in kontrolo redne policijske oblasti“. General Semen K. Zvignon, poročen z Brežnjevo sestro, je bil imenovan za podpredsednika Komiteja za državno varnost (KGB) in obenem je iz namestnika postal redni član Centralnega komiteja.

— — —

Potem naj pa kdo reče, kje je ideologija! — In še vprašanje slovenskim partizanskim buržujem: imate še vedno vse vile v švici v redu, dobro naložen denar in tihega prijatelja, ki vas bo spravil na varno, ko jo boste „ucvrli“?

SPECTATOR

.....

Ob prazniku 1. maja ima direktor govor in zdaj pa zdaj priporoča ljudem, naj berejo Karla Maya. Sekretar mu pošepne, da mora reči Karla Marxa. Ko ga opozori že četrtič, se direktor razjezi: „Kaj me motiš? Ali praznujemo prvi maj ali prvi marks?“ (Iz Mladike)

Nismo veteranska organizacija!

Nekateri bi radi dali naši organizaciji in našemu glasilu Vestniku veteranski značaj. S tem hočejo reči, da smo organizacija veteranov (od latinsk ebesede vetus — star), organizacija odsluženih vojakov, bivših bojnikov, ki živijo samo od spominov, posedajo v parkih in krčmah in čakajo menda na — smrt.

Že pred leti smo zapisali, da se nimamo za veteransko organizacijo. Nismo odsluženi vojaki, nismo v vojaškem pokoju. Naš boj namreč ni končan.

Zakaj smo stopili v vrste vaških stražarjev, domobrancev in četnikov? Ali ne zato, da se spoprimeemo z zločinskimi sovražniki slovenskega naroda — s komunističnimi partizani, s komunistično Osvobodilno fronto, ki je sodelovala z okupatorji v pobijanju Slovencev in uničevanju njihovih domov?

Po zaslugi zaslepljenih zahodnih zaveznikov in tistih komunistov, ki so se vrinili v njihove vrste, smo bitko za Slovenijo izgubili. Toda s tem še ni bila končana vojna. Kajti še danes se bije silni boj med demokratičnim in komunističnim svetom. Ta boj je očit povsod, kamor se ozremo. Ta boj divja v El Salvadorju in Guatemali, v Boliviji in Kolumbiji, na Poljskem, v Afganistanu, na vsem bližnjem in daljnem vzhodu in na mnogih krajih Afrike.

Od tistega trenutka, ko smo zapustili domovino, pa do danes se še vedno imamo za prav aktivne borce. Ustanovili smo svojo vojaško organizacijo in svoj vojaški list. Po svojih močeh opozarjamo svobodni svet na nevarnost komunizma in na njegove spletke. Res je, da je ta boj drugačen od onega, ki smo ga bili doma. Je v glavnem duhovni boj. Naše delo v domovih, slovenskih organizacijah, pri mladini, v slovenskih šolah je posvečeno odkrivanju komunističnega zla in preprečevanju vdora komunističnih vohunov v naše vrste.

Ali je ta naš trajni napor kaj podoben delu veteranskih organizacij? Nikakor ne! Smo še vedno na straži, vedno pripravljene, da se upremo komunističnim sleparjem in škodljivcem.

Kaj je nas protikomunistične borce družilo doma? Ali ne prepričanje, da je komunizem največje zlo ne samo za naš slovenski narod, ampak za vse človeštvo, kakor je izjavil škof dr. Gregorij Rožman. Da, to nas je družilo, na druga morebitna razlikovanja med seboj se nismo ozirali.

Tako je tudi danes. Družni nas zavest, da je naša prva in glavna naloga zrušiti komunistično tiranijo in da moramo pri tem vsi sodelovati po vseh svojih močeh. Ko bo to silno delo opravljeno, potem bomo v miru in v svobodi in po demokratičnih načelih reševali druga vprašanja, ki so sicer zelo važna, toda prvo je boj zoper komunizem in zrušenje komunističnega režima doma. In ker smo sprejeli ta boj in ker ga bojujemo, kolikor moremo v danih razmerah, nismo veteranska organizacija, ampak smo ži-

va borbena organizacija. Ne pustimo, da nas v tem boju razdvajajo nepomembne razlike!

Zoran

Naše zavetišče

Slovensko zavetišče škofa dr. Gregorija Rožmana je bilo priklicano v življenje po TABORU — naši sorodni — bratski organizaciji.

Ko smo Vestnikovci srečno uresničili našo zamisel o postavitvi spomenika padlim borcem, je bil naslednji naš cilj slovenske Navje na pokopališču v Moronu, kjer naj bi vsi Slovenci v Argentini našli svoj poslednji dom.

Takoj na naslednji seji pa je bilo sklenjeno, da se akcija za Navje ne izvede, ker bi sovpadla z akcijo taborske organizacije, ki jo je za zavetišče začela v istem času.

Danes je Rožmanovo zavetišče dejstvo, v ponos vsem Slovencem v Sloveniji v svetu, ki so z delom pridnih rok, z denarnimi prispevki in drugače omogočili tako potrebno ustanovo, ki je v začetku akcije zadevala na razne težave in pomisleke.

Rožmanovo zavetišče zdaj živi! Res, ni še dograjeno — a se dograjuje, včasih hitreje, včasih bolj počasi — a nenehno!

Tudi organizacijsko se izpopolnjuje. Ima stalnega zdravnika, dr. Branka Žgajnarja, ki že vsa leta — tedensko — brezplačno nudi vsem stanovalcem svojo zdravniško pomoč, kar je prav gotovo vredno pohvale: Bog ti plačaj in hvala, Branko, za tvoje dobro delo, ki ga opravljaš z ljubeznijo, katero črpaš iz zavesti, da po Tvojih žilah teče slovenska kri, bogata dedščina tvojega očeta in matere!

Že več kot leto dni ima zavetišče tudi stalno kuharico in z dolgoletnim — zelo vestnim — oskrbnikom Janezom skrbita za zadostno in okusno, domačo hrano.

Že nekaj mesecev sem ima zavetišče med svojimi stanovalci tudi duhovnika, dekana g. Cirila Milavca. Tako je poskrbljeno za redno nedeljsko bogoslužje v našem jeziku, kar je v veliko uteho vseh stanovalcev. Pa tudi drugače je najbližnja cerkev 1 km stran, iz zdravstvenih razlogov že — za nekatere — predaletč. Molitev — pogovor z Bogom — v našem sladkem materinem jeziku, posebej še na tujih tleh, je milost božja, ki jo stanovalci nad vse cenijo in trepetajo zanjo. Navzočnost slovenskega duhovnika je poseben blagoslov zavetišču, ki nosi ime svetniškega škofa Rožmana, čigar priprošnja pri Vsemogočnemu se gotovo kaže tudi v tej milosti.

Zavetišče se oskrbuje s plačevanjem stanovalcev samih, ki pri večini ne dosega 60% njihove pokojnine.

Za dokončno izgraditev poslopja skrbi odbor, ki mu že več let predseduje neumorni Matevž Potočnik z levjim deležom moralnih in materialnih dobrin.

Rožmanovo zavetišče ima lepe prostore. Vsak stanovalec ima svojo sobo s centralno kurjavo. Hišo obdaja lepo negovani vrt. Če pogledaš iz

drugega nadsropja naokoli, zadene oko ob veličastne smrekovine pravega gozda, ki sveži zrak — vendar le 200 m od pomembne avtoceste San Justo-Morón.

V Rožmanovo zavetišču ni prišel nihče umirat — tudi tebi, ki stojiš ob strani, veljajo besede, izpete po goriškem slavčku — Gregorčiču: „...al' dneva ne pove nobena prat'ka“... stanovalci so prišli preživljat jesenske dneve svojega življenja — med svoje brate. Zato je skrb vseh: vodstva in stanovalcev: naše slovensko, domače okolje — in tega prav gotovo ne manjka! Vsakdo se giblje svobodno, vsak je deležen udobja celega zavetišča, zato se v njem ohranjuje osebnost vsakega posameznika, posamezniki pa spoštujejo hišni red, ki drži pokoncu ustanovo, ki služi svojemu namenu: posamezniku v korist, skupnosti pa v ponos in čast!

Vse to se dosega, ker je vse delovanje in skrb postavljena na trdna tla ljubezni — tiste in take, ki nam jo je neprestano kazal zavetnik zavetišča, naš nepozabni škof dr. Gr. Rožman; zato bi se upravičeno lahko imenovalo: „Dom ljubezni“.

Zavetišče ima med svojimi rojaki dobre prijatelje, ki so globoko segli v svoje žepe; darovali so od svojega in to je dvignilo zavetišče na takó dostojno višino. Nihče od dobrotnikov ne daruje, kar mu je odveč, kar bi vrgel v klet, v ropotarnico; naši rojaki darujejo nekaj od svojega, nekaj — bi rekel — samega sebe, zato se dograjuje in dograjeno bo odsev tople ljubezni, ki jo je polno srce slehernega, ponosnega Slovenca.

Zato želimo, da bi ta naša postojanka v svetu našla ugoden odmev brez izjeme, pri vsakem domu naše zdomske skupnosti.

-i-s

V SPOMIN

† VIKTOR GLIHA

V Domu sv. Vincencija v Lanusu je dne 4. aprila umrl bivši domobranski stotnik Viktor Gliha. Pokojnik je bil v Jugoslaviji orožniški častnik. Kot odločen protikomunist se je že zgodaj pridružil protikomunističnim borcem in je v Slovenskem domobranstvu zavzel mesto stotnika. Vsi, ki so z njim sodelovali in ga poznali, ga imajo v lepem spominu. Ob prevratu je zapustil domovino, živel v raznih taboriščih in se končno preselel v Argentino, kjer si je moral poiskati nov poklic trgovskega potnika. Ko je težje obolel, se je moral zateči v zavetišča, nazdanje v zavetišče očetov lazaristov v Lanusu v Dom sv. Vincencija. Bil je član mnogih slovenskih društev, po svojem značaju dober in strpen. Ni bil član naše organizacije, je pa bil naročnik Vestnika in je zelo želel, da bi se organizaciji borcev zedinili. Dobri Bog naj mu nakloni večni mir in pokoj.

DRUŠTVENE VESTI

BOŽIČNICA DSPB V CLEVELANDU

Kakor že vsaj 15 let, je clevelandsko Društvo slovenskih protikomunističnih borcev tudi letos zadnjo adventno nedeljo, 21. decembra 1980 priredilo božičnico za svoje člane in njihove družine in prijatelje, v šolskem avditoriju pri sv. Vidu.

Mnogo je ob tem času raznih družabnih prireditev, christmas Partys imenovanih, le da so te v pretežni večini zelo daleč od duhovne priprave na bližajoče se praznike. Naše društvo pa želi doseči prav duhovno pripravo na praznike s svojimi božičnicami, zato je glavni del teh božični spored z zvonjenjem Ave Marije, kajenjem in kropljenjem, božičnim evangelijem, duhovno mislijo in prepevanjem božičnih pesmi.

Tudi letošnji spored je obsegal vse to, začnši z adventno pesmijo. Tudi letos je naš župnik, č. g. Jože Bonar pokadil in pokropil prostor, blagoslovil jaslice in nam podal lep božični nagovor z osrednjo mislijo: Emanuel, Bog je z nami. Božični evangelij je prebral č. g. Kumše. Učenec slovenske šole Marko Oblak je lepo deklamiral pesem Ob jaslicah. Za predzadnjo točko pa je po magnetofonskem traku g. Šega predvajal odloček božičnega nagovora, ki ga je imel pok. Karel Mauser na društveni božičnici v letu 1966. Vmes pa so prepletale program božične pesmi, nekaj jih je zapel moški zbor, nekaj bratec in sestra Dominik in Emily Gorše, nekatere pa vsi navzoči. Petje je vodil g. Rudi Knez.

K prijetnemu božičnemu razpoloženju so pripomogle lepo urejene jaslice in božično drevesce ter lepo okrašene mize ob razsvetljavi sveč.

Po končanem sporedu so gostje posedeli in pokramljali, žene so postregle z malico, ki je obsegala tudi kuhano suho sadje v spomin na nekdanji post pred božičem.

Praznično razpoloženi smo si ob slovesu segali v roke in voščili ve-sele praznike, zdi se, da je božičnica dosegla svoj namen — duhovno pripravo nanje.

Mimi Mauser

PISMA UREDNIŠTVU

Dragi gospod urednik!

5. januarja sem Vam poslal spis o sošolcu Jožetu šavoru. Upam, da je prišel do Vas pred tem pismom. Naredite s spisom, kar hočete. Ne vem, če ga boste priobčili. Pred časom sem pisal o njem v Ameriški domovini, a takrat je bil nadškof Pogačnik še živ in se nisem upal navesti vira svojih informacij.

Danes sem dobil DRUŽINO od 4. januarja 1981. Na četrti strani pri-naša članek o odlikovanju, ki so ga podelili nadškofu Pogačniku.

Če boste članek o šavori priobčili, ali ne bi bilo dobro vsaj kratko omeniti hinavščino, ki jo komunisti uganjajo zdaj z nadškofom Pogačnikom. Prej so ga zaprli, zaničevali itd., sedaj ga pa časte, morda tudi s tem namenom, da bi malo zakrili jasne besede, ki prihajajo od sedanjega nadškofa šuštarja. Berite v DRUŽINI, od 4. januarja letos, kaj je nadškof šuštar rekel glede obdolžitve v pisani besedi, ki so jih naprtili šuštarju in novemu mariborskemu škofu, v zvezi s škofom Grmičem, ki ni bil navzoč pri posvetitvi novega mariborskega škofa. Šuštarja se komunisti boje, čeprav tega javno ne priznajo. Zakaj so odlikovali Grmiča sedaj? Ne samo mrtvega Pogačnika...

Človeku se želodec obrača, ko bere o navzočnosti komunistov pri proslavi 75-letnice škofovih Zavodov v šentvidu. Ali bo kdo izmed zavodarjev — svetega Stanislava — napisal kakšno zafrkacijo o tem, kako so bili nesramni predstavniki slovenske komunistične vlade, ki je uničila Zavode, pa so imeli dovolj mrzlo kri in šli na tisto proslavo.

Nekdo je pisal: bil je hud, tih protest. O nacistu, ki je uničil dr. Brezniku delo mnogih let, je DRUŽINA pisala, o slovenskih ljudeh, ki so zatrli gimnazijo, pa DRUŽINA ni pisala. Prinesla je le kratko opombo, da je zavod prenehal menda 5. junija 1945, torej tiste dni, ko so mučili domobrance v ZAVODIH in jih nato odvažali v Kočevje. Tu imam del pisma, ki ga je bivši domobranec pisal o življenju v Zavodih tiste dni. Bil je zaprt, a zaradi mladoletnosti izpuščen in je živ prišel domov... mnogi so na poti domov bili ubiti. Tako piše.

Naj bo dovolj. Pri vas imate vročino, tukaj pa je danes minus 8 stopinj Celzija, pa smo v „gorki“ Floridi. Tako mrzlo menda že dolga leta ni bilo tu v Floridi, pravijo.

Bog z vami vsemi.

Jože Cvelbar

Dragi g. urednik!

Pozdrav z gornjo pesmijo (Ples nesmrtnih duhov — na str. 1 — ured.) v čast našim vojakom-mučencem in nebojevnikom-mučencem. Z ozirom na verz „...zavistnih nam bratih krvi“ glej delo Helmuta Schoeck-a, Zavist. Tolmačenje določenega socialnega ravnanja (prevedeno v angleščino pri Harcourt, Brace and World, New York 1970), posebno str. 200, kjer odkriva krivdo vseh socialističnih strank, ki prav s pomočjo zavisti obljublajo paradiz na zemlji.

Blagoslovljene Binkošti!

Vaš vdani

Vladimir Kos

PISMO IZ ŠVEDSKE (odlomki)

Dragi prijatelji!

Prejel sem Vestnik in sem tudi prečital članek o švedih, ki sem ga jaz napisal. Naj vam povem, da sem pisal čisto resnico. Posledica tega je

bila, da so mi Švedi blokirali mojo telefonsko številko, tako da ne dobim več klica iz Ljubljane. Nič zato, jaz pa v Ljubljano lahko kličem. Potem... bila je mala napaka v Vestniku, ko piše, da sem bil v Udbinih zaporih pod šmarno goro v Tacnu; tam ni bilo niti zaporov, pravilno pa je, da sem bil v Prisilni delavnici nasproti Splošne bolnišnice v Ljubljani, Poljanski nasip 40. Od tu so odpeljali nešteto ljudi v likvidacijo, ali o tem nikjer ne vidim nikakršnih poročil.

Kako je kaj pri nas na švedskem? Kot je videti, se bo desnica ločila od Centerpartistov in Folkpartistov (po naše: ljudske stranke), kajti ti delajo popolnoma na strani levece. Še vedno jim je trn v peti Argentina, Čile in Johannesburg (Afrika). Podpirajo gverilo po celem svetu, saj je Vietnam samo od tu dobil 3 milijarde kron. Od tu je tudi šla prva pomoč gverili v Salvadorju. Zvedel sem to od osebe iz nekega kraja pri Ljubljani, ki je bila poslana leta 1949 v Vietnam. Tu na švedskem je bila zbiralna baza v Goteborgu, odkoder so pošiljali morilce naprej na delo. Saj je uradna izjava trdila, da se je 700 švedskih funkcionarjev izsolalo v Rusiji, vsako leto pa odide več tisoč Švedov na različne konference v tujino, za kar mi plačujemo 150 milijonov kron letnega davka.

Kar se tiče jugoslovanskih rdečkarjev, ki živijo na švedskem, imajo s strani švedskih oblasti vse mogoče ugodnosti. Nekateri delajo tu nekaj mesecev ali pa nič in že dobivajo penzijo 4000 kron čistega (navajam en konkreten primer), poleg tega, da imajo tudi doma svojo pokojnino. Jaz pa imam družino, sem švedski državljani in seveda protikomunist, pa sem dobil odpoved, čeprav sem bil bolan; s težavo sem potem dobil 2300 kron pokojnine...

Danes slave tukaj jugoslovanski komunisti svoj 1. maj, jutri pa imajo v Halmstadu „festival“ pravcate komunistične propagande. Švedski časopisi potem pišejo o stoodstotni udeležbi Jugoslovancev, v resnici pa morda pride tja le 10 do 15%. Razbobnajo to slavje po radiu, televiziji in časopisih; res neverjetno, kako hitro laž najde prostor v javnih občilih. Gledali smo po televiziji tudi Videla (argentinskega predsednika, ki je letos oddal mesto svojemu nasledniku Violu — op. ured.) in je neverjetno, kako ga švedi napadajo. Res najboljše bo, da se leвица in desnica tukaj končno ločita; če se razdelita, se računa, da bo šlo potem pol na pol.

Kako je doma v Sloveniji? Po 20 letih sem šel domov na obisk za Novo leto. Najprej so mi na meji delali probleme zaradi barvne televizije. potem sem šel po pokojnino, ki mi pripada po mednarodni konvenciji; tam me je neka Gašperlinova nadrla, kakšen Slovenec da sem, ker imam švedsko državljanstvo... Pokojnine mi niso izplačali cele kot bi morali... Potem me ustavijo miličniki, srbijanci; povprašam jih, kaj neki sem storil, pa mi pravijo „šoferska“. Ko mu nato izročim potno dovoljenje in druge dokumente popolnoma v redu, jim omenim, da sem švedski državljani, pa mi pravi eden, da mi bo že pokazal itd. Nato so mi vzeli potno dovoljenje in poslali na sodišče: zabranili so mi vožnjo za tri mesece, poleg tega pa sem

moral plačati še globo za ne vem kakšen postopek. Imam priče, osebe, ki sem jih peljal v avtu, ki vedo, da nisem prehitel niti drugače ogrožal prometa. Dvajset let že vozim avto, vedno brez nesreče in kakega prestopka, tu pa so ga našli in se nisem mogel kaj izgovarjati, ker sta bila proti meni dva „organa državne varnosti“. Na tak sramoten način izsiljujejo od ljudi denar! Nek znanec me je potem s svojim avtomobilom peljal v Avstrijo, kamor je potem za menoj prišla tudi moja družina. To je vse žalostno. Zato vi tamkaj v Argentini nikar ne žalujte, če ste tam; še jaz bi tja prišel. Sedaj sem že 20 let v deželi pokvarjencev — to si upam podpisati odprto! — saj mi je pred 10 leti iz ministrstva Gonila Hofnof telefonirala in dejala, da ne dobim švedskega državljanstva zato, ker sanjam o svobodni Sloveniji. Torej niti sanjati ne moreš v „svobodni“ švedski, ki ima za tujino takó lep obraz, v resnici pa je gnila.

S tem končam; če potrebujete kaj za Vestnik, mi sporočite! Prejmite prisrčen pozdrav od

-e-r

Op. ured.:

Za stanje med slovenskimi izseljenci na švedskem je značilna odstopnica, ki jo je naslovil na Koordinacijski odbor slovenskih društev na švedskem njen predsednik Marjan Kramaršič, in katere prepis nam je poslal naš dopisnik -e-r iz švedske. Glasi se takole:

O B V E S T I L O

Obveščam Vas, da dajem z današnjim dnem ostavko na mesto predsednika Koordinacijskega odbora slovenskih društev na švedskem. Moja obrazložitev je sledeča:

Slovenska kulturna društva so s svojim članstvom v Jugoslovanski zvezi vedno bolj zapadla v odvisnost in pod kontrolo njenega birokratskega centralističnega aparata ter njene krčmarske politike (švedsko: kohandel). Jugoslovanska zveza si vedno bolj domišlja, da je nekakšna družbeno-politična organizacija, ki bo zapovedovala, kako se bodo razvijala slovenska društva in ki bo kontrolirala našega priseljence na švedskem.

O delitvah švedskih sredstev za kulturno dejavnost v slovenskih društvih odločajo v Jugoslovanski zvezi birokrati, ki niso seznanjeni z problematiko slovenske etnične manjšine na švedskem in ki jim je samo mar nekakšen političen karierizem (od skupnega proračuna Jugoslovanske zveze v letu 1980, ki je znašal 2,2 milijon kron, je Koordinacijski odbor slovenskih društev prejel samo 17.000 kron).

Ker so moje osnovne ideje o razvoju slovenskih kulturnih društev v korist slovenske kulture in interesov Slovencev na švedskem v popolnem nasprotju z vsakršno kompromisarsko in hlapčevsko politiko, protestno odstopam od mesta predsednika KO slovenskih društev na švedskem.

(dalje stran 61, spodaj)

FRANC ŠTURM — 60-LETNIK

Sredi lanskega leta je v najožjem krogu svojih dragih praznoval svoj praznik. Rojen je bil v prelepi trnovski fari, sin pravega Trnovčana, mati pa je bila iz škofljice, tam je na domačiji tudi spoznal življenje kmeta. Kot mladec je živel med domom, dobrimi sosedi, Društvenim domom in farovžem. Rad je ministriral, raje je pel pri g. prof. Anžiču, še raje je plaval in najraje je imel opravke s konji; tudi kolo mu je bilo zvest spremljevalec pri mnogih mladostnih podvigih. Ko je malo odrasel, ni bilo važnejšega opravila, kot nogomet na Jadranu; zato je s klasične prešel na meščansko na Prule in po njej odšel v ministrstvo v strokovno telefonsko šolo v Beograd, kjer se je izučil poklica, katerega še danes opravlja. V Društvenem domu je bil njemu in njegovim letom podobnim, najboljši prijatelj in svetovalec duhovnik Marjan Kremžar, ki je z ljubeznijo dosegel, kar je le redkokomu bilo dano. Že oče, ki je bil ruski ujetnik in je dobro poznal komunizem, mu je bil vodnik in svetovalec, zato se je pravočasno obrnil od mednarodnega komunizma in kot prva kazen za to je bila ta, da so ga internirali več mesecev v Gonarsu. Ko se je vrnil, je že točno vedel, kje je njegovo mesto in zaradi strokovne sposobnosti je bil dodeljen k vodu za vezo. Dolgo časa je bil stalno na Borovniškem mostu, kjer se je zlasti navezal na pok. Boga Preglja, ki je bil komandir oklopnega vlaka. Bil je tudi v drugih krajih, kjer je pač bila potreba po njegovem strokovnem delu. Zaradi še nepojasnjenega nesporazuma, se je njegov prihod v Argentino precej zakasnil. Ko pa je prišel, je takoj začel delo, ki ga še danes opravlja. Pred odhodom v svet, mu je umrl oče in pred 14 leti mati. Ker človeku ni dobro samemu biti, se je poročil s Sašo Klemenčičevo, ki mu je rodila 3 sinove: Francija, Sandija in Janeza. V Argentini ima tudi sestro Jožo, poročeno Andrejak. Njen mož Tone, je bil Francetov prijatelj še iz fantovskih let. Bil je tudi domobranec na „Kranjskem in Primorskem“. Imata več otrok, ki so vsi obiskovali slovenske šole in tudi organizacijsko sodelovali in sodelujejo. V času odpora je sestra sodelovala s predavanji po šolah, še več pa z lepo skupino deklet po domobrantskih bolnišnicah in okrevališčih, in dokler je živel Marjan Kremžar še pri zbiralnem delu za slovenske izseljence v Srbiji. V istem času pa je vsem Trnovčanom mno-

---

Ko se bodo slovenska društva toliko opogumila, da bodo osnovala svojo samostojno, slovensko deželno (riks) Zvezo, ki bo priznana in direktno podprta od švedskih oblasti in ki bo delovala na osnovi demokratičnih principov, ki so tukaj veljavni, bom pa tudi jaz ponovno prijel za delo in pomagal z vso močjo.

Marjan Kramarič

go pomagal vedno skromni, a močno delavni g. Vinko Zaletel, ki živi na Koroškem. V Argentini je France mnogo potoval, zato mu je nova domovina dobro znana in v njej novo in staronaseljeni Slovenci. Rad je sodeloval pri skupnem delu bodisi pri delu za Rožmanovo zavetišče ali pri borčevski organizaciji in je mnenja, da vsi iskreni borci potrebujejo samo enc organizacijo.

France Šturm je vesel in zgovoren človek, kljub nekaterim velikim težavam, ki so ga doletele. Vse svoje življenje je spoštoval vse to, kar je tradicionalno slovenskega, zato si je mnogokrat nadel narodno nošo. Tudi Ia. Bojna, čije član je od prvih začetkov, je enega izmed svojih „pohodov“ izvedla zanj in mu s skromno pozornostjo poudarila: „zvestobo za zvestobo“!

Vsi, ki ga poznamo, mu želimo, naj korajžno čaka na prihajajoča leta! Bog ga živi!

Danuta Mirosława Walesa

Italijanski časnikarji so v njenem rimskem bivališču v poljskem zavodu v ulici Cassia obiskali gospo Danuto Mirosławo, ženo poljskega sindikalista Lecha Walesa. Iz tega razgovora je razvidno, kako zdravo gleda na življenje ta globoko verna mati 6 otrok.

„Gospa, ali je res, da ste moža prigovarjali, naj odstopi, naj vse pupusti in se raje posveti svoji družini in delu?“

„Ne, ni res, absolutno ni res!“

„Toda nekateri časopisi so tako trdili.“

„Še nikoli nisem kaj takega rekla!“

„Pa vsaj mislili ste tako. Ali vas nikoli ne zaskrbi moževo izpostavljanje?“

„Ne prvo ne drugo. Še na misel mi ni prišlo, da bi možu kakorkoli prigovarjala, da bi delal proti svoji vesti. Razumljivo, da se o teh stvarih med seboj pogovarjava. Razložil mi je pomen in upravičenost zadeve,

za katero se bori. To mi je povsem jasno, tudi brez njegove razlage. Popolnoma se strinjam, da dela tako, kot po vesti čuti, da je prav.“

„Za vsako ceno, do kraja?“

„Prav do kraja. V tem ga bom vedno podpirala.“

„Pred enim letom je bil vaš mož brezposeln elektrotehnik, označen pri policiji zaradi svoje sindikalne dejavnosti. Danes je najbolj popularna osebnost na Poljskem, znan po vsem svetu. Kako je vse to vplivalo na vaše življenje?“

„No, da, precej stvari se je spremenilo, to si lahko predstavljate.“

„Ali na boljše?“

„Odvisno, kaj se razume pod tem „boljše“. Trenutno je položaj še nejasen, precej napet. Res, nekaj uspehov smo dosegli. Lech pa seveda ni ma več trenutka miru.“

„Pa vi, imate kaj časa zase, da si ogledate kak film, berete kako knjigo, da greste na sprehod, na obisk k prijateljici?“

N I Č A S A Z A F I L M E

„Pri 6 otrokih si lahko predstavljate! Najmanjša Ana ima 5 mesecev, Jarek in Przemek imata 4 in 6 let, oba hodita v vrtec. Zajtrk morata imeti ob 7. uri. Potem pride na vrsto Magdalena, ki ima 2 leti. Tudi Bogdana in Slaweka ne smem prezreti, eden ima 8, drugi 10 let, moram jima pomagati pri učenju. Za čas moje odsotnosti sem jih izročila v varstvo zanesljivim osebam. Toda običajno kuham za ves „klan“ sama. Od jutra do večera me skrbi za družino popolnoma zaposli.“

„Kakšen je vaš dom? Koliko sob imate?”

„Po stavki smo končno prišli do 6 sobnega stanovanja v okolici Gdanska. Tu smo zadovoljni. Prej smo se stiskali v dveh sobah s površino 26 m².

„Čitali smo, da zasluži vaš mož približno 400.000 lir mesečno. Nemogoče je vaše razmere primerjati z našimi v Italiji, preveč so različne. Kako vam je mogoče živeti ob tej plači?”

Zaradi stavke smo ostali cele tri mesece brez plače. Trda je bila, a smo vztrajali. Sedaj imamo zopet redno plačo. Vsekakor 60% gre za prehrano.“

N J E N Z A K O N

„Kdaj ste spoznali svojega moža? Po kolikem času ste se poročili?”

Miroslava se smeje, vprašanje jo zabava, vendar je nekoliko zadržana.

„Če nečete, lahko tudi ne odgovorite.“

„Ne, ne, zakaj bi ne odgovorila. Spoznala sva se leta 1968 v Gdansku. Poročila sva se po enem letu,

on je imel 25 let, jaz pa 20. Doma sem iz kmečke družine, rojena v neki vasi 80 km od Varšave, kjer imam še starše in sem obiskovala šolo. — V Gdansku sem se zaposlila kot cvečličarka. Tako sva se nekega dne srečala z Lechom.“

„Ali vam je dvoril z rožami z namenom, da vas pridobi?”

„Ne, ne, on nima navade podkupovati ljudi z darovi. Ima posebno zmožnost, da človeka prepriča z besedo. Tudi mene je tako prepričal.“

V T I S I I Z R I M A

„Gospa, v teh nekaj dneh, odkar ste v Italiji, kakšno mnenje ste si napravili?”

„Impozantnost zgradb, cerkva, spomenikov, vse to je čudovito in je name napravilo mogočen vtis.“

„Kaj pa negativni vtisi?”

„Promet, vse preveč vozil, preveč hrupa. V Rimu je nemogoče krožiti. Poleg tega pa še kričeče nasprotje med mestnim razkošjem in obupno revščino, zlasti na ozenlju potresa.“

„Kakšni se vam zdijo Italijani kot narod?”

„Všeč mi je njihov odkrit značaj, neposrednost odnosov. Mislim, da je z Italijani sporazumevanje lahko.“

„Ali bi nam kaj povedali o vašem srečanju s papežem? Kako ste si ga predstavljali?”

„Oh, bila sem silno vznemirjena. Občutila sem nekaj, kar bom za vedno nosila v sebi, o čemer bom še dolgo pripovedovala otrokom. Kot veste, smo Poljaki globoko vezani na Cerkev. Za nas je papež, zlasti ta papež nekaj, kar je našemu srcu najdražje, tisto, v kar verujemo, kar nam daje moč, da gremo skozi vse najtežje preizkušnje.“

„Ali ste videli papeža, ko je bil na Poljskem?“

„Ne, nkoli, niti ob njegovem obisku na Poljskem niti prej, ko je še bil nadškof v Krakovu. Na sliki sem ga seveda videla, toda živ stik je vse kaj drugega. Fotografija ne more posredovati njegove osebne ljubeznivosti. Sprejel nas je kot pravi oče. Bil je z nami resnično očetovski.“

V E D N O O P T I M I S T

„Gospa, ne bom vas vprašal za vaše politično mnenje. Prosim vas samo, da mi poveste, kako gledate vi, kaj mislite kot mati, kot Poljakinja, kot žena, ki jo skrbi bodočnost njenih otrok. Ste pesmist, optimist, ali vas kaj skrbi?“

Danuta Miroslawa na široko odpre oči in pravi brez pomislekov odločno, skoro veselo:

„Optimist sem seveda, zakaj va ne. Z božjo pomočjo bo že šlo. Kakor je šlo do sedaj, kljub ogromnim

težavam, zakaj ne bi šlo dobro tudi jutri? Da, optimist sem in želim, da bi bili taki tudi vi.“

„Še zadnje vprašanje: Katero državo bi si še radi ogledali?“

„Glejte, tako sem že utrujena, prav zares me je to potovanje do take mere utrudilo, da mi še na misel ne pride, da bi šla še kam drugam. Pustite me vsaj domov, da se odpočijem od tolikih naporov. Oprostite, moram vas pozdraviti. Jutri moram namreč zelo zgodaj vstati.“

Čeprav se ji je že na pogled poznala utrujenost, je ves čas razgovora ni zapustila njena prirodna hudomušnost. Iz oči in obraza se ji iskri prisrčna veselost neugnane deklice, polne volje do življenja in z izdatno žilico zdravega humorja, razen če se kdo dotakne njenega moža. Naslednji dan je morala biti že pred 6. uro v Vatikanu za sv. mašo. Pri 32 letih je zelo mladostna in nihče bi ji ne prisodil, da je mati 6 otrok.

(Katoliški Glas 6/81)

P I S M O I G R A L C A K R A L J A I Z L J U B L J A N E

Priznam, da sem jaz, priznani in priljubljeni gledališki igralec Boris Kralj, na Srečanjih ljubljanske TV (televizije) začel svoj pogovor s soigralko Svetelovo z besedama „Porca M...“

Razburjanje slovenskih verskih krogov je ne samo odveč, ampak kaže samo, kako neiztrebljive so korenine slovenskega klerikalizma.

1) S prvo besedo — P. —, ki je italijanska, sem hotel prispevati k nadaljni poglobitvi dobrososedskih odnosov z Italijo v duhu Osima.

2) z drugo besedo — M. —, ki je cerkvena, sem hotel poudariti nedrugorazrednost slovenskih vernikov v naši družbi.

Z umetniškimi pozdravom
Boris Kralj

(To zgodbo ve povedati „Čuk na obelisku“, ki v tržaški Mladiki slovenskim komunistom „miri“ živce.)

DRUGA PLAT ZVONA

VESTNIK je v svoji lanski številki na peti strani naslovil na urednika „Tabora“ resno in odkrito besedo, ki je prišla izpod peresa našega sodelavca BM-ja.

Zdi se, da nam zdaj Taborski urednik pod naslovom SAMA STA SI ODGOVORILA, kljub izbranemu naslovu, odgovarja na zadnji strani 3/4 številke in, ker ne bi radi, da naši bralci ne bi mogli slišati tudi „druge platí zvona“, taisti članek tu v celoti priobčujemo:

Na našo zabeležko v št. 9-10 lanskega letnika, kako duhovito in izvirno je Vestnik v svoji št. 5-6-7 istega letnika samo s prazno stranjo in gloslo: „O mrtvih samo dobro“ odpravil kratko naznanilo — „po slovenskih komunističnih virih“ — o smrti Josipa Broza-Tita, smo seveda pričakovali neko pojasnilo za slovensko zdonsko srenjo. Namesto tega pa je v številki 8-9-10-11-12 str. 149-151 Vestnika 1980 B. M., za katerega pa urednik pod prepisom naše zabeležke v svojem samo njega vrednem komentarju pravi, da je pravzaprav M. B., napisal samo „Uredniku TABORA — resno in odkrito besedo“. Za nam nerazumljivo zaščito „borcev, ki stojijo za njim“ (Vestnikom!) in na katere naj bi z našo omenjeno zabeležko „metali blato, gnoj in laž“ (Kje??), pa je njegova „resna in odkrita (!) beseda“ v resnici namenjena tistim „gotovim“, ki so se — kot škof nepozabnega spomina dr. Gregorij Rožman in nekateri politiki še pred njim — „komodno odpeljali z avtomobili iz Domovine“ (samo s to razliko, da je te „gotove“ za njih „stanje na straži“ poslala brca na „komodne avtomobile“!), zato, ker naj bi bili tam, kjer „se je v varnem zaledju napovedovala vojna Angliji (???) in izzivanje Churchilla“; vse to pa samo zato, ker „nas loči samo par oseb itd.“ (Podpišemo! — Zakaj jih Vestnik posluša?!). Da bo bolj držalo, z velikimi začetnicami pokliče na pomoč še (seveda!) NARODNI ODBOR V ZDOMSTVU, ki ga Vestnik priznava. Kot da ga mi ne bi?! Če ga ne bi imeli, bi ga morali ustvariti! (Drugo vprašanje seveda je, kakšen je in kako je nastal!). Kot svobodni zdomci pa imamo ne samo pravico, ampak tudi dolžnost, da o njegovih (ne)delih javno govorimo „ne samo do slovenskih domobrancev in njihovega organizatorja in vrhovnega poveljnika gen. Leona Rupnika vsa leta našega zdomstva!). Na poziv, da „vse blato, gnoj in laž, ki je bilo kdaj iznešeno v Vestniku (proti gen. Rupniku namreč, kakor smo omenili v naši zabeležki!) — navedemo konkretno“, samo tole: Neglede na to, da prav z ozirom na gen. Rupnika ta poziv prekaša že vse meje, nam nanj — razen resničnega pomanjkanja prostora samo z naštevanjem strani Vestnika — ne bi bilo težko odgovoriti. (Za vzorec samo letnik 1962 Vestnika s proslulo „belo knjigo“ dr. Franceta Bajleca — zalnja kaplja, da se je kozarec prelil v javni „spor“!!!). Ker pa je največji slepec tisti, ki noče videti, bi seveda tudi to bilo metanje boba ob steno. Sicer sta pa tako „Vestnik domobrancev (sama uniforma in „stanje na straži“ še dolgo nista bistvena znaka za domobrancel!) in drugih proti-

komunistov“, kakor glasilo Narodnega odbora, ki naj bi po svojem bistvu zastopal tudi domobrance (!), namesto nas že odgovorila na vse te pozive! — Ne glasilo „domobrancev“. Vestnik, ne organ Narodnega odbora v zdomstvu namreč vse leto 1980 nista prinesla niti vrstice posvečene spominu stoletnice rojstva generala Leona Rupnika! Zato se bosta pa v dokaz svoje kulturne in narodne zavednosti ob priložnosti gotovo na široko razpisala o kakšnem Frtaučkovem Gusteljnu ali Kurenčkovi Nežki...“.

Naš pripis: drži in obžalujemo, da stoletnica rojstva v našem listu ni bila omenjena. Frtaučkovega Gusteljna in Kurenčkove Nežke pa mi trenutno nimamo v evidenci. — Ured.

Za zavetišče škofa Rožmana so darovali

OD 16-10-80 DO 28-2-81

	v pesih :	
Globokar Janez	100.000	V spomin na pok. očeta, umrlega v domovini:
Škrli Stane	83.000	Telič Vladimir in Rafael 50.000
Knap Janez	50.000	V spomin na pok. Marijo Oblak:
Prešeren Janez	12.000	Blejec Ema .....
Rev. Petelin Ciril	50.000	V spomin na pok. Vinka Tomazina:
Janežič Janez	8.000	Maček Martin .....
N. N., San Justo	2.000	Tomaževič Lovro .....
Prešeren Janez	100.000	Potočnik Matevž .....
N. N., Capital	2.000	Erjavec Ida .....
N. N., Argentina	2.000	Blejec Ema .....
Karin Anton	50.000	Rupnik Emilija .....
Gerčar Viktor	50.000	V spomin na pok. Staneta Mikliča:
Bodnar Anton	23.000	Kožar Janez .....
Tekavec Ivan	3.000	V spomin na pok. Ani Šenk por.
N. N., Hurlingham	6.000	Spreitzer:
Klemenc Franc	8.000	Oblak Franc .....
Iskra Janez	10.000	V spomin na pok. mamo Stanovnik:
Msgr. Novak France	23.000	umrlo v domovini:
Tomazin Francka	10.000	Jenko Janez .....
šivic Srečko	8.000	V spomin na pok. Franca Dermastja:
Tekavec Ciril	5.000	Tomaževič Lovro .....
Za gradnjo:		Potočnik Matevž .....
Matevžič Janez	200.000	Dolenc Vencelj .....
Simčič Nada	50.000	Oblak Franc .....
Žuljan Franc	100.000	Inž. Matičič Anton .....
Hacin Pavla	50.000	Žerovnik Jože .....

Avguštin Franc	30.000	Dobiček pri kosilu v Zave-	
Jenko Janez	30.000	tišču 4. 1. 1981.	31.000
Šušteršič Božo	20.000	Dobiček pri kosilu ob odho-	
Bodnar Anton	50.000	du Zajec M. in Jakoš Iv.	
V spomin na pok. Alfonza Pipana:		8. 2. 1981.	294.000
Mikolič Milena	100.000	Dekan Milavc Ciril	100.000
Rus Srečko	100.000	Matevžič Janez	200.000
Brezinger Zoran	200.000	V pomini na pok. starše:	
Ob 90-letnice ge. Justine Pahorjeve:		Buda Stane	30.000
Šušteršič Janez	30.000	Ob Novem letu v spomin na pok.	
V spomin na pok. J. Vombergarja:		brate in očeta:	
Šušteršič Janez	30.000	Žerovnik Jože	100.000
Dr. Brumen Vinko	30.000	Vspomin na Kavčičevo mamo:	
Blejec Ema	20.000	umrlo v domovini:	
V spomin na pok. mamo go. Potočar-		Štefe Jernej	100.000
jevo Milene umrle v domovini:		V spomin na pok. Jožeta	
Potočar Milena	50.000	Vombergarja:	
Potočar p. Skale Milena	100.000	Šušteršič Marjan	100.000
Inž. Matičič A. in Lina	30.000	Škerbec Jože	30.000
V spomin na pok. očeta:		V spomin na pok. Pepco Bavdaževo:	
Pfeifer Helena	20.000	Inž. Ecker Milan z druž.	30.000
Ob 10-letnici smrti moža Jožeta		Burja Jože	15.000
Musarja:		Inž. Matičič Anton Lina	100.000
Piegari de Musar Dora	1.000.000	Brezigar Zoran — druž.	200.000
V spomin na pok. Alojzija Podržaja:		Vadnjal Ivo — družina	93.000
Štefe Janez	100.000	Mikolič Milena	15.000
Žgajnar-družina	100.000	V spomin napok. mamo-staro mamo	
Jenko Janez	20.000	umrlo v domovini:	
Zveza slov. mater in žena:		Potočar Milena	50.000
„Miklavžev štant“ v Zave-		Potočar Milena p. Skale	100.000
vetišču 7. 12. 1980	525.000	V spomin na pok. Jožeta	
Rev. Milavc Ciril — Cer-		Vambergarja in Franca Spreizerja:	
kvena nabirka pri sveti		Borštnik Maks	200.000
maši 7. 12. 1980	190.000	V spomin na pok. Šušteršičevo mamo:	
Ob 4. obletnici smrti očeta		Avguštin Franc	10.000
Ignacija Franciča:		Šiler Ivan	10.000
Matičič Lina	50.000	Jenko Janez	30.000
Halozan — družina	50.000	Dolenc Vencelj	20.000
N. N., Zavetišče	60.000	Oblak Franc	30.000
N. N., Castelar	100.000	Tomaževič Lovro	30.000
Rev. Avguštin Albin	70.000	Inž. Matičič Anton	30.000
N. N., R. Mejja	1.500.000	Žerovnik Jože	20.000
N. N., R. Mejja	400.000	Potočnik Matevž	50.000
Celoten dobiček prireditve v		Dimnik Dušan	30.000
Zavetišču 7. 12. 1980.	4.807.500		

Šivic Srečko	20.000	DSPB Tabor — Cleveland	
Burja Jože	15.000	je darovalo za Zavetišče	
Mikolič Milena	15.000	8 domobranskih plošč (1	
V spomin na pok. Aloj. Grabnarja:		plošča = 25 dol.)	8x25 dol.
Zajec Milan	20 dol.	Pavle Čibej, Argent.	50.000 pesov
Frank A. Lukež M. D. .	2000 dol.	N. N., Argentina .	100.000 pesov

VESTNIK se obrača NATE!

Nekaj let je veljalo, da smo Vestnik v glavnem pisali v Buenos Airesu, finančno pa so ga vzdrževali člani v ZDA in Kanadi.

Danes je dolar v Buenos Airesu, kljub zadnjemu razvrednotenju pesa, še vedno ena najbolj poceni stvari; po vsej inflaciji, povišku stroškov v tiskarni in na pošti, še vedno velja, da danes za en dolar ne moreš kupiti niti enega paketa cigaret.

To zapišemo v vednost bralcem v ZDA, Kanadi in drugod po svetu.

Tukajšnjim naročnikom in bralcem pa želimo sporočiti: sklenili smo, da bomo izdajali po štiri številke letno. Po zadnjih računih sodeč bi morali vsako številko prodajati po 7.000 pesov, kako bo v bodoče, pa ne moremo vedeti. V boljše razumevanje izvenargentinskih bralcev povemo, da je februarja veljal ameriški dolar približno 2.000 pesov, zdaj v aprilu, pa je treba zanj odšteti že 3.100 pesov.

Zaradi tega smo tudi sklenili začeti z akcijo za VESTNIK, ki je že v teku, in to z namenom, da si zagotovimo dovoljšen sklad za izdajo prihodnjih števil. Iz objavljenih prispevkov je razvideti, da je akcija pri naših prijateljih naletela na lep odmev.

Glede naročnine pa sporočamo, da je bila za leto 1981 trenutno preračunana na 30.000 pesov. Upajmo, da bomo to ceno lahko obdržali.

Po vsem tem se na Vas obračamo s tole prošnjo:

a) tisti, ki prejimate VESTNIK po skupinah, oddajte svoje prispevke poverjeniku lista:

b) kdor pa le-tega prejema po pošti, naj pa pravočasno plačuje s čekom ali pa v gotovini, kar lahko stori v pisarni Sloge, Bmč. Mitre 97 — 1704 Ramos Mejía, Pcia. de Buenos Aires, ali pa v Slovenski hiši, Ramón Falcón 4158 na katerikoli dan v tednu. Pisma in čeki naj bodo naslovljena na ime VESTNIK.

Če kdo ve, da ni poravnal naročnine za prejšnja leta, naj pogumno zviša svoje plačilo vsaj za 20.000 za leta od 1975 do 1979, in približno za 10.000 za leto 1980. Nominalna cena iz tistih let je namreč tako nizka, da ne bi zadostovala niti za pismeni opomin po pošti.

Hvala lepa že vnaprej! Ker vemo, da ste VESTNIKU naklonjeni, računamo z Vami.

Uprava VESTNIKA

Tiskovni Sklad Karla Mauserja:

Izredna AKCIJA ZA VESTNIK, ki se je začela med prijatelji našega lista v Argentini in je še v teku, je do sedaj navrgla v TISKOVNI SKLAD KARLA MAUSERJA že lepe vsote. Vsem darovalcem naša prisrčna zahvala!

Benedičič Miha	400.000
Dolinar Alojzij	500.000
Jeločnik Avgust	500.000
Šturm Franc	200.000
Javoršek Jože	50.000
Rant Pavle	300.000
Markež Jože	300.000
Krečič Andrej	100.000
N. N., Ramos M.	100.000
Pregelj Jelka	100.000
N. N., R. Mejía	500.000
Skubic Tone	250.000
Snoj Stane	50.000
Bidovec Tone	20.000
Kočar Lojze	50.000
N. N., Carapachay	50.000
Amon Janez	50.000
Pirc Aleksander	50.000
Korošec Jože st.	80.000
Šenk Franc	50.000
Sedej Lojze	50.000
Žnidar Ivan	50.000
N. N., Carapachay	50.000
Knap Majda	100.000
N. N., Carapachay	50.000
Resnik Franc	50.000
Avguštin Tone	50.000
Urbančič Slavko	500.000
Benko Franc	500.000
Grohar Nace	100.000
Albreht Jože	100.000
Tičar Bine	100.000
N. N., R. Mejía	50.000
N. N., R. Mejía	100.000
N. N., R. Mejía	100.000
Dr. M. Virnik	50.000
Pavle Čibej	50.000
N. N.	100.000

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA

Concesión N° 6830

Propiedad Intelectual

N° 53.342 —23-4-80—

R. Falcón 4158, 1407 Bs. As.